

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуудал!

БУРЯД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№14 (470)

2006
оной
апрелин
13
Четверг

№ 41
(21281)

Хабарай
дунда
сагагшан
туулай харын
11
гарагай
5

Бурятия

Алтаргана - 2006

«БИИ БЭЛИГЭЭ ЭЛСҮҮЛХЭБДИ»

Ерэхэ зун Буряад-Монголой «Алтаргана» байндэр анха түрүүшынхнээ Буряадай дэбисхэр дээрэ тэмдэглэгдэхэн гэжэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ нилээд хэлэгдээ. Олон тоото харин айлшадые угтан абахааа эхилээд, эдэб мурьсөөнүүдэ үнгэргэхэ талаар эмхидхэлгын аргагүй эхэ хүдэлмэри хэрэгтэйнь мэдээжэ. Энээн тухай эмхидхэлгын хорооной гшүүн Норжима ЦЫБИКОВАТАЙ хөөрэлдэһэн байнади.

«Алтарганада» уригдаһан айлшадай тоо хамта дээрэ хэды болохооб!

Нэгэ мүнхэн хэдыб гэжэ хэлэхын аргагүй. Хитад, Монгол, Ага, Шэтэ, Эрхүүһээ, республикын аймагуудһаа - бүхыдөө 32 команда бүри-дүүлхээр хүлээгдэнэ. Санкт-Петербург болон Москвада байдаг буряадуудые команданууд болохо ёһотой. Команда бүхэндэ 120-ёод хүн байбал, айлшадай тоо тухайлахада 4 мянга шахуу болоно. Эгээл бага зэргын хэмжээгээр тоолонобди. Россия Президент Владимир Путин, Москвагай мэр Юрий Лужков гэхэ мэтэ 20 гаран хүндэтэ айлшадые уригдаһанхай.

Соёлой эдэб хэмжээ ууулганууд эмхидхэгдэхэ ха юм.

Уриа эрхилэгдэдэггүй байгаа хэмжээнууд үнгэргэгдэхэ гэжэсгүй. Нээлгын ёһолол урданайхиһаа тон үргэн хэмжээндэ эмхидхэхэ хүсэлтэйбди. Хари гүрэнүүдтэ үнгэрдэг карнавал мэтээр Буряадай АССР-эй 25 жэлэй нэрэмжэтэ стадион дээрэ эдэб оньһон түхээрэлгэнүүдэе, хүүхэдэйнүүдэе тодохон хэрэглэжэ, парад үнгэргэхэбди. Тийхэдэ трибунада нуут-шадаа хүхэ, сагаан, шара үнгэтэй футболконуудые үмдүүлээд, Буряадай тугай үнгын хубарилаар нуулгаха

гэжэ шиндэнхэйбди. Футболконууд биледтэйгээ хамта худалдагдаха юм. Тус фестивалда Буряадынгаа бүхы арга боломжо хэрэглэн, соёлой талаар туйлалтануудаа дүүрэнээр харуулаха гэхэн бодол бии.

Анха түрүүшынхнээ «Алтан сэргэ» гэхэн теле-мурьсөөн үнгэрхэ. Тэрэндэ буряадууд тухай доку-ментальна дамжуулганууд харуу-лагдаха зэргэтэй.

Буряадай хүгжэлтэдэ нүлөөлхэ олтын хэрэг эрхилдэг байгуу-лануудай «Бурятия-ЭКСПО» гэхэн үзэсхэлэн эмхидхэгдэхэ.

«Алтарганын» хүдээ тэмдэг - арадай дуунууд гэжэ мэдэһэбди. Арадай болон мүнөөнэй дуу гүйсэдхэлгын мурьсөөнүүд тухай.

Апрелин 22-то мүнөөнэй дуу гүйсэдхэлгын мурьсөөн эмхид-хэгдэхэ. Дангинануудай, арадай дуу гүйсэдхэлгэдэй мурьсөөнүүд мий соо үнгэргэгдэхөөр түсэлдэгдэнхэй. Мурьсөөнүүдтэ шалгарһан 10-10 хүн «Алтарганада» хабаадаха аргатай. Тэднэртэ түлбэриггүйгөөр мастер-классууд үгтэхэ юм. Фестивалин шангай жаса - 5 мянган доллар гээд тэмдэглэе.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА,
манай корр.

ЗЭРЭЛГЭЭТЭ ЗЭДЫН ЗОРИЛГОНУУД

Зэдын аймаг мал ажал эрхилхэ талаараа хэзээдэһье республика дотороо элитэ нуури эзэлдэг, амжалтануудые туйладаг гэжэ. Үнгэрһэн жэлдэһье эндэ горитой дунгуудые туйлажа шадаа. 2004 онойхидо орходоо, мяха үйлдэ-бэрлэгээ 9 процентээр гэхэ гү, али 460 тонноор дээшлүүлһэн байха юм. Харин бү 800 гаран тонноо хээрэ наагаа. Тэрэһэлэн овоц байнаар ургуулаа. Дүн хамта 8693 тонно хартаабха, капуста, үгэрсэ гэхэ мэтэнүүдэе хураагаа. Хараалагдаһан түсэбһөө зэдынхид 7 процентээр үлүүсэ нооһо хиргаһан байна.

Аймагайнгаа зоной хэрэглэмжые эдэ бүгэдэ продукциян зүйлнүүдээр гүйсэд хангана гэжэс.

Үлүү гараһан продукцияа үйлдэбэрлэхэ болбосоруулаа, дэлгүүртэ наймаалжа олзо олохо хэрэг энэ аймагта аямаар шиндхэгдэнэб гэхэн асуудалые республикын Президентын дэргэдэ Комиссин зүблөөн дээрэ уржадэр хаража үзэбэ.

Аймагай администрацие хү-тэлбэрлэгшэ Жаргал Дабасам-буевич Батуев тоособо.

Зэдын аймагта 31 мянга гаран зон ажаһууна. Ажалай наһанай 4113 хүн хүдөө ажахын үйлдэбэридэ хабаададаг. Гэхэтэй хамта 9450 айл булз үмсөөрөө мал үхсэбэрлэдэг, тэдэнэй 1771 өөрын ажахы. Олоной 7-аа тэжээгдэһэн малай мяхан аймагай түб Петропавловкын комбинатда худалдагдана. Жэ-шээлхэдэ, нёдондо 768 тонно мяхан тушаагдаа. Гадна мяханай ехэнхи хубинь бусад дэлгүүрнүүдтэ наймаалагдана. Мүн хүнэй зарим

хубинь үмсынхид Улаан-Үдын заводой түлөөлэгшэдтэ худалдана.

Гэбэһье нютаг дээрээ бүхы продукцияа болбосоруулаха, холын наймаа намнажа зобохогүй, өөрын хүнэй завод бариха, колбаса буй-луулаха гэхэ мэтын үйлдэбэри хүгжөөгдэнэгүй гэжэ Комиссин гшүүд тэмдэглэбэ. Үнхөөрөөһые, нимэ ехэ аймаг өөрынгөө хүнэй заводгүй байһанинй гайхаатай. Мал эндэ угаа олон ха юм. Тусхайлбал, Оёорой хамтын ажахы хүнэй эрхим фермнүүдтэй, нү үйлдэбэрлэхэ талаар республика дотороо эгзэн түрүү нуури эзэлдэг.

Тиймэһээ хүнэй завод заатагүй барихань шуухала гэжэ зүблөөн дээрэ хэлсэбэ.

Петропавловкын мяханай ком-бинат нёдондо 56 гаран млн. түхэригэй продукци гаргаһан байна. Тээд эндэ гол түлэб түүхэй мяхан гэхэ гү, али юрын аз зүһэмэл зүйлнүүдэе гаргана, харин колбаса болон бусад продукци болбо-соруулагданагүй.

Колбаса гаргахань угаа үнэтэй, гарзатай болоно, манай колбаса бусад комбинатуудайхидтай шанаарааа, үнэ сэнгээрээ тэнсэһэнгүй, - гэжэ тус комбинатай генеральна директор Владимир Сурунович Хандуев хэлэбэ. - Зүгөөр шэнэ технологи нэбтэрүүлжэ, мяханай олон янзын бүтээнүүдэе үйлдэбэрлэхэ зорилго урдаа табиһабди. Үйлдэбэрин хэмжээ үргэдхэхын тула мяха ехээр худалдажа абаха ёһотойбди. Тусхайлбал, Монгол оронһоо мал туужа асарха түсэб бии. Тээд Зэлтэр шадархи хил дээрэ погранична тусхай пункт барихань шуухала.

Хэды мүнхэн хэрэгтэй юм? - гэжэ Л.В.Потапов асууба.

Түрүүшын ээлжэндэ 1,5 млн. түхэриг хэрэгтэй болохо, - гэжэ аймагай гулваа Ж.Д.Батуев харюусаба.

Туһалхабди, - гэжэ Президент найдуулба.

Болбосоруулгын үйлдэбэриэ Зэдын аймагта хүгжөөхын тула, национальна проекттын эрилтэ-нүүдтэ харюусан, тусхай бизнес-түсэб табиһые аймагай администрацие. Хүдөө ажахын министр-стве Президент Л.В.Потапов уялгалба.

Тэрэ түсэбһөө Комиссин улаадахи зүблөөн дээрэ хараха гэжэ шиндэбэ.

Николай НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ГОМБОЖАП ЦЫДЫНЖАПОВАЙ НЭРЭ ҮГТЭБЭ

Буряад Республикын Правительствын 2006 оной 92-дохин номерой Тогтоолой ёһоор СССР-эй арадай артист Гомбожап Цыдынжапович ЦЫДЫНЖАПОВАЙ дурасхаалые мүнхэлхэ зорилготойгоор, нэрэ олгуулаха тусхай дүримэй гуримаар, мүн 2005 оной ноябрийн 29-нэй Баргажанай аймагай захиргаанай тогтоолые, республикын СТА-гэй правлений протоколые хараадаа абажа, «Буряадай гүрэнэй Ленинэй

орденто оперо болон баледэй академическэ театр» гэхэн Гүрэнэй соёлой эмхи зургаанда СССР-эй арадай артист Г.Ц.Цыдынжаповай нэрэ олгогдоо. Тиймэһээ хоёр харын туршада республикын Соёлой болон олондо мэдээсэл тараалгын министрствэдэ түсэмхин Уставые хууилган нэлгэхэ даабарн Правительствын зүгһөө үгтөө.

Б.ДОРЖИЕВА.

Вниманию широкой общественности

ЛИТЕРАТУРНЫЙ КОНКУРС «БУРЯД ҮНЭН» - «ДҮХЭРИГ» И СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ БУРЯТИИ

Общенациональная га-зета «Буряад үнэн» - «Дүхэриг» и Союз писа-телей Республики Буря-тия объявляют литера-турный конкурс «Юэн тугай хүдээ» («Символ девяти знамен»), посвя-щенный 800-летию мон-гольской империи Чин-гисхана, международно-му празднику «Алтарга-на» и 85-летию газеты «Буряад үнэн».

ЦЕЛЬ КОНКУРСА: пропагандировать непреходящую цен-ность исторических и историко-культурных достижений монгольских народов, содействовать развитию бурятско-го языка и литературы.

КОНКУРС БУДЕТ ПРОХОДИТЬ ПО НОМИНАЦИЯМ:

1. Стихи о своей Родине.
2. Литературоведческая работа малой формы (Шэнжэ-лэл, шүүмжэлэл) - 2-3 стр.
3. Из мифов и преданий старины («Нютагай домо-гуудһаа»). Моя родословная («Уг изагуурни») - 1-2 стр.
4. Юмор и сатира у Бадма баабай («Бадма баабайнда баяртай, хүхюутэй даа»).
5. «Невероятное в вероятном» («Жэгтэй ушарал болоһон юм»).
6. «Я помню чудное мгновенье» («Минин мүшэн ши-нини мүшэнтэй...»)
7. Бурят-монголы и мировое сообщество («Бүхэдэлхэйн харилсаан: буряад-монголнуудай хуби заяан»). О земля-ках, живущих и работающих в других регионах России, в ближнем и дальнем зарубежье.
8. Как я понимаю духовное наследие Чингисхана (Чин-гисхаанай ёһо хургаалнууд, хуулинууд тухай).
9. Астрология и мистика в моей жизни. Вещие сны (Зурхай судлал минин ажабайдалда. Зүнтэй зүүдэн).

В КОНКУРСЕ МОГУТ ПРИНЯТЬ УЧАСТИЕ ВСЕ ЖЕЛАЮЩИЕ.

В каждой номинации - 1 лауреат.

Основные критерии: содержательность материала, крат-кость и образность изложения.

Особую ценность будет иметь своеобразие видения проб-лемы, оригинальность подхода к форме и содержанию.

Итоги конкурса будут подведены в 2 этапа: к празднику «Алтаргана» в июне месяце и к 85-летию газеты «Буряад үнэн» в декабре месяце.

Итоги конкурса подводит независимое общественное жури, состоящее из известных литературоведов, писате-лей и журналистов.

Лауреаты награждаются Дипломами и ценными призами.

Материалы принимаются на русском и бурятском языках.

Уважаемые читатели! Торопитесь отправить свои пись-ма с пометкой «На конкурс «Юэн тугай хүдээ» («Сим-вол девяти знамен»).

Редакционная коллегия,
правление Союза писателей Бурятии.

ОЛЗО ЭРХИЛЭГШЭДЭЙ СОВЕТ ИВАЛГАДА ҮНГЭРБЭ

Наяхана Буряад Республикын Президент Леонид ПОТАПОВ Ивалгын аймагаар ябаад ерхэн байна. Тус ябалгандаа Президент аймагай хэдэн предприятинуудай үйлэбэрлэгтэй танилсаба.

Нэнтүрүүн Леонид Потапов Сотниково дээрхи ИП «Бабанский» хүрбэ. Энэ предприятиядаа заганаанай болбосоруулга хэгдэнэ. Недондо жэл пресервнэ цех нэгдээ юм. Бүхы ажалаа эндэхи хүдэлмэришэд гараараа хэнэ. Тус предприятияда 25 хүн ажаллана. Олзо эрхилэгшэ Василий Бабанский шэнэ жэлдэ үйлэбэригээр бүри дээшлүүлэхэ ханаатай.

Тэрэнэй удаа президент ООО «Үйлэбэрлэгын компани «Dulap» хүрбэ. Тэрэ предприятияда газогенераторна тогоонуудыг, газо-пенобетон үйлэбэрлэнэ. Газо-пенобетон модонхоо хүнгэн, барилгада тох байн. Иимэ барилгын хэрэгсэлээр худалдаанаймаанай түб «Сагаан морин» баригданхай юм. Недондо жэл «ИП Бабанский» американска программий тендер шүүжэ, аймагайнгаа нургуулинуудта газогенераторна тогоонуудыг бүтээжэ үгсбэ. Тийн «Dulap» тогоонууд Баргажанай аймагта хэдэн клубуудта, гэрнүүдтэ хэрэглэгдэнэ.

Иволгинскада «Торгон зам» гэжэ нэртэй гостинична комплекс баригдажа байнхай. Хоёр даххар гостиничада наруул таһагууд, люкс-таһаг, бани-сауна бии.

Ивалгын аймагта

Мүнөө дээрээ нэгдэхэ даххартань кафе бии, шиномонтажна мастерскойдонь 4 хүн хүдэлнэ.

МҮНГЭНЭЙ УРЬҮАЛАМЖЫН АСУУДАЛААР

Тэрэнэй удаа президент олзо эрхилэгшэдэ Консультативна соведэй зүблөөндэ хабаадаба. Тус соведтэ аймагай бага олзо эрхилэгшын хүгжэлтэ тухай, тэрэндэ мүнгэнэй-урьһаламжын туһаламжа гэхэ мэтэ асуудалнуудаар элидхэлнүүд хэгдэбэ.

Аймагай бага олзо эрхилэгшын хүгжэлтэ тухай аймагай захиргаанай гуваа В.А.Иванов хөөржэ үгөө. Мүнөө дээрээ 51 бага предприятияуд, 593 олзо эрхилэгшэд олзын хэрэг эрхилнэ. Аймаг соо 90 магазин, 29 эдсэ хоолой газар. Амжалтатайгаар ООО «Рыбзавод Байкал», ООО «Иволгинский полиграфист», ООО «Улаан-Үдэн мяско-консервнэ завод» гэхэн предприятиянууд хүдэлнэ. Крестьянско-фермерскэ ажыхынуудта 416 хүдэлмэрилэгшэдмүнөө дээрээ ажаллана. Өөрын хамнабаринн ажыхыда 500 хүн ажаллана. «Россин АПК-гай хүгжэлтэ» гэхэн Үндэһэтэйгэй проектын бэлүүлгын талаар 12 хүдөө ажыхын кооператив, 3 шэнэ урьһаламжын-нөөсэлгын кооператив байгуулагдаа юм. Олзо эрхилэгшэд «Ивалга-Улаан-Үдэ», «Гурульба-Улаан-Үдэ» гэхэн маршуудуудыг нээлхэй. Тийн аймагта парикмахерска, гуталай мастерской,

шиномонтаж, автомобильнуудай ремонт гэхэ мэтэ олон.

Харин ажалгүй зоной тоо үсөөрнэгүй, 4260 хүн бии юм. Аймагай захиргаанаар 2008 он хүртэр бага олзо эрхилэгшын хүгжэлтын стратеги бэлдэхэгдэнхэй. Тийгээд хүдөө ажыхыда 400 хүндэ ажал үгтэхэ, 2007 ондо 300 хүн ажалтай болохо.

Аймагай олзо эрхилэгшын соведэй түрүүлэгшэ В.Д.Аюровой хэлэхээр, аймагыг жэшээтэ болгохоор юм. Харин олзо эрхилэгшын эмхидхэлдэ бизнес-инкубатор хэрэгтэй болоод байна.

Һүүлээрнэ Иволгинскада Консультативна зүблөөн үнгэргэгдэбэ. Хотын банкнуудай директорнууд урьһаламжагууд тухайгаа хөөрбэ. Жэшээнь, Росбанк 15-19 процентээр урьһаламжа хэнэ, Москвагай банкын - 15-23 проценттэй. Россельхозбанк табан жэлэй урьһаламжа хэнэ. Россин Сбербанк инвестиционно урьһаламжатай. Энэ ушарта 30 процентынь клиент өөрөө инвестировалхэ ёһотой.

Хүдөө ажыхын хүгжэлтэ тухай хүдөө ажыхын ба эд бараанай министрэй

орлогшо И.Р.Малакинова элидхэл уншаба. Мүнөө дээрээ республика дотор 43 урьһаламжын кооператив. Тэднээр ажалаа амжалтатайгаар бэлүүлнэ.

Бага эрхилэгшын субъектүүдтэ ямар мүнгэнэй-урьһаламжын хамнабары үгэхэб гэхэн асуудалаар худалдаа наймаанай, олзо эрхилэгшын Комитедэй түрүүлэгшэ О.П.Буднигта үгэ үгтэбэ. Тэрэнэй хэлэхээр, республика дотор 3 мянган бага предприятиянууд, 20 мянган олзо эрхилэгшэд. Недондо жэл Экономическа хүгжэлтын ба гададын харилсаанай министерство федеральн конкурсдо хабаадажа, бизнес-инкубатор эмхидхэлгэдэ 12 миллион түхэриг шүүбэ.

Тийн О.П.Буднигтай хэлэхээр, бага предприятиянууд гүрэнһөө захиал абажа шаданагүй, иимэ захиал эхэнхидээ томо компанинууд хэдэг юм.

Недондо жэл республикын Правительство ОАК «Байкалбанктай» хамта Россин банкын олзо эрхилэгшын урьһаламжын программада хабаадаа юм. Мүнөө республикын олзо эрхилэгшэд 13,5 процентын урьһаламжа абаха аргатай.

Консультативна Соведэй һуул багта шийдхэбэрлэнүүд хэгдэбэ. Ивалгын аймагта бага олзо эрхилэгшэдтэ туһаламжа хэгдэхэ юм. Экономическа хүгжэлтын ба гададын харилсаанай министерство бага предприятиянуудта банкнуудһаа урьһаламжа абахадаань туһалха. Финансын министерство энэ жэлэй республиканска бюджетэй хуули ёһондо шэнэ нэмэлтнүүдыг оруулха гэхэн мэдүүлгэ Арадай Хуралай суглаанда оруулха.

Янжама ЖАПОВА.

НЭГЭДХЭГДЭМЭЛ ЭРХҮҮГЭЙ ОБЛАСТЬ - УРГАЛТЫН ХАРАА ШЭГЛЭЛНҮҮД

«Нэгэдхэгдэмэл Эрхүүгэй область: ургалтын хараа түсбүүд» гэхэн экономическа конференци апрелин 7-8-най үдэрнүүдтэ Эрхүү хотодо үнгэргэгдэбэ. Буряад Республикын Президент, Правительствын Түрүүлэгшэ Леонид Потапов эндэ хабаадажа үгэ хэлээ. Россин Федерацийн финансын министрэй орлогшо Антон Силуанов, Федерацийн Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Светлана Орлова, Эрхүүгэй областийн губернатор Александр Тишанин болон томо акционернэ «Россин түмэр харгынууд», «Русский алюминий» болон «Газпром» бүлгэмүүдэй хүдэлмэрилэгшэд конференцидэ элидхэлнүүдыг хээ.

Буряад Республикын Президентын пресс-секретарь Александр Дружининэй мэдээсэхээр, Россин Зүүн зүгыг болон Ази-Номгон далайн регионийн хүгжөөлөгтэй хамта нэгэдхэгдэмэл Эрхүүгэй областийн социальн-экономическа талаар хүгжөөхэ хараа түсбүүд тухай энэ конференцидэ хөөрлөөдөн болобо. Эрхүүгэй областийн захиргаан, «Эксперт» гэхэн шэнжэлэгшын түб, «Эксперт РА» рейтинговэ агентство, региональна политикын институт конференциг эмхидхэжэ үнгэргөө. «2020 он болотор нэгэдхэгдэмэл Эрхүүгэй областийн социальн-экономическа талаар хүгжөөхэ хараа зорилгонууд» гэхэн региональна политикын институтай эрдэмтэдэй хэһэн элидхэл энэ конференцидэ гол шухалай байба.

Тус конференцидэ хэдэн шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Эрхүүгэй областийн Усть-Ордын Буряадай автономно тойрогтой нэгэдүүлгын политическэ болон экономическа талануудыг хаража үзэхэдөө, конференцидэ хабаадагшад энэ ябуулгын хэр ашагтай байһыень тодорхойгоор хэлсэ. Жэшээлхэдэ, гүрэнэй хүтэлбэрлэгшэ региональна хэмжээндэ найжаруулха, захиргаанай талаһаа ушардаг түбэг бэрхэшээлнүүдыг усадхаха, нэгэдхэгдэнэ экономикыг нэргээн хүгжөөхэ, томо инвестиционно проектүүдыг бэлүүлгын эршэдхэхэ, нэгэдхэгдэмэл регионной экономическа талаар байдалынь найжаруулха болон бусад нэгэдхэгдэмэл Эрхүүгэй областийн экономикыг хүгжөөлгэдэ федеральна, региональна засагай болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй харюусалгыг дээшлүүлхэ асуудалнууд эндэ хэлсэгдээ. Тухайлбал, федеральна хэмжээндэ нэгэдхэгдэнэ субъектын газар дайдаа инфраструктурын проектүүдыг нэбтэрүүлхэ захиргаанай шийдхэбэрлэнүүд абтаха ёһотой гэжэ хэлсэгдээ; харин региональна хэмжээндэ регион дотор инвестиционно хэрэг ябуулгада захиргаанай талаһаа нүлөөлхэ зорилго табигдаха.

Эдэ конференцидэ үгэ хэлхэн Леонид Потаповай ханамжаар, Прибайкалийн макрорегионной захиргаанай-территориальна байгуулгыг нарийжуулха эхин шата гэшээ хадаа Усть-Ордын Буряадай автономно тойрогыг Эрхүүгэй областтой нэгэдүүлгэ болоно. Удаадахи шатада Прибайкалийн хизаар байгуулагдахаар хараалагдана. Иишэ

Эрхүүгэй область, Буряад Республика, Шэтын область болон хоёр тойрогууд орожо болохо. Иимэ томо регион болоод байбал, буряад арадай нийтэ нэгэн үндэһэн политика ябуулагдаха аргатай.

Томо регион болоходоо, экономическа талаар хүсэ шадалтай болохо, бутаруулан хубаанай ябуулгын дутуу дундануудыг усадхаха, тийгээдхэ энэ нэгэдхэгдэ түсбэй ёһоор ябуулагдаха болоно. Мүнөө байһан захиргаанай территориальна байгуулга хүгжэлтэдэ хаалта хэнэ.

Гэхэтэй хамта, социальн-экономическа асуудалнуудыг шийдхэхынгээ хажуугаар ондоо шухала зорилгонуудыг мартаха ёһогүйбди. Түбхын түрүүндэ буряад арадайнгаа хэлэ болон ёһо заншалуудыг, өөрын өөрсэ хэдэн зуун жэлэй соёл болбосоролыг, засаг түрыг заагагүй сахиха хэрэгтэй. Россин Федерацийн Конституци хадаа регионуудыг хамтадхажа байһан эрхэ байдалда үндэһэн арадуудай эрхэтэдэй хуули ёһоной эрхэнүүдыг болон энхэ амгалан байхынь лаб хангаха ёһотой.

Россин мэдээсэлэй «Новости» агентствын мэдээсэхээр, Буряад Республикын Президент Л.В.Потапов конференцийн дүнгүүдыг нигэжэ тайлбарилна: федерацийн шэнэ субъект хадаа ороной зүүн зүгэй газар дайдыг социальн-экономическа талаар хүгжөөлгыг эршэдхэхэ гол хүсэн болохо ёһотой. Тэршэлэн регионуудыг нэгэдүүлгын үедэ ажаһуутшадай үндэһэн мэдээлхэ хохидоожо болохогүй гэжэ Л.Потапов тэмдэглээ.

«Росси хадаа политическэ байгуулга байһан зандаа, тийгээд хээдхэ олон үндэһэ яһатанай ажаһуудаг гүрэн байхаараал байха», - гэжэ Буряадай Президент хэлээ. Энэмнай ганса түүхын жама ёһо бэшэ, мүнөөнэймнай бодото байдал гэшээ. Тиймэһээ Россин Президент, гүрэнэй засагай федеральна болон региональна зургаанууд үндэһэтэй политика бэлүүлгэдэ гол анхаралаа табиха байха.

Леонид Потаповай удаа акционернэ «РУСАЛ» бүлгэмэй уласхооронцлын болон тусхай проектүүдээр генеральна директорэй орлогшо, Россин финансын министр байһан Александр Лившиц үгэ хэлэхэдэ, эдэ регионууд зүб нэгэдүүлгэдэжэ байна гэжэ тэмдэглээ. Энэ нэгэдхэгдэ уламжалан, шийдхэгдэхэ олон тоото асуудалнууд гараха юм ааб даа. Зүгөөр экономическа талаар абажа харахада, хүсэ шадалаа нэгэдүүлхэ, экономиконуудыг нэгэдүүлхэ гэшээ баһал ухатай. Түбөөшье тэдхэмжэ арьбадхагдаха болоно.

Буряад Республикын Правительствын мэдээсэлэй таһаг.

ШЭТЫН ОБЛАСТЬ, АГЫН БУРЯАДАЙ АВТОНОМНО ТОЙРОГ НЭГЭДҮҮЛГЭДЭ БЭЛЭН

Хоёр регионуудыг нэгэдүүлхэ хүдэлмэри эхилээ гэжэ Шэтын областийн губернатор Равиль ГЕНИАТУЛИН болон Агын Буряадай автономно тойрогой захиргаанай толгойлогшо Баир ЖАМСУЕВ хоёр апрелин 5-да соносхо. Эдэ хоёр регионуудыг нэгэдүүлхэ асуудалаар хоёр талын хүдэлмэрилгын бүлэгтэй зүблөөнэй һүүлэдэ хоёр толгойлогшонорын нигэжэ мэдүүлбэ:

Хэдэн жэлэй урда тээ область болон тойрог хоёрыг нэгэдүүлгын буруушаадаг байһан Баир Жамсуев иимэ мэдүүлгэ хэхэдэ, һүүлэй гурбан жэлэй туршада ороной байдал хубилаа, иимэ шийдхэбэри абахадаа тойрогой ажаһуутшадай ашаг туһыньнэн түрүүн харааб гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Иимэ шийдхэбэри абахадаа урид тойрогой ветерануудтай, тойрогой захиргаанда урид хүдэлхэн хүтэлбэрлэгшэдтэй, федерацийн бусад субъектүүдтэй толгойлогшонортой болоод, мэргэжэлтэдтэй олон удаа зүбшэжэ хөөрлөөдөб гэжэ Баир Жамсуев мэдээсэ.

Нэгэ гүрэн соо ажаһуугаад, тэрэн дотор боложо байһан үйлэ хэрэгүүдхээ таһаран ажаһуужа болохогүй гэжэ Равиль Ге-

ниатулин Баир Жамсуевыг дэмжэжэ, үгэ хэлэхэдэ онсолоо. Тэрэнэй үгөөр мүнөө үедэ регионуудыг нэгэдүүлхэ бүхы эрхэ нүхсэлнүүд байгуулагданхай. Ямар аргаар нэгэдүүлгын хэрэг ябуулагдахаб гэжэ регионуудай хүтэлбэрлэгшэд даб дээрээ хэлэнгүй. Регионуудыг нэгэдүүлхэ гэшээ удаан ябуулагдаха хэрэг гэжэ Б.Жамсуев хануулаа. Эрхүүгэй областийн Усть-Ордын Буряадай автономно тойрогтой нэгэдүүлхэ асуудал нэгэдхэн жэлээ хэлсэгдэнэ бэшэ гүб даа гэжэ хэлээ.

Равиль Гениатулин болоц Баир Жамсуев хамтын мэдүүлгэдэ гар табяа. Эдэ хоёр субъектүүдыг нэгэдүүлгын асуудалаар ханамжануудыг зүбшэхэ хоёр талын хүдэлмэрилгын бүлэг байгуулха ёһотойбди гэжэ тэдэ мэдүүлээ. Энэ хүдэлмэрилгын бүлэгтэй гшүүд нэгэдхэгээр документнүүдыг бэлдэхэдэ, ондоо регионуудай дүйдүршэл, Россин Федерацийн эдэ хоёр субъектүүдэй ажаһуутшадай түүхэтэ ёһо заншалуудыг, үндэһэн соёлой илгэануудыг хараада абаха ёһотой.

ИТАР-ТАСС.

ЗАКАМЕНСКОЕ ЗЕМЛЯЧЕСТВО:

К празднику «Алтаргана-2006»

ВСЕГДА БЛЕСТЯЩИЙ РЕЗУЛЬТАТ

В рамках подготовки к Международному бурятскому национальному фестивалю «Алтаргана-2006» прошло закаменское землячество в Бурятском драматическом театре им. Х.Намсараева.

Открывали землячество глава МО «Закаменский район» В.В. Аюшеев и первый заместитель министра культуры и массовых коммуникаций В.Ш. Цыренова, которая отметила, что закаменцы на данный момент первые, проводящие свое землячество в рамках фестиваля «Алтаргана-2006». Открылась выставка изделий народных мастеров, выходцев из Закаменского района, ныне проживающих в Улан-Удэ.

В выставке приняли участие девять народных мастеров - умельцев: Николай Дарицыренович Батугев, заслуженный работник культуры РБ, автор проекта государственного флага РБ, автор эмблемы и штандарта ОМОНа РБ. Особое внимание привлекали работы Аллы Саидановны Павловой - изделия из рога и росписи по кости; Валерий Дашеевич Цыбинов, заслуженный работник культуры РБ, народный мастер по березе, лауреат конкурса «Лучшие люди Бурятии» в номинации «Баатар мэргэн»; Валентина Цыбикжапова Бадамеева, заслуженный художник Бурятии, член Союза художников России. На выставке были представлены работы из серии «Моя Бурятия» знаменитой художницы, гобеленщицы

Татьяны Цыреновны Дашиевой. Ею были подарены картины «Юхта» главе МО «Закаменский район» В.В. Аюшееву и картина «Ундэр Баабай» директору Республиканского детско-юношеского центра и краеведению И.С. Даниловой. Уникальные работы Анатолия Александровича Цыденова, лауреата конкурса «Лучшие люди Бурятии - 2002» в номинации «Баатар Мэргэн», заслуженного работника культуры РБ, приводили в восторг даже искушенных посетителей.

Также в этой выставке приняли участие молодые мастера Бато Банзаракцаев, он работает в бронзовой пластике. Работал в художественных мастерских известных бурятских скульпторов Доржо Мандаганов, работы которого находятся во многих частных коллекциях по всей России. Старший брат Доржо, Чингис Мандаганов, член Союза художников России, государственный стипендиат. Его работы экспонируются в Фондах Государственного музея Востока, в музее Н.Фешина (США) и частных коллекциях в России, США, Франции.

Концерт «Захаминадаа баяртай» состоял из двух отделений. В первом отделении прошли конкурсы: конкурс красавиц «Дан-

гина», - где диплом первой степени получила Ирина Чимитценова, студентка БРУКиИ, с. Улакчин; конкурс исполнителей народной песни, в котором дипломантом первой степени стала Оюуна Раднаева, студентка ВСГАКИИ, с. Мыла. Диплом второй степени получила также студентка академии культуры Сэсэгма Дугарова из с. Дулуур. Еще раньше она стала лауреатом республиканского конкурса народной песни «Алтан гургадай» в возрастной категории от 18 до 25 лет. Они же будут защищать честь района в июне на фестиале «Алтаргана-2006».

В конкурсе исполнителей современной бурятской песни дипломантами первой степени стали Чингис Цыденов и Павел Цыремпилов, студенты БРУКиИ из с. Ехэ-Цакир. Надо отметить, что почти все конкурсанты исполнили свои авторские песни.

Состоялось заседание Совета закаменского землячества. В результате работы заседания исполнительным директором землячества избраны Ирину Сергеевну Данилову, а председателем остался Константин Цыренович Дареев.

Началось второе отделение. Концертная программа состояла из номеров народного ансамбля песни и танца «Закамна» и отдельных выступлений студентов. Изюминкой концерта был народный блок, состоящий из бурятских национальных песен, традиционных закаменских напевов и, конечно, мастерское исполнение хора. Этот блок отличился массовостью, национальными костюмами и профессиональным мастерством исполнителей. Ведь все они студенты учебных учреждений культуры и, значит, их можно считать профессионалами. Кстати говоря, закаменские студенты ВСГАКИИ, БРУКиИ, БГУ, музыкального и педагогического колледжей приняли самое активное участие в организации и проведении этого концерта. Также в организации всех мероприятий большую помощь оказали В.Д. Халзанов, А.С. Дыгирова, О.Ц. Цыренов, И.С. Данилова и М.М. Цыренова. И надо отметить спонсоров, которые предоставили призы победителям в конкурсах первого отделения. Это Г.Ю. Доржиев, генеральный директор ТД «Смит», С.Ц. Балжанов - ООО «Продофт» и О.Ц. Базарова - частный предприниматель.

Денис ГАРМАЕВ,
корр. газеты «Знамя труда».

г. Закаменск.

Брифинг

ХОЁР ХОТЫН ХОЛБОО БАРИСААН

Хотын мэрийн брифингэд Шэньян хотоноо ерхэн хитад делегаци хабаадаа. Хитад орой барилгын хэрэгсэлүүдэй выставкэ июнь нарада хотын КСК ЗММК-да болохо юм. Тус хэмжээ ябуулгада Хитад гүрэнһөө 150 хүн ерхээр хараалагдана.

Выставкэдэ 50 барилгын хитад компанинуудай стендүүд табигдаха. Буряад Республика Шэньян хотынхидтай үни удаанай харилсаатай гээд тэмдэглэе. 1999 ондо Шэньян хотын мэрий орлошо хитад делегаци түлөөлжэ Улаан-Үдэ ерхэн байна. Тиин недондо жэл хитад талын урлагар Арадай Хуралай түрүүлгшэ Александр Лубсанов буряад делегаци түлөөлжэ, Шэньян хото ошоо һэн. Тиэхэдэ тэднэр харилсаа холбоогоо баталһан байна.

ДАЧАДАА ЯАГААД ХҮРЭХЭБ?

Энэ зундаа наһатай зон дачанууд хүрэтэрөө 3-7 түхэригөөр хотын муниципальна маршрудуудаар ябаха аргатай болохо. Үнэгүй сэн хотын 2,8,11,12, 16, 22, 31,39, 122, 131 маршрудуудта юм. Наһатай зон дачануудтаа нймэ сэнгүүдээр ошохо аргатай. Энэ шиндхэбэри хотын бюджетдэ 8,7 миллион түхэриг гаргалхаа.

Агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан ветеранууд хотын муниципальна автобусуудаар, трамвайнуудаар минитэр ябадаг болохо. Иймэ ветеран бүхэндэ автобус соо ябаха проездной засагай зургаануудаар барюулагдаха, трамвайгаар ябахаа наһабал, киоск бүхэндэ документгэ харуулахадань, трамвайн проездной минитэр үгтэхэ.

Владивосток, Москва хүртэр самолёдоор ниндэхэ гэлэ, Авиазавадой аэродромһоо ниндэхэ болохобди. «Иймэ арга аэропортын һальһын шэнэхдэлгын үедэ хэгдэнэ», - гээд хотын мэрий орлогшо Александр Козлов хэлэбэ.

ХУРГУУЛИЙН МАРАФОН ҮНГЭРБЭ

Хорин дунда хургуулийн марафон Буряадай академическэ Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ театрт үнгэрбэ. Тус марафон хургуулийн 200 жэлэй ойдо зорюулагдаһан байна. Республикын министерствэнуудһээ мүнгэнэй туһаламжа оробо.

2 миллион 500 мянган түхэриг хуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствэһээ ба Арадай Хуралай депутатуудһаа үгтэбэ. Республикын аймагуудай хуралсалай таһагуудай зүгһөө мүнгэнэй туһаламжа хургуулийн фонддо оруулагдаба. Мүнөөр, спортивна, эмшэлэлгын хэрэгсэлүүдэ республикын засагай зургаанууд хургуулийн хүржэлтэд аша туһааа оруулаа гээд тэмдэглэти.

«Россельхозбанк» 100 мянганай түхэригэй туһаламжа оруулаба. Буряадай багшанарай колледж даага бэлэглэбэ. Ушарынь гэхэдэ, тус хургуулида мориной-спортивна секци нээгдэхэ юм.

Хорин олзо эрхилэгшэд яһала хубитаяа оруулаа.

Янжам ЖАПОВА.

БОЛГООМЖОЛОГТЫ: хашагай хаһа дүтэлөө

Удаадахи хабарай ерхэдэ, республика дотор хашагта хазуулан ушарууд олошорно. Үнгэрэгшэ жэл нймэ ушараар 3268 хүн эмшэлэлгын газар хапдаһан байна. Харин 2004 ондо тэднэй тоо 2722 хүн гэжэ тоо бүридхэгдэнэ юм. Бүхэроссин дүнгүүдээр Буряад орондо хашагта хазуулан ушарай тоо 5 дахин дээшэ хэмжээтэй гэжэ тэмдэглэти.

Захааминай, Прибайкалийн, Түнхэнэй, Баргажанай, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй, Кабанский, Задан аймагуудаар энэ ушар эгээл оло дахин үзэгдэнэ. Гэбэшье жэл бүри тус аймагуудай дэбисхэртэ энэ үбшэнэй хүжэрһэн хүндэ байдал тогтодог юм. Нёдондо жэл хашагта хазуулаа, 13 хүн наһа бараһан байна. Хүүгэдэй зунай амарлалтын үеэр лагерьта амаржа байһан 36 үхибүүн хашагта хазуулаа.

Энцефалит үбшэнһөө һэргылэмжын ябуулга Захааминай, Кабанский, Түнхэнэй аймагуудта гүйсэд бэшэ, дутуу дундануудтайгаар ябуулагдаа, энэ хэрэгтэ мүнгэн номологдоногүй.

Харин энэ жэл хашаг баһал олон, бүхы тээ байхаар хараалагдаа гэжэ мэргэжэлтэд дуулгана. Энэ үбшэнһөө һэргылэмжын вакцинациин хаһа эхилэе. Тэрэ хоёр шатаһаа бүридэнэ, нэгэ тарилга абаад, хоёр нарын һүүлээр удаадахи тарилга абаха хэрэгтэй. Тарилгын сэн 200 түхэринтэ.

Роспотребнадзорой Буряад Республикадахи территориальна управлениин хэблэлэй албанай мэдээгээр Ешигма ЦЫБЕНОВА материал бэлдэбэ.

«ХАНИ БАРИСААН» ХАМТАРУУЛАА

Улаан-Үдэ соносхоһон Соёлой жэлдэ зорюулагдаһан «Хани барисаан» гэхэн хүүгэдэй этнофестиваль «Үлгэр» соо эмхидхэгдэнэ байна.

Буряада ажаһуудаг олон тоото үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд энэ фестивалда хабаадаа. Еврейнуудай түб, эвенкиүүдэй соёлой республиканска «Арун» гэхэн түб, армянуудай үндэһэн соёлой түб, Шэнхэсэний «Алтан аргал» моодон театр, үхибүүдэй уран найханай ордоной «Сэргэ» студи гэгшэд тус хэмжээндэ дэбхитэй хабаадаа. Тус тустаа үндэһэн ёһо заншалуудаараа танилсуулан, хатар наадануудтаа дэлгэсгээ.

Улаан-Үдэ 50-дахи хургуулийн хурагшад Буряадай архивууд соо бэдэрлэгэ эмхидхэжэ, Комушка гэжэ нуурын тухай мэдээнүүдэ олоһон байна. Энэ нуурийнэй нэрын үг үндэһэ бэдэржэ туршаа. Гэбэшье буряад домогой ёһоор, Хөө-Мүшэни гэжэ найхан үхнэй нэрээр нэрлэгдэжэ, удаань орошологдоод, «Комушка» болоһон түүхэтэй гэхэн нэгэ наһамжа бии. Энэ мэтын понин баримтанууд тус фестивалда хэлэгдэнэ байна.

ХҮДӨӨГЭЙ ХУРГУУЛИНУУДАЙ ХАРИЛСААТАЙ

Буряадай республиканска колледж хүдөөгэй хургуулинуудтай холбоо харилсаатайгаар ажалаа ябуулдаг заншалтай.

Колледжийн байгуулан «хургуули-тур» гэхэн хэмжээндэ Хяагтын аймагай Тамирай дунда хургуулийн ба Ярууны аймагай Эгэлтын-Адагай хургуулийн хурагшадта Улаан-Үдэ ерхэ арга тудабэ.

Тамирай хургуулиһаа 11 хурагшад асарһан Г.А. Шикеева хүтэлбэрилэгшын хэлээр, үхибүүдэй олохонь Улаан-Үдэ анха түрүүшынхнээ хаража байна, тиймэһээ тэднэртэ тон һонирхолтой.

Тамирай дунда хургуулитай республиканска колледж түрүүшынгээ жэл хамтаран ажалаһаа наа. Эгэлтын-Адагай хургуулитай - 10-аад жэл болонхой. Тэндэхи хургуулида педагогическа класс байгуулжа, багшын мэргэжэл шэлэглэдые бүри дунда хургуулиһаа бэлдэнэ. Тус хургуулиһаа 4 хурагшад Д.Б. Лыгденова хүтэлбэрилэгшэтэйгээ ерээ.

Табан үдэрэй туршада хурагшад хотын үзэхэлэгшүүдээр ябаа, театруудые хараа. Гэхэ зуура колледжо ород хэлэ шуудалхая ерхэн Монголой болон Хитадай оюутадтай уулзалгада хабаадаа. Иймэ хэмжээнүүд тон хэрэгтэйнэ дамжаггүй.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА,
Р.Н. БАЗАРОВАЙ
фото-зураг.

«Зүүн Сибирь-Номгон далай» гэхэн нефтепровод барилга тухай

Буряад ороной дэбисхэр дээгүүр газ түлишэ сорго дамжуулха тушаа ная «Дүхэригтэ» бэшээ бэлэйбди. Харин мүнөө нефть соргоор Байгалай хойто талаар дамжуулха барилга тухай арсалдаан болоно. Жэсээлхэдэ, Эрхүүгэй областин олонитэ, эрдэмтэд, байгаали хамгаалха хүдэлөөнэй эдбхитэд тэрэ барилгыг буруушаажа, митинг үүсхэжэ, Россин Федерацийн Правительствада бэшэг ябуулхан байха юм. Манай республикын зарим эрдэмтэд мүн лэ нефть дамжуулгын сорго Байгал далайда угаа аюултай гэжэ тоолоно.

Ушар тиймэнэ энэ арсалдаатай асуудалыг зүбшэн хэлсэхын тула, Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи эрдэм болон шэнэ технологийн талаар Совет хаяхана зарлагдаба.

Энэ зүблөөн дээрэ «Транснефть» гэхэн акционернэ компанийн түлөөлэгшэд, трасса барилгын проект зохёогшод манай республикын болон Эрхүүнэ уригдахан эрдэмтэдэй урда тусхайгаар түсэб тухайгаа хоорэжэ үгэбэ.

АЗА ГҮ, АЛИ АЮУЛ ГҮ?

«Зүүн Сибирь-Номгон далай» гэхэн шэглэлтэй нефтепровод бариха түсэб Россин Правительство урдаа табиныхай. Тэрэниинь бэсүүлэл, «Восток-нефтепровод» гэхэн акционернэ бүлгэм проект зохёобо. Тус проектын хараагаар, соргын зам Байгал далайн эрьсэр зурыха ёһотой. Тээд байгаалида аюултай нефть ариун далайе бузарлахадаа болохо гэхэн нэжэж олоной ухаан бодолдо түрэн хам юм.

- Нэжэглэхэнь дэмь, - гэжэ проектын авторнууд зүблөөн дээрэ хэлэбэ. - Барилгада мүнөө үеын түрүү технологи хэрэглэгдэхэ юм. Тусхайлбал, соргонууд тусхайгаар хатуужагдахан булад түмэрөөр хэгдэхэ. Тэрэнь юрын соргонуудта хэрэглэгдэхэ түмэрнөө нилээд зузаан байха. Харин Байгалай эрьсэр зурыха, гол горхонуудыг гаталан дамжаха замданы хоёр соргонууд (нэгэнийн нүгөөд сорго дотор) хэрэглэгдэхэ ёһотой. Хэрбээ дотоодо соргонь ямар нэгэн ушарһаа тэлхэрээ, дэлбэрээ хаань, гадаада соргонь нефть барижа байха зэргэтэй.

Соргонуудыг дам залгах «осдолийн» гагнуури угаа нягта байха ёһотой. Газарай гэгтын хүдэлөөнһөө нефтепровод аршалха арга боломжонууд проектээр хараалагданхай. Жэсээлхэдэ, Байгал шадархи соргонуудай зам дахажа, сейсмическэ гуша гаран станцинууд баригдаху юм байна. Хэрбээ газар гэгтэ хүдэлөөд, гагнагдахан уулзуурида сорго дэлбэрээ хаань, дүтын станци хүнэй хабаадалгагүйгөөр, автомат ёһоор нефть дамжуулгыг болуулжархиха ёһотой.

- Тобшолол хэхэдэ, Байгалай уһа бузарлаха аюул огто тохёолдохогүй, - гэжэ проектын авторнууд мэдүүлбэ.

Зүгөөр зүблөөндэ хабаадал-

сахан эрдэмтэд, экологууд, тэрэ тоодо Эрхүүнэ тусхайгаар энэ хураалдаанда ерэн академик болон бусад эрдэмтэд, газарай хүдэлөөнэй сейсмическэ аюулай унги үндэһиень шэнжэлдэг мэргэжэлтэд проектын авторнуудай тобшололтой эбсэбэгүй. Нэжэглэй, арсалдаатай олон асуудалууд дээрэ тэдэнэр тогтобо.

- Арбан балл хүсэтэйгөөр газарай гэгтэ хүдэлөө хаань, танай сорго дэлбэрхэгүй гү? Нефтийн гэгтэ шааяжа, ад-харжа эхилээ хадань, таанар Байгал далайе яажа аршалха гэшэбтэ? Олонитын буруушаалгыг таанар юундэ ханамжадаа абангүй, өөрынгөө проектын нэбтэрүүлхэ гэжэ сүхэрнэ гэшэбтэ? Байгалай эрьсээ хошуур, ариун далайда шудхадаг гол, горхонуудай хаба нэгэлзэнгүйгөөр соргонуудыг дамжуулха зам Яхадай газар дээгүүр барихада болоно ха юм.

Гэхэ мэттын асуудал, эрилтэнуудыг эрдэмтэд проектын авторнуудай урда эрид шууд табиба. «Эзмэтэй» тэдэнэр олон асуудалуудтань тодорхойгоор хариусаха гэжэ оролддог.

- Нэгдэхээр, ямаршы шангаар газарай хүдэлөө болобол, соргонууд могой мэтэ хүдэлээсэжэ, нугаржа байха зөөлэн технологийн аргаар баригдаха юм. Гагнагдахан уулзуураараа огто дэлбэрхэгүй ёһотой. Гадна сейсмическэ станцинууд хэрүүлэмжын автоматикын аргаар саг зуура соргонуудыг хаажархиха ёһотой. Энэ талаһаа манай трасса аршалагданхай, - гэжэ «Восток-нефтепровод» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, тус проектын хүтэлбэрлэгшэ хэлэбэ.

- Хоёрдохээр, аюулай донго-

долготой адли шахуу түргэнөөр захабарилгын вахта ямаршыг участогта хүдэлжэ эхилхэ гэхэн гуримыг манай проект хараална, - гэжэ тэрэ хэлэнэ. - Зүгөөр нефтийн аюула хаяла болохо ёһогүй. Манай проект эдэ бүгдэ уридалан хараалхан байна.

- Тээд, Эрхүүгэй областин арад зон нэгэн мэтэ юундэ митингдэ гараба гэшэб?

- Эндэ олон тайлбаринууд олохо. «Байгалай долгиууд» гэхэн нийтын экологическа хүдэлөөн хари түрэнэй мүнэн дээрэ эмхидхэгдэнэ. Зарим хари түрэнүүд нефтийн түлөө тулалдана ха юм. Россин нефтийн газашань гаргах дурегүй дээрхээ, эдэ зонийн хэрэглэжэ, манай проектын буруушаалгана, - гэжэ проектын авторнууд хэлэхэ юм.

Юундэ тээд, Эрхүүгэй губернатор өөрөө буруушаалгын хүдэлөөнийг ударидаа юм?

Энэ асуудалда проектын авторнууд хариусагүй, гэбэшье энэ асуудал мэдээжэ.

Эрхүүгэй губернатор В.Тешанин хадаа энэ дээдэ тушаалда В.Путинай зарлигаар томилогдохын урда Зүүн-Сибирин түмэр замай даргаар хүдэлжэ байгаа юм лэнэ. Энэ замай ехэнхи хубинь БМ-да хамаатай. БМ мүнөө гүйсдөөр ашагладаггүй ха юм. Ашаа зөөбэрлгын хэмжээн угаа бага. Харин БМ зүбшажа нефтепровод табигдаа хаань, түмэр замаар нефть ябуулха арганы хаагдаха ха юм. Имагаал түмэр харгыгаар нефть Алас Дурна руу ябуулха гэжэ Түмэр замай министерство хараална. Энэ замай генерал зэргэтэй ябахан мүнөөнэй Эрхүүгэй губернатор өөрын халбаринь хонирхол харана

ёһотой. Хоёрдохээр, Эрхүүгэй область болон Усть-Ордагай буряад шэнжэтэй округе хамтаруулха асуудал тушаа хаяр референдум үнгэргэгдэхэнь. Энэ референдумдэ зон үсөөнөөр ерэжэ, хамтаралгын асуудал шийдхэгдэхэгүй. Тиймэнэ зориута үүсхэгдэнэ үймөөндэ зонийн суглуулжа, Эрхүүгэй губернатор өөрынгөө асуудалыг шийдхэхэ мэхэтэй гэжэ политикин ябадалыг шэнжэлэгшэд багсаана.

Зай, Эрхүүдэ бидэ хамаагүйбди. Тээд манай республикын засагаархын хадаа нефтепровод баруулха асуу-

ханахада, тус нефтепровод манай республикын экономикодо тон шухала хэрэгтэй.

Северобайкальскын районий администрацийн хүтэлбэрлэгшэ А.А.Сафронов Президентын Советэй зүблөөндээрэ иигэжэ хэлэбэ:

- Би өөрөө Кабалскын аймагад Дулаан хууринай буряад хүбүүн гэшэб. Байгалай эрьсэд ажа-хуужа байхан элинсэг хулинсагайм нотаг 150 жэлэй урда далайн уһан доро орошоо юм лэнэ. Тиймэ ехэ газарай хүдэлөөндэ хүн зон хони малтайгаа абарагдаа бэлэй, гэжэ Северобайкальскын гулваа хэлэхэ юм. - Мүнөөнэй проектын

далда ямар хандалгатайб?

Март харын хуулын үдэртэ Буряад Республикын Арадай Хурал ээлжээтэ бэшэ сесси зарлаад энэ асуудалыг хаража үзэбэ. Олон депутатууд ханамжангуудаа хэлэжэ, сессийн түгэсхэдэ Россин засагта зориулхан тусхай хандалга абаба.

Олонитын ханамжангуудыг хараадаа абажа, Байгал далайн ариун уһыг бузарлуулхагүйн тула хараалагдахан нефтепроводой барилгыг манай газар дээгүүр гаргахыг буруушаанабди гэжэ бэшэбэ.

Энэ хандалгын хойно саг зуура Буряад Республикын Президент, Правительствын Түрүүлэгшэ А.В.Потапов тусхай мэдүүлэгтэйгээр арад зондо хандаба.

Иймэ зүрилдөөнэй боложо байхада, өөрынгөө тала тухай мэдүүлхэ ёһотой гэжэ республикын хүтэлбэрлэгшэ бэшэнэ. Экономикын, политикын, социальна талаар хараалагдахан нефтепроводой ашаг үүргэ тушаа хэншыг арсалдахагүй ёһотой. Бүхы республикын, илангаяа хойто зүгын районнуудай хүгжэлтэдэ энэ барилга угаа ехэ нүлөө үзүүлхэ гэжэ найданабди. Налог орохо, олон зондо ажалай хуури ологдохо гэхэ мэттын зүйлнүүдыг хараадаа абаха ёһотойбди. Манай республикын зон тус проект тушаа дуулаагүй байхан гэхэнь худал. Үнгэрхэн жэлэй июль нараһаа сентябрь болотор республика дотор 17 нийтын приемнууд хүдэлжэ байгаа. Улаан-Үдэ, Северобайкальск, Нижнеангарск, Таксимо гэхэ мэттын газарнуудта нийтын шагналганууд болоо хэмнэй гэжэ Президент хануулба. Миний

алишье талаһаань хаража үзөөд манай районий олонитэ суглаан дээрэ тэрэниинь зүбшөөгөө. «Транснефтийн» зүгһөө уялганууд бии юм. Барилгада хэрэгтэй хүдэлмэрилэгшэдыг энэ компанийн өөрынгөө мүнөөр хургаха, бэлэдхэхэ, дүн хамта мянгаад зондо хүдэлмэри олгохо уялга абанхай. БМ барилгын хүүлээр хула хууһан мэргэжэлтэд манай райондо олон ха юм даа. Иймэ зон барилгын түлөө дуутаа үгөө.

- Юрэ хэлэбэл, Россин Федерацийн тусхайгаар томилогдохон экспертуудтэ үнэншэхэ ёһотойбди, - гэжэ Буряад Республикын Ростехнадзорой түлөөлэгшэ В.С.Путятин хэлэхэ юм.

Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи эрдэм болон технологийн талаар Совет хадаа тус проектын гол шухала шугамыг зүбшөөхэнь гадна республикын Правительствата, Байгалай хойто шадарай районнуудай захиргаануудта, мүн «Транснефть» компанида тусхай даабаринуудыг соносхоо.

Гэбэшье ороё энэ асуудал олоной бодол ханаа эзэлнэ. Буруушаалгын хүдэлөөн замханагүй. Сибириин эрдэмтэд Россин Федерацийн Президентын нэрэ дээрэ буруушаалгын эрид шууд удхатай бэшэжэ элгээхэн байна.

Зүгөөр В.В.Путин Хитад гүрэндэ албанай хэрэгээр ябахадаа, энэ сорго бариха шийдхэбэри абанхай тухайгаа мэдүүлээ бэлэй. Хэдышье зүрилдэбэл, засаг динлэхэ гэжэ барилгашад найданхай.

Николай НАМСАРАЕВ,
манай корп.

ВЫДРИНО НУУРИНДА БАЙДАЛЫНЬ ЯМАР БЭ?

Гүрэнэй Дүүмын депутат В.Ф.КУЗНЕЦОВТОЙ суг хүдөө хууринуудтай танилсалга

Гүрэнэй Дүүмдэ манай республикын хунгагшадые гансаараа түлөөлжэ байхан депутат Василий Федотович КУЗНЕЦОВТОЙ хэдэн хоногоор хүдөөгэй тосхонуудаар ябажа, муниципальна бүридэлэй шэнэ хуули ямараар бэсүүлэгдэжэ байна, январь нараһаа хүдэлжэ эхилхэн шэнэ гулваанарай урда ямар асуудалууд ушарнаб гэжэ мэтээр хонирхобди.

Кабанскын аймагай Выдрино хуурин хадаа республикын хилэ дээрэ оршоно. Саашадаа Эрхүүгэй областин газар болоно.

Хууринай муниципальна администрацийн хүтэлбэрлэгшөөр үнгэрхэн намар Валентина Иннокентьевна Вильянова хунгагдаа юм.

- Совет үедэ манай хуурин яһала

хүгжэжэ байгаа лэнэ. Эндэмнай ой модоной үйлдбэри угаа бүтээсэтэй, олзотой байхан. Хэдэн зуугаад зон энэ үйлдбэридэ хабаадалсажа, салин хайнаар абадаг бэлэй, - гэжэ Валентина Иннокентьевна хэлэнэ. - Угайдахада, эндэхи түрмышье зон өөрынгөө пилораматай, дархалалгын цех соо янза бүрийн юумэнуудыг бүтээжэ байдаг лэнэ. Харин мүнөө манда ямаршыг үйлдбэригүй. Ой модоной комплекс хандараа.

Уулзалгын үедэ 12-дохи мостоотрядтай хүдэлмэришэд Гүрэнэй Дүүмын депутата хандаба.

- Зүүн Сибириин түмэр замай управлени манай отрядыг усаджа байна. Ажалай ямаршыг захил үгэнэгүй. Зуугаад зон хүдэлмэригүй хула хуунабди. Туһалт даа.

- Дэлгүүрэй үедэ предприятие, отряд бүхэн өөр өөрөө арга боломжонуудыг бэдэрээд, захил олоно ха юм. Хажуудатнай Эрхүүгэй хүдэлмэришэд хүүргэ захабарилжа харагданал. Танай хүтэлбэрлэгшэд, мэргэжэлтэд юутээ хаража байһаар хамар дорохи ажал алдаба гэшэб? - гэжэ Василий Кузнецов асууба.

- Манай дарга пенснээ хүлээнхэй, урагшаа ябахаяа болёо хэбэртэй.

- Коллективэй хүсэн ехэ, хүтэлбэрлэгшэ тушаа асуудал табиha эрхэтэйг. Хуушанай гуримаар ажабууа саг бусалтагүйгөөр үнгэрөө. Асуудалуудаа өөһдөө шийдхэхэ ёһотойг, - гэжэ депутат хэлэбэ.

- Ямаршыг үйлдбэригүй хууринай захиргаан бюджеттэ мүнэ хаанаһаа

оруулжа байха юм, - гэжэ Выдрино хууринай гулваа ханаата болоно. - Газарай болон подоходно налог ехэ бэшэ. Наймаашадыйшье налог горитой нэмэри оруулнагүй. Ороһон налогуудай ехэнхи хубинь дээдын бюджеттэ элгээгдэнэ. Хүндэтэ депутат, нутагай бүхы налогуудыг тэндэнь орхижо байха гурим тушаа Гүрэнэй Дүүмдэ дурдхал оруулт даа.

- Ойлгооб. Тиймэ дурдхал заатагүй оруулхаб. хунгагшадараа уулзажа ябахадаа, инмэрхүү ханамжа, дурдхалуудыг хадуужа, хуули найжаруулха, хуулида захабар оруулха уялгатай зон гэшэбди, - гэжэ В.Ф.Кузнецов мэдүүлбэ.

Николай НАМСАРАЕВ,
манай корп.

Кабанскын аймаг.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРЕЗИДЕНТ В.В.ПУТИНДА, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.Е.ФРАДКОВТО, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ФЕДЕРАЦИИН СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ С.М.МИРОНОВТО, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ГҮРЭНЭЙ ДҮҮМЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ Б.В.ГРЫЗЛОВТО «ЗҮҮН СИБИРЬ-НОМГОН ДАЛАЙ» ГЭНЭН БАЙГАЛ ДАЛАЙДА ДҮТЭ ОЙРОХОН ГАРАХА, НЕФТЬ УРАДХУУЛХА ХООЛОЙНУУДЫЕ БАРИЛГЫН АСУУДАЛААР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХАНДАЛГА

Буряад Республикын Арадай Хурал ингэжэ тогтооно:

1. Россин Федерацийн Президент В.В.Путинда, Россин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшэ М.Е.Фрадковто, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Федерацийн Сөвөдэй Түрүүлэгшэ С.М.Мироновто, Россин

Федерацийн Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшэ Б.В.Грызловто «Зүүн Сибирь-Номгон далай» гэнэн Байгал далайда дүтэ ойрохон гараха, нефть урадхуулаха хөөлөйнуудые барилгын асуудалаар Буряад Республикын Арадай Хуралай хандахан Хандалга абаха (хабсаргадана).

2. Россин Федерацийн Президент В.В.Путинда, Россин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшэ М.Е.Фрадковто, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Федерацийн Сөвөдэй Түрүүлэгшэ С.М.Мироновто, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшэ Б.В.Грызловто тус

Хандалга эльгээхэ.

3. Тус Тогтоол абтахан үдэрһөө хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ А.Г.ЛУБСАНОВ, Улаан-Үдэ хото 2006 оной мартын 31 № 1611-III

Буряад Республикын Арадай Хуралай 2006 оной мартын 31-нэй 1611-III дугаарай тогтоолдо хабсаргалта

РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРЕЗИДЕНТ В.В.ПУТИНДА, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.Е.ФРАДКОВТО, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ФЕДЕРАЦИИН СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ С.М.МИРОНОВТО, РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ФЕДЕРАЛЬНА СУГЛААНАЙ ГҮРЭНЭЙ ДҮҮМЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ Б.В.ГРЫЗЛОВТО «ЗҮҮН СИБИРЬ-НОМГОН ДАЛАЙ» ГЭНЭН БАЙГАЛ ДАЛАЙДА ДҮТЭ ОЙРОХОН ГАРАХА, НЕФТЬ УРАДХУУЛХА ХООЛОЙНУУДЫЕ БАРИЛГЫН АСУУДАЛААР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХАНДАЛГА

Буряад Республикын болон Россин Федерацийн бусад субъектүүдэй нийгэм болон эрдэмтэй эмхинүүдэй, эрдэмтэдэй, экологуудай, ажаһуугшадай Байгал далайда дүтэ ойгуур түхээрэгдэхэ, Зүүн Сибирьһээ Номгон далай хүртээр татагдаха нефть урадхуулаха хөөлөйнуудые бариха түсэбүүдээр ханаата боложо байһые хубаалдан, тэршэлэн гүрэнэй ашаг туйһе болоод ороной экономикын хүгжэлтын булюу шэглэлүүдэе хараада абан, энэ шухала асуудалаар өөһэднэгөө ханамжа элрэхэйлхэ ёһотойбди гэжэ тоолонобди.

Зүүн Сибирьһээ Номгон далай хүртээр зурыха нефть урадхуулаха хөөлөйнуудай замые Байгал-Амарай түмэр замтай тудалдуулан, Байгал далайда шудхан ородог уһа голнуудай олон газарта түхээрхээр мүнөөгүүр бодомжологдожо байһан арга хадаа өөрын булюу талануудтайһе наа, баһал горитой дутуу алуудануудтай гэжэ байнабди.

Хэрбээ нефть дамжуулаха хөөлөй тэрээрхэ, таһарха болоболнь, Байгал шадаар газар доһолхо, хүдэлхэ ехэ аюултай гэжэ сэгнэгдэнэ. Хойто Байгалай оршонодо 10-11-12 балл хүсэтэйгөөр газар хэлбэр болохо, тингэбэл нефть урадхуулаха байһан хөөлөйнууд баһал тэрээрхэ, энэ түлишын ехээр дэлбэрхэнэ

аюултай. Байгал далайн дорно байсануудтай хойто заххаань 700-800 метрэй зайд газарай хүдэлхэ тон аюултай хубяарнь нефть дамжуулаха зам татагдахаар түсэблэгдэнхэй. Байгалийн хүлээгдэһгүйгөөр энэ аюуушаруулбал аюуун тунгалаг далайда нефть дэлбэрэн орохогүй, эндэхи онсо шухаг байгалийн оршонини халгаан хандаахагүй гэжэ хэлэжэ шадахагүй байнабди. Эндэ хэдшье хайн, техникескэ талаар эрхим шиндхэбэрнүүд туһалхагүй. Үгтэһэн проектно-сметнэ документаүүдэй ёһоор, аюулай болобол, гурба мянган тошо тухай нефть дэлбэрэн гаража болохоор багсаамжалагдана. Гэхэ зуура нефтийн толоо Байгал худар 20 минутааа 49 час хүртээр болзорт халин хүрэхэ ерэхэ гэжэ тоолон тодорхойлогдоно.

Байгал далайн онсо шухаг байгалийн оршон хэдэн миллион жэлүүдэй туршада байгуулагдаһан юм. Даһаагүй уһанай дэлхэйн нөөсн 20 процентнь эндэ байна. Байгал хадаа Россин байгалийн эрдэни зогдэмнэ, үндэһэн омогорхол болон Бүхэдэлхэйн уг баялг мүн. Техногеннэ шалтагаанаар Байгал далайда гай хохидол ушаруулаха байдал тохёолдуулаха ёһотойбди. Харин Россидэ нэрэ түрын хороожотой, ханаан сэдхэхэй болоод экономическа

талааршье дутуу дунда ябадал болохол.

Байгал далайн уһанай нөөсн суглуудай газарһаа гадуур нефть урадхуулаха соргоннуудые түхээрхэ тухай Россин эрдэмтэй академийн Сибирини таһагай Президиумэй дурадхалан проект Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатууд дэмжэнэ. Тус проектын хайн талануудын анхармаар.

Хөөлөйнуудые татаха зам нефть болон газар гүн баялнтай, газарай хүдэлхэ аюулгүй дайдаар түсэблэгдэнхэй. Энэ проектээр болоо наа, нефть уурхайһаань залан татаха хөөлөйнуудые барилгада инвестици нэмэжэ шэглүүлхэнь хэрэггүй. Тинхэдэ нефтийн урадхуулаха хөөлөйнуудые найдматтайгаар ашаглаха хэмжээнүүдэе үлүү ехээр зохиоһоной, гэгтэ аюулай болобол, хэды шэнээн гарза хохидол ушаруулаха. Байгалийн уһан хэды шэнээнээр бузырлагдаха гэжэ үлүү ехэ бодоого хэлэнхэй хэрэггүй гэжэ ханагдана. Ерээдүйдэ нефть энэ замаар дамжуулагын хэмжээнэй дээшлэбэл, нефтийн шэнэ уурхайнуудай олдожо, ашаглагдажа эхилбэл, экономическа талаар бүри ашаг үрэтэй байха гэжэ хүлээнбди. Тингэбэл, тэрээн худар оршоһон дайда комплексноор, ашагтайгаар хүгжэхэнь болоно. Гэхэтэй хамта нефтехимическэ, ой модо

болбосоруулаха болоод бусад халба ринуудые (жэшээхэдэ, гелий үйлэдбэрлэгэ) хүгжэхэ арга боломжотой.

Наян ерээдүйдэ Байгалай аюуун тунгалаг уһан, онсо шухаг оршон байгааһа сахин хамгаалжа шадабалнай, гадаадада нефть худалдаалгаһаа дутуугүй ашаг олзотой байһал.

Байгал далайда, оршон байгалиндань гай хохидол ушаруулахагүй бүхы хэмжээнүүдэе абаха хэрэгтэй. Тэрэнэй удаа хаагуур нефть урадхуулаха хөөлөйнуудые татаха гэжэ шиндхэбэри бодолготойгоор, үндэһэ баримтаттайгаар абаха шухала. Энэ асуудал тон шухалада тоолон, Россин Федерацийн Президент В.В.Путинда, Россин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшэ М.Е.Фрадковто, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Федерацийн Сөвөдэй Түрүүлэгшэ С.М.Мироновто, Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Гүрэнэй Дүүмын Түрүүлэгшэ Б.В.Грызловто Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатууд хандажа, «Зүүн Сибирь-Номгон далай» гэнэн нефть урадхуулаха хөөлөйнуудай замые Байгал далайн оршонноо холодуулан, алгад шэглүүлэн хубилгаха асуудал хаража үзэхетнай дурадханабди.

Эльвира ДАМБАЕВА хэлбэлдэ бэлдэбэ.

Буряад Республикын Правительствын

мэдээсэлэй таһагай һонинууд

ҮХИБҮҮН БҮХЭНДЭ - 1900 ТҮХЭРИГ

«Буряад Республикада олон үхибүүтэй гэр бүлэнуудые социальна талаар дэмжэхэ хэмжээнүүд тухай» Правительствын Тогтоолдо Буряадай Президент Леонид ПОТАПОВ гар табья.

«Олон хүүгэдтэй гэр бүлэнуудэй статус тухай» республикын Хуультай зохилдуулан, тэднине социальна талаар дэмжэлгэ найжаруулаха зорилготойгоор энэ документ табтаа. 2006 ондо республиканска бюджетдэ 63 миллион 700 мянган түхэриг энэ зорилго бэлүүлэгдэ үгтэхэ болоо. Олон хүүгэдтэй гэр бүлын 33526 үхибүүд тул тултаа 1900 түхэриг абадаг болохонь. Жэлдэ нэгэ дахин нинэ бүлэн үхибүүн бүхэндэ эды шэнээн мүнгэн үгтэхэ. Буряадай Правительство жэлэй нэгэ дахин үгтэхэ эдэ түлбэринуудтэ мүнэг һомолхо гурим баталаа. Республикын бюджетдэ энэ зорилгодо үгтэхэ мүнгэнэй хэмжээнһээ дууддан, жэл бүхэндэ энэ түлбэрини хэмжээн хубилжа болохо.

ЯАРМАГ ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

Залуушуудта нуралсалай хууринуудые олгохо XI регионууд хоорондын яармаг Улаан-Үдэдэ эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэбэ.

Улаан-Үдэн, Эрхүүтэй, Шэтын, Новосибирскын, Томскын, Москвагай болон Улаан-Баатарай хэдэн арбаад нуралсалай эмхи зургаанууд эндэ түлөөлэгдөө. 8 мянган залуушуул энэ яармагта ерэхэ, хаанахи, ямар нуралсалай эмхи зургаанда нурха аргатайбди гэжэ мэдэжэ абаба. Буряадахи хүн зонини ажалаар хангадаг федеральна гүрэнэй албанай управлени болоод, республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство энэ

хэмжээ ябуулга эмхидхээ. Дээрэ нэрлэгдэжэ управлениин мэргэжэлтэд Улаан-Үдэ хотын нуралсалай 25 эмхи зургаануудые дүүргэжэ байһан 681 хүндэ хангалануудые үзүүлээ. Тинхэдэ республикын хүдөөтэй 12 аймагуудай болон Шэтын областини, Усть-Ордын Буряадай автономито округой нургуулинуудые дүүргэжэ байһан залуушуул саашаа нурха дээрэ болон дунда тусхай эрдэмтэй нургуулинуудые шэлэхэ зорилготойгоор энэ яармагта хабаадаа.

Энэ хэмжээ ябуулгада залуушуул ямар мэргэжэлээр нурха дуратай байнаб гэнэн асуулта үнгэргэгдөө. Республикын нинсэлэ хотын болон аймагуудай эрдэмтэй гуламтануудые дүүргэжэ байһан 100 нуралсалай энэ асуултада хабаадажа, асуудалнуудта харюусаа.

БАРИЛГАДА ХҮДЭЛХЭ МЭРГЭЖЭЛТЭД ХЭРЭГЛЭГДЭНЭ

Улаан-Үдэ хотодо барилгын мэргэжэлүүдээр сүлөө хууринуудые дурадхалан яармаг республикын хэмжээндэ үнгэргэгдөө.

Модоно дархануул, шугатар-шэрдэлгэд болон барилгада хүдэлхэ бусад мэргэжэлтэд ехэ хэрэглэгдэлг байна. Улаан-Үдэ хотын болон аймагуудай жара гаран предприятинуудай түлөөлэгшэд энэ яармагта хабаадажа, сүлөө хууринуудые энэ ерэлгэдтэ дурадхаа. Тэднэй дунда хизаарлагдамал түхэлэй «Гевестрой», «Икат-плюс», «Стамстрой», «Домострой», «Магистраль» бүлгүүдэе нэрлэхээр. Гурбан часай туршада хүдэлхэ яармагта ажал бэлдэжэ 1461 хүн халдаа, тэднэй 812-ын ажалтай болоо.

Имэрхүү яармагуудта Эдэйн, Хэжэнгын аймагуудта, Гусиноозерск хотодо эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдөө.

ХҮҮГЭДТЭЙ ГЭР БҮЛЭ - БУРЯАДАЙ ЕРЭЭДҮЙ

Республикын Ажалай болон социальна хүгжэлтын министерство Буряад орондо ажаһуугшада хандахан хандалга абаа. 2006 ондо энэ министерствын үүсхэлээр «Хүүгэдтэй гэр бүлэ - Буряад Республикын ерээдүй» гэнэн уриа дор хэдэн хэмжээ ябууланууд үнгэргэгдэхэн.

Эдэндэ нутагайхидеа эдэбхитэйгээр хабаадыт гэжэ энэ хандалга соогоо уряалан байна. Энэ министерство эдэ хэмжээ ябуулануудые үнгэргэхэдэ, эхэ болон эсгэ хүнэй үүргэ дээшлүүлэхэ зорилготойна Илангалай республика дотор тохёолдоһон демографическа байдалда Президент А.В.Потанов болон Правительство анхаралаа табила. Хүн зоний тоо олошоруулаха, элүүр энхэ байдал хангаха гэр бүл, гал гуламта сахиха гэнэн зорилгонуудые шиндхэхэ гэжэ гол шухала гэжэ тэдэ тоолон.

Россин Федераци дотор социальна-экономическа хубилдатуудай эхилхэдэ, хүүгэдтэй түрэлгэ эрндэхэ болон байһа. Гэхэтэй хамта Буряад Республикада тэрэнтэй жэшээхэдэ, нуралтэй хайн байдалтай. Мүнөө үедэ нингэм олоной талаһаа залуу бүлэнуудтэ тустгаар анхарал хандуулагдажа байна. Тэднэй нуудал байдалынь найжаруулаха зорилготой «Гэр байра» гэнэн республиканска тусхай зорилготой программа бэлүүлэгдэнэ. Энэ программын ёһоор, залуу бүлэнуудтэ процентгүйгөөр гүрэнһөө мүнэг үгэжэ, гэр байртай болгоно. Харин үхибүүтэй болоходонь, гэр байрын 8 дүрбэлжэн метрэйнь мүнгэн гүрэндэ бусаажа түлэхэ мүнгэнһөөнь хороогдоно. 2006 ондо 360 гэр бүл хайн байртай болохоор түсэблэгдэнэ.

Бухгалтерский баланс и отчет о прибылях и убытках ОАО Торговый центр "Учсаб"

	тыс.руб.	На начало года	На конец года
АКТИВЫ			
Основные средства	385	390	
Прочие внеоборотные активы	30		
Всего внеоборотные активы	415	390	
Завасы в т.ч.	4677	6129	
сырье, материалы и др. ценности	48	30	
затраты в незавершенном производстве	96	172	
готовая продукция и товары для перепродажи	4517	5884	
расходы будущих периодов	16	43	
Налог на добавленную стоимость	401	664	
Дебиторская задолженность (краткосрочная)	3949	2156	
в т.ч. покупатели и заказчики	3309	2099	
Денежные средства	1660	1547	
Всего оборотные активы	10687	10496	
Всего активов	11102	10886	

ПАССИВЫ			
Уставный капитал	401	401	
Нераспределенная прибыль (непокрытый убыток)	28	116	
Всего капитал и резервы	429	617	
Всего долгосрочные обязательства			
Кредиторская задолженность	10673	10351	
поставщики и подрядчики	1555	6736	
задолженность перед персоналом	22	5	
Задолженность перед гос. внебюджетными фондами		41	
Задолженность по налогам и сборам		61	
прочие кредиторы	9096	3508	
Задолженность перед участниками (учредителями), по выплате доходов		16	
Всего краткосрочные обязательства	10673	10369	
Всего собственных средств и обязательств	11102	10886	

Отчет о финансовых результатах (тыс.руб.)

	за отч.год	за аналог. период прошлого года
Выручка от реализации товаров, услуг	29987	10524
Себестоимость проданных товаров, работ, услуг	21110	6534
Валовая прибыль	8877	3990
Коммерческие расходы	8616	3424
Прибыль (убыток) от реализации	261	566
Проценты к получению	14	10
Прочие операционные доходы	91	5
Прочие операционные расходы	134	22
Прочие внереализационные доходы	70	21
Прочие внереализационные расходы	125	11
Прибыль (убыток) до налогообложения	177	569
Отложенные налоговые обязательства	14	
Налог на прибыль	71	135
Пени	1	
Чистая прибыль (убыток) отчетного периода	91	434

Россин арадай артист, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат М.Х.ЖАПХАНДАЕВАЙ 60 наһанай ойдо

Буряад арадаймнай анханһаа хойшо аргагүй ехээр тахидаг ерээдүйн Бурхан болохо Майдари гэж нэрэтэй хүбүүд, эрэшүүл хурга дарамта үсөөн. Энэ ехэ нэрье хирэгүй сээрээр, тон удха соонь эдлэж, арюун найхан ябадалаараа, үнэхөөрөө, Тэнгэри хүрэтэр үргэжэ ябаһан, түмэн зондо зүрхэ сэдхэлэйнгээ шанга сохисые хүргэхөөр дабшаһан зон бүришье үсөөн байжа магадгүй. Бурханай табиган жэбжэгэр бэстэй, дуугарха дуулахадаа, бардаастай бүдүүн хоолойтой, уриханаар аад, мийэд гэлэн мэхэтэйхэн харасатай, тийхэ мүртөө суранзан мэтээр оортөө татаһан энэ хүниие нэгтэ хараһан хүн хэзээдэсье мартахагүй. Энэ хадаа Россин Федерацийн арадай артист, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат, мүн Буряадай Үндэһэн циркые байгуулагша Майдари Хайдапович ЖАПХАНДАЕВ бээрээ.

МАЙДАРИ

Сэхыень хэлэхэдэ, 1946 оной январин 7-до Агын Буряадай тойрогой Дулдаргын аймагай Алхана гэжэ налгун нотагта алтан дэлхэе хараһанһаа хойшоо нэгэ рабжуунай хутасаа соо Майдари Хайдапович хооло урэгшаа тэгүүлжэ ябаа, ябанашье. Эндэ өөрүн хубини ажабайдалай баярай үдэрнүүд, мэргэжэлэй талааршые мангартан халима үенүүд, унажа ябаһан хүлэгэйнгөө эмээл хоболоод хаягархидашье наа гэжэ нааха хүниин бодолнууд Майдари Хайдаповичай хубида зайлангүй булаа тудад. Гэбэшье эдэб таабаритай хэды бэрхшээл-нүүдые гаталан дабаха эрэ хүнэй зоригые хэзээдэсье мохонгүй, бүри дабхар хүсэтэйгөөр дабшаха табисуураа мийн даагаа бэшэ, харин залуу бусад нэрэтнүүдтэ эрхим жэшээ болон толотомоор харуулжа ябаһа.

Замби түби дээрэ оройдоол нэгэ рабжуунай хутасаа соо эдэлгэдэг - түрэхэ, нураха, гэрлэхэ, ажаллаха, үтэлхэ - гэлэн хүн бүхэнэй уялгата гүрлөө ашаае ялас гэмээр дааһан Майдари Хайдапович мүнөө болохо, өөрнөө налгарай хуудалнуудые гүрлэн амиды түүхэ домог гээдэ нэрлэхэдэ, буруу юумэн үгы хаш даа. Тон тобохоноор хараад үзгт даа: (түрэхыень хэлээ нэмд), саашаа Ленинградтай Гүрэнэй театрай, хүгжэмэй болон кинематографийн институт (1964-69), Буряадай Гүрэнэй Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическ театрай артист (1969-95), энэл театрай директор (1995-99), Буряадай Гүрэнэй Үндэһэн циркые эмхидхэлшэ, директор (1999 онойо мүнөө болотор).

Намтарайн, түүхын богонихон хутасаа соо дабшаһан амжалтанууд өөрөө эрэггүй. Энэ ушарта артист М.Жапхандаевай эрдэм бэлгэ, мэргэжэл шадабари, үсэд нэтрүү хүдэлмэри ехэхэн лэ "эмэтэй".

Нэгдэхэ "эмэ" гээдэ, сэдхэлэйн оёорто бурялжа, өөрнөө бодолоор оршон дэлхэе ойлгохо "шүлэгшэ зохёолшын аршаанта булаа". Энэ талынь Цыдып Жамбалов тэмдэглэхэдэ, тэрэнэй халуун эршэтэй амие, гүн сэдхэлэйн эдэсшг бодолые, хэзээ нэгтэ "буудалгархиха" үнжэгэн бэлгэнь, мүн мүйсэ мэтэ мухар шодаргыень наринаар оёороо нэн бэлэй.

Хосродохинь хадаа, Нева мүнэнэй эрьедэхэ дээдэ хургуулида бэлгэтэ "табуулан таха" болоно. Юуб гэхэдэ, эгээлэй буряад бусад хүбүүдтэ ади тэршээ, һонноуша, сэхээрүү ябаһанайн абари зангайн нэгэ набагша жүжэгэй хэбтэ тааруулагдан, шууд зорингой, заряагай үнэндэл үзүртэйхэн, хурса рольнууд хэзээтэй бөөдэнь няалдашоо бэлэй. Наанад үзгт даа, К.Трениной "Любовь Яровая" генерал, Ц.Шагжинай "Будамшууд", Е.Бойнон. Будамшуу, Ч.Айтматовай "Улахан пулаадай улаангирхамнида" Ильяс, "Эхын таряалагда" Суванкул, "Бодоһото үртөөд" Едигей, "Плахад" Бостон, А.Салынскиин "Барабаншчада" Ставинский, А.Леоновой "Ленушкада" Илья, А.Дударевай "Эрын сэрэгшэд" Дудина... Юрэдөө, тэрэнэй 1969 онойо хойшо наадаһан рольнуудайн тоо 100 һайса гаранхай, тийхэ мүртөө олонхиин гол рольнууд болоно. Эдэ хадаа дэлхэйн классикаһаа гадна Ородой, Монголой болон Буряадай, мүн бусад драматургнуудай жүжэгүүдэй персонажууд юм. Энэ талаараа үнэхөөрөө ехэ амжалтануудые туйлаа. Тэдэнь совет үндэһэн театруудай фестивалин лауреадай, Буряадай болон Россин габыата, арадай артистын үндэр нэрэ зэргэнүүдээр, республикын Гүрэнэй шангаар тэмдэглэгдээ.

М.Жапхандаевые тайзан дээрэ хараагүй уншагшадта эдэ нэрэнүүд юушые хэлэнгүй гэжэ наадаһа. Зарим рольнууд тухай хэды үгөөр.

Театрта оройдоол хосродохи жэлээ хүдэлжэ байһан артиста Ч.Айтматовай "Улахан пулаадай улаангирхамни" жүжэгтэ гол роль даалгагдаа нэн. Ильяс Асель гэжээдэ М.Жапхандаев А.Дугарова хэды найханаар наадаа даа. Майдариин гүйсэдхэлэн Ильясай инэг дуранда бүхы дэлхэй тогтожо, тэрэниие Асельтын хамта магтан, дуулан байгаа бэлэй. Энэ хадаа сайбар хүхэ долготой Иссак-куль дээрэ тамарһан хүн шубуудай дуун, үүлэн дээрүү ербөөдөн харагдаһан Тянь-Шаниин хадануудай дуун, найза нүхэр Албегэй дуун болоно. Хэды гоё найхан жүжэг болоо гэшээ нэм. Энэ ролингтоо түлөө режиссер С.Будажанов, уран зурааша В.Бройко, гол рольнуудые гүйсэдхэлэн А.Дугарова, Ц.А.Пурбев гэшэдтэй хамта Майдари Буряадай АССР-эй Гүрэнэй шанда хүртөө нэн бэлэй.

Артист М.Жапхандаев эдэб режиссернуудай найруулан табиган жүжэгүүдтэ хабаадаһан байна. Энэ хадаа Федор Сахиров, Буянта Аюшин, Цыден Цыренжапов, Содном Будажанов, Владимир Кондратьев болон бусад, Ленинградта хамта юраһан нүхэр В.Кондратьевай табиган А.Дударевай "Юрын сэрэгшэд" гэлэн жүжэг соо Дудинай ролинэ айнабтар хүсэтэйгөөр, гоё найханаар наадаһан юм. Тэрэнтэй хамта энэ жүжэгтэ хабаадаһан бүхы артистууд нодондөө галтайгаар наадаа нэн бэлэй. Илангаяа Майдари жүжэгэй үзэгдэл бүхэндэ һүүлшынхидэ наадажа байһан мэтээр рольдоо орошонхой, Дудинай зан абарие, сэдхэлэй байдалые ялас гэмээр харуулжа шадаа. Хожомын М.Жапхандаев режиссертоо шоглон нагад: "Шамһаа боложо, хоолойноо хордожо, үшлэн болотор энэ жүжэгтэ наадаа нэм" гэдэг. Зүгөөр Дудинай ролинэ М.Жапхандаевай эгээл эрхим рольнуудай нэгэн юм гэжэ хожомын В.Кондратьев хэлэһэн байха.

Дээрэ нэрлэгдэлэн жүжэгүүд соо М.Жапхандаев театрта табигдаһан Ч.Айтматовай бүхы жүжэгүүдтэ наадаһан байна гэжэ ажаглаа аабзат. Тэдэ рольнуудай хэды хүшэршые

наань, артист өөрөө сэдхэлээрээ ехэ ажал хэжэ, образ бүхэнэйнгөө гүн руу орожо шадаһанай ашаар тэдэнээ үнэншэмэ найнаар гаргажа шадаа. Жэшээнь, "Плаха" гэжэ жүжэгтэй премьерын һүүлээр бэшгэдэлэн нэгэ рецензи соо "М.Жапхандаев эгээл эрхим ролео наадаба гэжэ наанаб. Бостоной образ ехэ тодо зүбөөр, аятайгаар гаргагдаа. Актёрой наадаһа гүн бодол элхэнээр харагдана. Наадаха геройнгоо абарие актер удхалан саанаһаа харуулжа шадаа. Тиймэһээ М.Жапхандаевые эсэн актер гэжэ нэрлэхэ байна" гэжэ М.Очиров тэмдэглэһэн юм.

Мэдээжэ журналист Ч.Гомбоин артист тухай нэгтэ иимэ үгэнүүдээр бэшгэлэйн баһал сэгтэй: "республикынгаа аймагуудаар, мүн ондоошые нотагуудаар гастрольдо ябахадаа, Жапхандаевай ямараар наадаһан тухай харагдаа болон сүт наадажа ябаһан нүхэдөөнь олодахи дуулаһан байна. Тийхэдэ Майдариин наадаһан жүжэгүүдые дахинаа харахая зарим зон ондоо нотаг ошоод, рольнуудынь тэнгэридэ хүрэмэ үндэрөөр, заатагүй пайнаар тэмдэглэгдэ нэн".

Зохёолоо шэнжэ шадабаритай байха гэшээ нэгэ. Тэрэнэй хажуугаар эмхидхэлшэ ябаха гэшээ нилээд хүшэр юм ааб даа. Тайзан дээрэхи гол ажалынгаа хажуугаар Буряадай Театралына ажал ябуулагшадтай холбоной түрүүлэгшээр олохон жэлдэ хүдэлхэдөө, эндэшые үнэн зүрхшөө ажал хээ. Үрэ дүнгүүдын барюубшайн. Республикынгаа мэргэжлг театруудай мүнгэ зөөрийн хомор сагта хаагдашаагүйн тулада бүтээгдэлэн ябуулануудые нэрлэхэ хэрэгтэй. Тийхэдэ залуу артистуудые гэр байртай болгохын тулада хэды ехэ ябуулга хэжэ, алта мүнгэнэй хомор, угаа хүндэ сагта тэдэниие өөһэдн гэртэй болгоо гэшээб.

Майдари Жапхандаевай иимэ шэнжэ шанарын үшөө оюутан ябахадаа харагдаһан юм. Тэрэ институттаа курсынгаа староста ябаа. Удаань театрта хүдэлжэ ябахадаа, аяар арбаад жэлэй туршада профкомой түрүүлэгшын уялануудые дүүргэдэг нэн ха. Бүри хожом, 1990 гаран онуудта, Монгол туургата арадуудай драматическа театруудай уласхоорондын фестивальнуудые Улаан-Үдэ, Улаан-Баатар хотонуудта эмхидхэлсээ. Дээрэ хэлэгдэлэн гэрнүүдые барюулхынгаа хажуугаар республикынгаа артистуудай сулларжа, үүлзажа байха Актернуудай байһан гэршые абаха гэшээ баһал ябуулгын хүсэн лэ ааб даа.

Эдэ болон бусадшые хүдэлмэринүүдые бээлүүлхэ зуураа Буряадай Үндэһэн студи-хургуули 1997 ондо эмхидхэжэ шадаа. Монголхоо мэргэжэлтэдые урижа, бэлгтэй бэрхэ үхибүүдые хургаад, саашааа циркын искусство хурданаар хүгжэхэ аргатай гэжэ харуулжа шадаа. Тийгээжэ 2000 ондо Буряадай Үндэһэн цирк тогтоогдоо нэн. Оройдоол арбаад жэлэй хутасаа соо тэрэнэй шабиан дэлхэй дүүрэн суурхаа. Нотагтаа өөһэдн байрагүй хадаа гол түлэб гастрольдо ябажа, мэргэжэл шадабарья харуулна. Өөһэдн, ондоо тээ дабтагдаагүй өөрсэ һонин программатай хадаа уласхоорондын эдэб фестивальнуудта оролсожо, хүсэ шадаалаа туршажа үзэхэдөө, бахархама үндэр амжалтануудые туйлаһан байна. Заримынь нэрлэхэдэ үзэхэдэ.

1998 он. Санкт-Петербургта эмхидхэгдэлэн Дулданг бэшэ циркнүүдэй ба циркын хургуулинуудай уласхоорондын фестивальда 1-дэхэ һуури эзэлһэнэй түлөө "Алан Арлекин" гэжэ шан. Варшава хотодо үнэгэрһэн Циркын искусствын уласхоорондын фестивальда 2-дохи һуурида гараһанай түлөө "Мүнгэн клоун" гэжэ шан.

2000 он. Дельфийскэ бүхэдэлхэйн наадануудай Москва хотодо болохо, мүнгэн медальнууд.

2004 он. Италийн Латина хотодо эмхидхэгдэлэн уласхоорондын фестивальда 1-дэхэ һуури эзэлһэнэй түлөө "Алан жонглер" гэлэн шан. Якутскда Үхибүүдэй циркын уласхоорондын фестивальда мүн лэ нэгдэхэ һуури абтаа. Тийхэдэ Красноярск хотодо Үхибүү болон эдиршүүлэй циркын коллективүүдэй уласхоорондын фестивальда "Гран-при" шанда хүртөө.

2005 он. Буряад Республикын Гүрэнэй 2004 оной шан циркын артистууд Баярма Зодбосова, Анна Хабеева, Аяма Цыбеннова, Имин Цыдендамбаева, тэдэнэй багша Цэцэ-Очирай Сэлэнгэ гэгшэдтэ олгогдоо.

Түүхын иимэ богони болзор соо Үндэһэн цирк тогтоогдожо, батаар хүл дээрэ гараа гэжэ эдэ амжалтанууд гэршэлнэ. Эдэ бахархама амжалтануудай эхиндэ эдир артистуудай бэлгэ шадабарие, багшанарын эрхим хэшээлүүдые нэн түрүүн тэмдэглэмээр. Эхин дээрээ зарима зонй этигэдэггүй хүсэлөө ялас гэмээр бээлүүлжэ, Буряад орондоо циркын искусствын үндэһэ һуури батаар таояа гэжэ гүрэнэйше талаана мэдэрэгдээ.

Ганса Буряадтаа бэшэ, мүн бүхы Росси соо, хилиншые саана мэдэжэ, олон нэрэтэй солотой актер, эмхидхэлшэ, хүтэлбэрлэгшэ Майдари Хайдапович Жапхандаевай зохёохы ажал, бүтээһэн хамаг хэрэгүүдые тодорхойгоор бэшэхэ гээдэ, нэгэ хуудан багадаа хэбэртэй. Гэбэшье мүнөө 60 наһанайн, зохёохы ажалын 40 жэлэй ойн баярнуудтай дашарамдуулан, ажаябадал тухайн хэдхэн үгөөр хэлэгдэб гэшээ. Тиймэһээ эдэ баярнуудта сэдхэл үндэрөөр утгажа, үетэн нүхэдэйнгөө, шабианарынгаа, түрэхидэйнгөө амаршалгануудые тогтоогыт, найн найхан ябыт гэжэ хүсэнбди.

Баир ДАМБАРИНЧИНОВ,
Россин Журналистнуудай холбоной гэгшүүн.

«ВНОВЬ ПРИЗНАЮСЬ В ЛЮБВИ БИБЛИОТЕКЕ»

Литературно-театральный марафон
"КНИГА В ПУТИ" УСПЕШНО ПРОДОЛЖАЕТСЯ

Во время передачи флага марафона

Глава МО «Иволгинский район» В.А. Иванов приветствует гостей

ПРИВЕТСТВУЕМ Литературно-театральный марафон "КНИГА В ПУТИ"

В Республиканский год чтения крупномасштабный проект Национальной библиотеки Республики Бурятия "Литературно-театральный марафон "Книга в пути" успешно реализуется и вовлекает в свою орбиту новых участников. В Иволгинской долине, называемой "Сердцем Азии", 7 апреля 2006 г. прошел второй этап литературно-театрального марафона.

В новом информационном центре буддийской культуры

Если раньше наша страна считалась самой читающей страной в мире, то в эпоху современных компьютерных технологий и виртуального общения интерес к чтению и книге катастрофически падает. Главная цель Республиканского года чтения – возродить интерес к чтению жителей республики с помощью необычных и интересных мероприятий с участием известных писателей и поэтов, артистов профессиональных театров, фольклорных ансамблей. При финансовой поддержке Министерства культуры и массовых коммуникаций РБ и администрации Кижингинского и Иволгинского районов приобретены компьютеры и оргтехника, сделан ремонт центральных муниципальных библиотек. Национальная библиотека подарила каждой районной библиотеке комплекты новых книг на сумму более 14 тыс. рублей.

7 апреля делегацию во главе с министром культуры и массовых коммуникаций В.Б. Прокопьевым иволгинцы встретили на стоянке Гэсэра "Гэсэрэй бууса". Фольклорные коллективы учреждений культуры и образования Нижнеиволгинского сельского поселения приветствовали участников марафона хадаками, песнями и ехором у юрты.

Марафон начался с посещения Иволгинской центральной муниципальной библиотеки. Эта библиотека является одной из лучших в республике в плане профессиональной работы. В Год чтения Иволгинские библиотеки реализуют целевую программу по продвижению чтения и воспитанию информационной культуры молодежи "Через чтение к информации, знаниям и духовности". В центральной муниципальной библиотеке активно работают Информационный центр в помощь местному самоуправлению, Центр общественного доступа к открытым информационным системам. В этот день состоялось торжественное открытие Информационного центра буддийской культуры. На открытии выступил глава администрации Иволгинского района В.А. Иванов, ширээтэ Иволгинского даца-

на Дагба-лама, депутат Народного Хурала Ц.Б. Батуев.

Основные мероприятия прошли в районном Центре досуга, где царил праздничный атмосфера. Иволгинцы с интересом знакомились с выставками: "Лучшие книги Бурятии. 1997-2005 гг.", "Памятники истории и культуры Бурятии", "Да здравствует Читатель" и фотоколлажем "Человек и книга". Национальной библиотекой РБ были организованы книжный шопинг "Книжная радость" и беспроигрышная книжная лотерея.

Литературно-театральный марафон открыли глава администрации муниципального образования "Иволгинский район" В.А. Иванов, министр культуры и массовых коммуникаций РБ В.Б. Прокопьев, директор Национальной библиотеки РБ И.Х. Бальхаева. Выступающие отметили, что чтение – это огромный стратегический ресурс развития страны и выразили уверенность в том, что марафон благодаря совместным усилиям даст импульс не только духовному, но и социально-экономическому развитию республики.

С большим интересом собравшиеся посетители видеопрезентацию "Республиканский Год чтения" Национальной библиотеки и видеоролик о деятельности Информационного центра буддийской культуры "Культурное путешествие в Иволгинский дацан". Приятная часть программы – это церемония вручения дипломов лучшим читателям. Лучшими читателями в различных номинациях стали: "Читающий руководитель" Владимир Алферов, "Чемпион чтения" – Юрий Пашин, "Самый читающий коллектив" – Государственная Станция агрономической службы "Бурятская", "Самая читающая семья" – Баир и Валерий Будацеровы, "Лидер чтения" – Эржена Тышкенова.

Галина Базаржапова – Дашева, председатель Союза писателей Бурятии и редактор газеты "Буряад үнэн", отметила в своем выступлении, что жители священной Иволгинской долины, родины выдающихся писателей Бавасана Абидуева, Намжила

Балдано, народного поэта Бурятии Алексея Бадаева, поэтов, выходцев из Иволгинского района Ч.Ц. Санжиева, Л.Намжилон, высоко чтят духовные традиции бурятского народа. Галина Хандуевна рассказала о новых творческих проектах Издательского дома "Буряад үнэн", прочитала стихотворение. Народные поэты Бурятии Алексей Бадаев, Баир Дугаров в своих выступлениях на тему: "Человек читающий – надежда нации" делились своими мыслями о дальнейшем развитии бурятского языка и литературы и своими творческими планами.

И здесь, у книг пристанище мое
И я питомец муз, друг элегий
Вновь признаюсь в любви библиотеке
Как женщине и храму в честь нее -
читал поэт свои стихи.
Особенно тронули слушателей стихи о весне:
Заслезился ледник,
загребели увалы:
то - апрельская сила
ручьи понесла!
Закурились дымками
скуластые скалы,
с тонких лиственниц
белая шуба сползла.
Там, в альпийских лугах,
где рассыпаны ветры,
где сметает в ущелья
туман синева,
ввысь безудержно тянется
к небу и кедром
языками стеблей молодая
травы.

Все выступающие отметили своевременность и значимость Года чтения, что проблема чтения – это проблема национальной безопасности, состояния информированности населения, доступности ему новых знаний и идей. Интеллектуальная викторина "Книга в вашей жизни" показала, что местные жители прекрасно знают историю края и творчество бурятских писателей. Победителем викторины стала Наталья Санжимитыпова, а лучшие знатоки награждены ценными книгами, предоставленными

Национальной библиотекой РБ. Иволгинцы аплодисментами встретили большой концерт артистов прославленного Бурятского государственного академического театра оперы и балета, который представил главный режиссер театра, заслуженный артист России В.П. Дмитриев. В Районном центре досуга звучали русские и бурятские песни, арии из опер в исполнении народной артистки Бурятии Татьяны Шойдабаевой, заслуженного артиста Марий Эл Владислава Калашникова, заслуженных артистов Бурятии Эржены Базарсадаевой, Веры Васильевой, Бэлиты Ринчиновой и талантливых молодых артистов Александра Дырбеева, Бэлзиги Будаева, Екатерины Балабаевой в сопровождении концертмейстера Елены Березовской.

Специальная детско-юношеская площадка действовала на базе Иволгинского аграрного техникума. Приветствовали начало литературно-театрального марафона "Книга в пути" В.И. Алферов, первый заместитель главы администрации муниципального образования "Иволгинский район", М.И. Мордавин, начальник управления образования, Н.Ц. Ринчинов, директор Иволгинского аграрного техникума и К.А. Соболев, народный поэт Бурятии, депутат Народного Хурала РБ. Дети с удовольствием приняли участие в слайд-шоу "Путешествие в Читай-город" вместе с сотрудниками Бурятской государственной детской библиотеки им. Б. Абидуева, в библиотевернисаже "Молодежь Бурятии: твори, дерзай!", который организовали сотрудники Государственной юношеской библиотеки им. Д. Батожабая.

Высокий профессионализм и фантазию проявили сотрудники Иволгинской детской библиотеки, Иволгинской и Оронгойской школьных библиотек при проведении книжного шоу-салюта "Книги разные нужны, книги разные важны", дефиле литературных героев "Высокая книга". Состоялось чествование лучших юных читателей "Самый умный", вручение призы и подарки от спонсоров. Настоящий фурор

произвело выступление всемирно известного Государственного цирка Республики Бурятия.

В заключении состоялась торжественная передача эстафеты Литературно-театрального марафона "Книга в пути" Закаменскому району. Эстафету приняли В.В. Люшнев, глава администрации муниципального образования "Закаменский район", Н.Н. Дабалаева, заместитель главы администрации, Д.Ж. Балданов, заведующий отделом культуры, Н.Д. Гармаева, директор межпоселенческой библиотеки. Министр культуры и массовых коммуникаций РБ В.Б. Прокопьев поблагодарил руководство Иволгинского района, сотрудников библиотек, всех участников за достойное проведение марафона.

Второй этап литературно-театрального марафона "Книга в пути" явился знаменательным культурным событием в республике и стал, по мнению участников, настоящим праздником книги и чтения. Хочется отметить большой интерес и внимание к проекту "Литературно – театральный марафон "Книга в пути" со стороны глав администраций многих районов республики. 21 апреля марафон пройдет в Закаменском районе. В мае эстафету марафона принимают Заиграевский, Мухоршибирский и Бичурский районы.

Выражаем искреннюю благодарность нашим партнерам – Издательскому дому "Буряад үнэн" (Генеральный директор Ардан Лопсонович Ангархаев), Государственной телевизионной и радиовещательной компании "Бурятия" (Генеральный директор Александр Георгиевич Варфоломеев) и телевизионной республиканской компании "Ариг Ус" (Генеральный директор Лазарь Романович Бартунаев) за информационное освещение Республиканского Года чтения.

Рыгзема БАТОМУНКУЕВА,
главный библиотекарь
Национальной библиотеки РБ,
Роза ХАМАГАНОВА,
руководитель Байкальского
Центра чтения.

Личность

Исполняется 100 лет со дня рождения одного из выдающихся сынов Бурятии Владимира Бузинаевича БОРСОВЕВА. Ему было всего 39 лет, когда он, командир 7-й гвардейской отдельной истребительно-противотанковой артиллерийской Тернопольской ордена Ленина Краснознаменной бригады Резерва Верховного Главного командования, был смертельно ранен в боях за город Ратибор.

В письме от 21 января 1944 года брату Илье Бузинаевичу Владимир Боровое просил: «...Пиши о моей семье и о делах республики, я интересуюсь ею и не могу не интересоваться, ибо я сын Бурятии». Отсюда и заголовок данной статьи.

Легендарный комбриг:

К 100-летию со дня рождения Героя Советского Союза гвардии полковника В.Б.БОРСОВЕВА

ВНОВЬ и вновь перечитываю книгу «Гвардии полковник Боровое», и меня охватывает чувство гордости и восхищения этим легендарным военачальником, нашим земляком. Книгу эту подарил мне друг детства Владимира Бузинаевича Николай Дудеевич Зугеев после нашей совместной поездки во Львов на празднование 25-летия со времени освобождения города от фашистов и открытие в этом городе улицы имени В.Б. Боровое, которые состоялись в июле 1969 года.

На титульном листе книги сохранилась дарственная надпись: «Дорогому другу Революции Баяровичу. Светлой памяти о солдате, полководце, славном сыне бурятского народа дарю эту книгу с благодарностью за большие усилия по увековечению памяти героя. От имени всех, кто создавал эту книгу, Н. Зугеев. 16 июля 1970 г.»

Все содержание книги на страницах газеты не перескажешь. Но биографию и героические подвиги этого человека должно и обязано знать молодое подрастающее поколение. Тем более со времени издания книги прошло 36 лет. Каждая строка воспоминаний маршалов, генералов, командиров, однополчан и друзей героя, я бы сказал, «стреляет», на каждой странице жестокие бои, и через всю войну проходит человек героической биографии, который с первого дня участвовал в войне, и до конца войны оставалось меньше двух месяцев, когда он в смертельном бою 8 марта 1945 года пал смертью храбрых.

Свои воспоминания написали Маршал Советского Союза К.С. Москаленко, генерал армии П.А. Курочкин, однополчане, друзья детства, в книге опубликован дневник В.Б. Боровое, который он вел в годы войны, и письма, написанные им и адресованные ему, Указы Президиума Верховного Совета СССР, Президента США, отзывы командующих артиллерией 38 и 40 армий.

«Истребительно-противотанковая артиллерийская бригада В. Боровое входила в состав 40-й и 38-й армий, которыми доводилось мне командовать», - вспоминает маршал К. Москаленко, - принимала участие в операциях совместно со многими другими армиями на Курской дуге, при Корсунь-Шевченкове, на Сандомирском и Одерском плацдармах, во Львовской, Краковской, Карпатско-Дуклинской и других операциях. Боевые действия бригады, которой командовал Боровое, были широко известны на фронте. Она неоднократно отмечалась в приказах Верховного Главнокомандующего. Гвардии полковник Боровое был отважным и талантливым военачальником».

Стараюсь не повторять высказывания известных военачальников о Владимире Бузинаевиче, но как не привести слова, которые принадлежат Герою Советского Союза, профессору, генералу армии П.А. Курочкину: «...гвардии полковник Боровое в совершенстве владел искусством ведения боя с танками и пехотой противника, умел в трудную минуту личным примером вселить дух уверенности в сердцах своих подчиненных».

Труден и славен был путь будущего героя. В 6 лет остался без отца и матери, батрачил у местных богачей. Не довелось ему сидеть за школьной партой, грамоту постигал самоучкой, по учебникам брата овладевал знаниями по программе школы крестьянской молодежи. Он стал одним из организаторов первого на родине колхоза. После окончания в 1930 году Бурятской советско-партийной школы был направлен на работу инструктором Эжирит-Булагатского райкома партии. В 1932-м его направляют в Первое Ленинградское артиллерийское училище, которое окончил в 1934 году... Так вспоминают о начале жизненного пути Владимира друг его юности доктор исторических наук Павел Табицаевич Хаптаев и брат Илье Бузинаевич Боровое.

В 1936 году молодой солдат И. Туранский (впоследствии гвардии полковник) был направлен секретарем полковой многотиражки, редактором которой был лейтенант Боровое. Туранский вспоминает, что его познания в газетном деле были равны нулю. «Сколько терпения и такта проявлял Владимир Бузинаевич, готовя очередной номер газеты к выпуску со своим неопытным секретарем», - вспоминает он. При этом они собирали материалы, писали заметки, выпускали газету и одновременно выполняли свои непосредственные воинские обязанности. Летом 37-го лейтенант Боровое готовил курсантов-артиллеристов в полковой школе младших командиров. История оставила мгновенье, как Боровое учил своих курсантов: «Вы действуете медленно, ваши движения у пушки слишком неэкономны, вы забываете о том, какова грозная сила брони и скорость приближающегося танка. Смотрите еще раз и делайте как я!». Курсанты с восхищением смотрят на быстрые и уверенные движения рук лейтенанта, его глаза устремлены в цель, он весь как бы слился с орудием, и вот уже слышны выстрелы 37-миллиметровой пушки. Все цели поражены... Эти строки приведены для того, чтобы читатель воочию представил молодого Боровое, талантливого командира, хорошего журналиста, отличного спортсмена, коммуниста, человека редкого душевного таланта, скромного, воспитанного и преданного своему делу.

С 1937 по 1941 год Владимир Бузинаевич Боровое - слушатель Военной академии имени М.В. Фрунзе, и тогда он на собраниях партактива академии выступает со смелой критикой недостатков в работе начальника курса, кафедры тактики, что занятия проводятся слишком общо, не указывают на ошибки слушателей, предлагает заменить преподавателя другим. Принципиальное выступление коммуниста Боровое было поддержано комиссаром академии Батраковым, вспоминал гвардии полковник в отставке А. Голант. Ведь это был 1937 год, год жестоких преследований, и тогда такая критика могла обернуться непредвиденными последствиями, но критика Владимира Бузинаевича, полагаю, была предельно справедливой. В 1940 году в характеристике Боровое, данной партийным бюро, отмечалось, что «Боровое, член партии с 1929 года, участвует в партийно-массовой работе, работает пропагандистом на предприятиях г. Москвы».

Академию В. Боровое окончил буквально перед войной и был направлен в войска. Бывший комиссар 966-го артполка К. Маренко вспоминает: «Это был грамотный командир, скромный и душевный человек. Через две недели он знал всех командиров орудий и наводчиков полка, обучал артиллерийскому делу. Лучшие наводчики полка на вопрос: «Где вы научились артиллерийскому делу?» весело отвечали: «Мы окончили академию Барсука!» (Так артиллеристы с любовью и уважением называли Боровое).

Поражаешься искусству ведения артиллерийского огня в сражениях. Так, при обороне Красного Луча командующий артиллерией дивизии и командир полка предлагают каждой пехотной части придать батарею, Боровое настаивал на своем: «Противника надо бить и уничтожать массированным огнем, по меньшей мере дивизионом, маневрировав колесами, менять огневые позиции», и Боровое оказался прав. Меняя огневые позиции, артиллеристы массированным огнем наносили сокрушительные удары по врагу и, когда немецкие самолеты-разведчики «висели» над нашими войсками, Боровое придумал «шутку»: в районе села Хрустальное в глубокой балке он приказал подготовить ложные огневые позиции: вместо пушек поста-

вить колеса от старых телег и положить на колеса бревна и всю эту «артиллерию» замаскировать сетками». С этого места дивизион открыл ураганный огонь по боевым позициям противника и снялся. Рано утром немецкие самолеты «обнаружили огневые позиции», и вражеская артиллерия била два часа «молотила» по ложным позициям и обнаружила свои. И когда они прекратили бой, Боровое открыл смертоносный огонь. Немецкие батареи были полностью уничтожены!.. И еще одна хитрость: когда начинается артобстрел со стороны немцев, казалось бы, что надо спастись отходом, а Боровое делал бросок в сторону немцев, а те, которые бросились удирать назад, поплавились жизнью... Политрук третьей батареи Бондаренко в политдонесении писал: «Боровое находился в батарее и сам лично прямой наводкой расстреливал фашистов в упор».

Семья Задорожных, у которых несколько дней пришлось жить Боровому, отмечала, что «все в нашем доме замечали, что человек он очень скромный и даже застенчивый, восхищались его хорошими привычками, спокойствием, вежливостью. В разговоре немногословен, сдержан, всегда доброжелателен. Он буквально расцветал, когда встречал понимающего его собеседника, единомышленника, интересного оппонента в спо-

раскрылись замечательный талант, изумительная отвага и стойкость командира полка В.Б. Боровое. Порой за панорамой орудия или за пулеметом был сам Боровое, получивший в этом бою ранение в голову и руку. За героизм и умелое руководство противотанковыми боями 22 октября 1943 года командующий Первым Украинским фронтом наградил его орденом Красного Знамени.

В боях за освобождение Киева за заслуги в срыве замысла гитлеровского командования командир 1852-го ИПТАП (истребительно-противотанковый артиллерийский полк) В.Б. Боровое был награжден орденом Ленина. В апреле 1944-го ему было присвоено воинское звание полковник. Командующий артиллерией 38-й армии гвардии полковник Смирнов писал в своем отзыве «...бригада (11-я гвардейская ордена Ленина Проскуровская бригада, командир Боровое) показала образцы мужества и отваги, дисциплины и организованности, проявила себя маневренным, стойким, упорным в любых видах боев артиллерийским соединением».

За доблесть и мужество при освобождении г. Львова 249-й и 245-й полки борсовской бригады были награждены орденами Красного Знамени, а 248-му полку присвоено наименование Львовского. Бригаду наградили орденом

Богдана Хмельницкого. Немалую роль в победах Карпатско-Дуклинской операции играло талантливое руководство частями Боровое. Глубокое понимание оперативных-тактических принципов действия истребительно-противотанковой артиллерии, богатейший боевой опыт, умение правильно разбираться в самой сложной обстановке, железная воля, бесстрашие и презрение к смерти, хладнокровие и уверенность в победе над врагом - вот что являл собой гвардии полковник Боровое, своим примером воспитывавший подчиненных. Вместе с тем он был очень заботливым и внимательным командиром. Любил людей и никогда не ставил их в трудные условия, не жертвовал ими. Эта чуткость и внимание к солдату, безграничная ненависть к врагу, личная храбрость и готовность вместе с солдатами делить все радости и невзгоды боевых походов вызывали ответную любовь всего личного состава бригады к своему командиру. Так писали боевые друзья нашего земляка полковники запаса И.И. Алексеев и М.О. Галушка.

Когда комбриг Герой Советского Союза гвардии полковник И.В. Купин после тяжелого ранения попал в госпиталь, вместо него В.Б. Боровое приказом командования был назначен командиром 7-й гвардейской истребительно-противотанковой бригады. Дело было так. «Когда раненому комбригу прямо в палату позвонил командующий артиллерией армии, раненый попросил: «Прошу вас вместо меня назначить Боровое. Полковника Боровое. Только его», - вспоминает старший лейтенант запаса В.А. Николаев. А вот когда гвардии полковник Купин вернулся в строй, вспоминает генерал-лейтенант артиллерии, бывший командующий артиллерией Первого Украинского фронта Н.Н. Семенов, «решать было трудно, за кем оставить бригаду, оба стояли в. А с мая по декабрь, 8 месяцев, Боровое умножал славу бригады, будучи ее командиром в трудных Львовской и Сандомирской операциях, а также в Карпатах... Ускорил решение сам Боровое. «Он (Купин) был моим командиром, - сказал Боровое, - и я уступаю ему право на бригаду, а сам пойду, куда пошлете, везде буду стараться оправдать возложенное на меня доверие».

За исключительный героизм и умелое руководство боевыми действиями при проведении Уманской операции и выводе полка из окружения В.Б. Боровое был награжден американским орденом «Легион заслуженных офицерской степени».

Бывший начальник медслужбы полка, бригады майор запаса медслужбы Н.Н. Кацеф вспоминает: «Все мы очень любили своего прославленного героическую бригаду, гордились службой в ней. Раненые боялись, что их из госпиталя переведут на службу в другую часть. В.Б. Боровое с радостью встречал всех, кто возвращался в бригаду. В свою очередь бойцы по-новому прозвали своего командира «наш Батя». Это было данью благодарного солдатского сердца своему командиру. И было за что уважать и любить полковника. Владимир Бузинаевич всегда стремился быть вместе и рядом с воинами, приходил в подразделения и в госпиталь к раненым бойцам, запросто беседовал с ними, интересовался их настроением. Надо было видеть Боровое перед боем, как он преобразился, становился как-то внутренне и внешне особенно подтянутым. По одухотворенному лицу его, по свежему воротничку и начищенному до блеска сапогам бойцы угадывали, что близок час жаркой битвы. «Быть буре, - говорили в частях, - наш Батя ходит, видишь какой!»

Р. ГАРМАЕВ, председатель Республиканского совета ветеранов.

(Окончание в следующем номере).

Арадай уран бэлигтэй республиканска түбэй 75 жэлэй ойдо

НАНАНАЙНЬ ДУРАН – ХАТАР

(Росси болон Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В.В.Абгалдаевай зохёохы ажал тухай)

ХҮНЭЙ хуби заяан бурханһаа табисууртай байдаг гэлсэдэг. Зарим зон бүхы наһаараа хүгжэм дуунда, нүгөөдүүлһынь хатар нааданда дурладаг, бүхы бэлиг шадбарһаа арадай аша туһада зориулдаг ха юм. Эгээл нимэ хуби заяатай хүнүүдэй нэгэн болохо, саб-яб гшхэдэлтэй, хүнгэн солбоноор хатаран байжа дүршэлтээ хүнүүдтэй хубаалдадаг, ходоодоо дорюун, хүхюун зандаа ябадаг Викторня Владимировна АБГАЛДАЕВАЕ таннхагүй, мэдэхгүй хүнүүд үсөөн ёһотой. Толгойдоо гоё найхан, эрөөн-марьян чалмаа малгай үмдэнхэй, зоригтойгоор алхалһан энэ эхнэрынь Гэсэрэй нааданай эмхидхэгдэһэн стадион дээршье, театрнууд соошье, талмайнууд дээршье харахат. РЦНТ тээшэ яаран алхалжа ябахадань, заабол уулзадаг нэмдн.

Викторня Владимировна бүри үхибүүн ябаханаа хатарха, байра дээрээ эрьсэдэхэ, хатар зохёохо дуратай нэн. Түрэл нутаг Гахандаа (Эрхүүгэй аймагай Баяндайн районой) бодото нсэе гэрээ түрэлһэн Вика басаган 6 наһанһаа үншэрөө. Булта багша мэргэжэлтэй байһан эхын эгшэ Евдокия Ангаевнагай, абга эгшэнэрын Виктория Михалханович, Галина Михалхановна Башенхаевуудай үргэмжөөр хүнэй зэргэ хүн болон мүнэдэлһэн, мүн поэзини, литературы оршон байдалда - Гоголини, Пушкинай номууд соо өөдөө болоһон басаганай хүгшэн абань бөө байгаа.

Дүрбэн хүүгэдтэй байһан Евдокия нагаса абгайнгаа 5-дахы үхибүүн болохо, ехэ болоһон Вика багадаа уян бэстэй гимнастка байгаа. Эрхүүгэй университедэй студент болошье, бага наһанһаа хүсэлье бэлүүлжэ, 1957 ондо Улаан-Удын оперно театрта ержэ, мэдээжэ балетмейстер Михаил Заславскини студия хүдэлхөөр уригдаа. Удаань «Байгал» ансамбляда орожо,

баһал бэлигтэй балетмейстер Михаил Арсеньевтэй хүдэлхэ хуби заяатай байгаа.

Хатаршад О.Будасев, С.Халбаев, А.Балдаева, Н.Дригенов, М.Фотеев гэгшэдтэй хатаржа эхилһэн байна. Сюитэдэ, Рязовой «Еохорто», бусад хатарта Викторня хатаржа, олоной найшаалда хүртөө нэн. 1988 онһоо А.Галсангэй эмхидхэгшэ циркэд (Владивосток) орожо, уян бэстэй акробадай уялга жэл соо дүүргэ. Нөөргөө «Байгалда» ержэ, Москвада үнгэргэгдэһэн Литература болон искусствын хоёрдох декадада хабаадаа, бүхы Союз соогоо гастроляда ябаа.

Наһгын дуранай мэдэрэлтэй ушарха золтой байгаа, Чингис гэжэ хүбүүтэй болооб, эхын жаргал эдэлхэ хубитай байгаа. Нарайтай байгаад ажаллаха гэжэ хүндэ байгаа, нилээн олоной тулаалдаа. «Текстильщик» гэхэн соёлой байшанда ажаллаа, олон дарганарта ажал бэдэржэ хадаа. Галсал соёлой министр байһан Дамба Зодбич Жалсараев ехэ туһалаа, дэмжэ нэн, мүнөөшье тэрэндэ баярые

хүргэн ябадагби, - гэжэ В. В.Абгалдаева уяран хоорон нэн.

Ажабайдалда шэрүүнээр шэрбүүлээшье наа, 4-тэй хүбүүгэ балетмейстер орхижо байжа, Баунтын аймагта ошожо ажалдань туһалһан габьяатай РЦНТ-гэй директор байһан Владимир Михайлович Ковальчук 1970 ондо Викторня Владимировнае ажаллаһынь уриһан байна. Тэрэ гэхэнһээ хойшо олон тоото фестивалуудые, конкурсуудые, бэлигтэй ансамблыудые эмхидхэлсэһэн габьяатай.

«Туяна» (хүтэлбэрилэгшэ Л.Ф.Пинигина) ансамблята Москвада үнгэргэгдэһэн бүхэ-россин фестивалада хабаадажа, лауреадууд болоо. Викторня Владимировнагай найруулан табиһан, хамталһан хатарнууд олон. «Байгалай дол-

гинууд» гэхэн ансамбляда «Манай басагад», «Байгалай сэгсэг» гэхэн хатарнуудые нэргэн найруулаа нэн.

РЦНТ-дэ байгуулагдаһан «Лотос», «Булжамуур», «Уянга» гэхэн шэнэ ансамблынуудай байгуулаалтада бэлигтэй хатаршан туһалаа, шэнэ номернуудые табилажа, уран бэлигтэ хубаалдаа.

1979 ондо Түнхэнэй соёлой үдэрнүүдтэ «Хэнгэргэ» гэхэн ансамбль байгуулахада. Сэлэнгын, Ивалгын, Баунтын, Яруунын аймагуудай фольклорно коллективүүдтэ бэрхэ балетмейстер ехэ туһалһан байна. «Осикта» ансамблини-хидтай Москвада амжалта-тайгаар хабаалда. Анха түрүүшынхэ ВДХ-да оротоной ансамблтай хабаадаһандаа тэрэ ехэ урматой байдаг.

«Лотостой» хамта Чехословаки (1982 он), Франци (1986 он) Викторня Владимировна ошожо, бэлигтэй хатаршадй искусстватай харин ороноудай харагшадые танилсуулан байна.

1990 ондо «Наран Гоохон» гэхэн арадай фольклорно ансамбль байгуулаха, шадха мэдэхэс дамжуулаа. Баруун буряадуудай дуу, ёхорнуудые олоной үзэмжэдэ дурдахан байна. Баян дүршэлтэй, эмхидхэлэй арга шадбаритай энэ балетмейстерэй ябуулжа байһан ажал ехэ.

Республиканска удха шаһартай ехэ-ехэ, олон тоото үдэршүүлэе, концерт наадануудые Викторня Владимировна шадамар бэрхээр эмхидхэдэг байгаа.

Бэлигтэй хүтэлбэрилэгшэ, балетмейстеры РЦНТ-гэй директор, Росси соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Н.Г.Донсоронова, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В.И.Ковалев, В.Ц.Дашинимасева, А.Ч.Норбоева, бусад сүт хүдэлдэг нүхэдэнь ходоодоо дэмжэдэг, ажал хэрэгшын үргэдэг юм.

Хүн зоной наһал хүсэлнүүд ходоодоо найхан байһан, наһаа сэдхэлһын дүүрэн байһан гэжэ сүт хүдэлдэг нүхэдтөө хүснэб. Тээмэндэ үбөөд байхадани, намаяа харалсаа. Арадай уран бэлиг саашадань хүгжөөхын оршон байдалда хүдэлдэг зондо элүүр энхэ, жаргалтай байхынь үрэгнэб, - гэжэ хоорондоо эйн-гөө түгсхэлдэ В.В.Абгалдаева хэлэ нэн.

Ажабайдалай туршалгануудта дарагдаагүй, үнөөхиа хүхюун, дорюун зандаа үлэһэн, бэлиг талаанһаа хубаалсажа байдаг, 70 наһанһаа дабаа дабажа байһан Викторня Владимировна Абгалдаевада үшөө ехэ амжалта, найн найханинь хүснэбди. Манайшье гэр бүлын Дымбрыловтэй ансамблин хүгжэлтэдэ Хүндэлэлэй орденот В.В.Абгалдаевай оруулан хубита бин. Наһанһаа дуранда - хатарта тэрэ сааша-даны үнэн сэхэ байха гэжэ эгшгэнэбди, РЦНТ-гэй байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойгоор халуунаар амаршалабди, элүүр энхэ байхынь хүснэбди!

Б.ОРБООДОВА,
манай корр.

Нүхэр ёһоной дурсалга

ХЭНЭН ХЭРЭГЫНЬ ХЭТЭДЭЭ МҮНХЭ

Рабдан Цыцктуевич БАНЗА-РОН Загарайн аймагай Хара-Шэбэр тосхондо 1906 оной апрелин 10-да түрэлһэн юм. Бага наһанһаа үншэржэ, тулхые мэдэжэ өөдөө болоо. Дунда шадалтай зоной адууһа мал хаража, хоолойгоо олодог, үзэ бэшгэтэ бурадаг нэм гэжэ хөөрөгшэ нэн. Совет засагай тогтохо үеэр Р.Ц.Банзарон залуушье наа, нутагтаа комсомолой ачейкэ байгуулаһан, нутагай коммуна, хүдөө ажахын артель тогтоолһон намтартай.

1928 ондо Рабдан Цыцктуевич ВКП(б)-гэй зэргэдэ абтаһан байдаг. Залуу эдбхитиние партийна бүлэгтэй гшүүд Хяагдаа нураха хоёр жэлэй партийна курсада эмгэһэн юм. Тэрэнэй 1932 ондо амжалтатай дүүргэдэ, Мөөрөөшэ тосхоной Улаан гэрые даагшаар томилогдоо нэн. 1937 онһоо эхилжэ, Агын Буряадай автономито тойрогой Дульдартын райпотребсоюзай түрүүлэгшээр хүдэлөө. Хоёр жэлэй туршада тэрэниие амжалтатай хүтэлһэнэйнгөө удаа Яруунын райпотребсоюзай түрүүлэгшэ боложо ерээ нэн. Ажалла коллективүүдэ хүтэлжэ шадха дүй дүршэлһынь хараада абажа, Яруунын аймагай партиин районно комитедэй хүтэлбэрилэгшэд 1943 ондо Молотовой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр томиһон юм. Энэ тушаала Р.Ц.Банзарон 18 жэлэй хугасаада амжалтатай хүдэлһэн намтартай. Талаан бэлигтэй эмхидхэлшэ байһанаа энэ тушаалада хүдэлхэдөө харуулан байдаг.

Рабдан Цыцктуевич хадаа ехэ хүндэ дайнай жэлнүүдтэ колхоз даажа абтаһан байна. Тэрэ үедэ

хүдөөгэй ажалда хабаагүй аад, колхозой түрүүлэгшын тухашаруудад хүдэлмэри олон байгаа. Мүлһэн хамбы эмхидхэхэ, уһанай модондо зониние ябуулаха, загана бариха гээд аз хүдөөдэ ажал юу барагдаха нэм даа. Тэрэ үедэ Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо хара үнэгэдые үсхэбэрилдэг, шубуунай фермтэй, зүгы баридог байһан байна. Тинхэдэ 6-7 наһанин фермнүүдтэй байгаа, 40-өөд наһанһаа хүдэлжэ. Энэ хүдэлмэридэ хүдэр бэстэй зониние ябуулаха хэрэгтэй байгаа. Тээд дайнай үедэ эршүүлэ хомор болонхой, гол түлэб эхнэрнүүд, үхибүүд колхозой бүхы ажал даажа абтаһан байгаа. Рабдан Цыцктуевич үншэ сэгэ, номгон доруу абари зантай хүн байһан дээрһээ хүнүүдэй арга оложо хүдэлжэ шаддаг байгаа. Дайнай үеһи болоод, нүүлһын хүндэ хүшэр жэлнүүдэй үедэ, мүн 1950-яад онуудай үеэр колхозой олоо оршые арыбадажа, миллионер болгожо шадда. Энэ оролдолһынь түрэн түрэн дээрөөр сэгнэжэ, олон орден медальнуудад болон Хүндэлэлэй грамотануудад шагнаһан байдаг. Бага зэргын ушараар орден медаль хүндэ үгтэдэг байгаагүй гүб даа. Рабдан Цыцктуевич шадбаритай бэрхэ эмхидхэлшэ байһан хадаа партиин ХХ съездын делегатаар нутагдаһан юм. Энэ ушар тэрэ сагайнгаа эрхэ байдалаар Р.Ц.Банзароной эхэн ажалые нилээд хүндэтгэһөөр, үндэрөөр сэгнэһэн үйлэ хэрэгтэй байһан гэжэ.

Хүдөө ажахын үйлэбэриние хүгжөөлгэдэ ехэ габьяатай байһанһаа түлөө ажалай Улаан Тугай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудад, олон тоото медальнуудад шагнагдаһан. Тэрэжэлэн

Рабдан Цыцктуевич Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутатаар нэгэнтэ бэшэ нутагдаһан байна. Галла Яруунын аймагай, нутагай советүүдэй хэлэ зарлалай депутатаар нутагдаһан байна.

Нутагайнь зон Яруунын алдарт хүбүүдэй нэгэн болохо Р.Ц.Банзарон тухай ходоодо найханаар дурсан наһажа ябадаг юм. Тэрэ ёһорхуу, бүдүүрхүү зангүй, ямаршье хүнтэй тааража, хөөрэлдэжэ ядахгүй, олоной хүн байгаа. Рабдан Цыцктуевичтэй нүхсэжэ ябаһан сагаа наһаадам, намда өөртэм ехэл хонсөөр наһаадаг агша. Дүшөөд-табиад жэлэй үнгэрөөд байхада, бүришье дүтөөр наһаадаха, мартагдахагүй юм байна.

Рабдан Цыцктуевич Банзаронтон хадаа үлүү үгэдэ дурагүй, бүдүүрхүй янзын, олоной, хүнд-мүүшэ айл байһан юм. Хэдыншье сагта Р.Ц.Банзароной ажалһаа ерэхэдэ гэр дулаан, халуун эдэс бэлдэгдэхэй, наһанһаа хани нүхэр Вера Ивановна шадм

үгнүүдээр утгажал байдаг байһан гэжэ. Гэрэй болоод газарын ажал ехэхэ, үхибүүдэ хараха гэжэ эхнхидээ Вера Ивановнагай хүзүүн дээрэ байһан юм гэхэдэ, алдуу билихогүй.

Үшөө нэгэ ушар дурдахани. 1957 оной намар Рабдан Цыцктуевич манайда нүхэ нутагшалайгай орожо ерээ бэлэй. Би энэ багаар гэр бариха түсэб табиад ябанаб гэжигшэ нэн. Хоюулаа ябажа зонид газар хараабди. Манай түлэһи дээрэ нэгэ хэды гада-хануудые бэлдэжэ гараад зонид газар бэдэржэ нилээд ябаа нэмдн. Тинхэдэ манай гэр туһаа (мүнөө Бардусея Далма ажаһууна) харгын хойно Дондог баханхайтанаар зэргэлдээ газар зохмодшоогоод, тэндэ гадахануудые зоогоо бэлэйбди. Би үйлэһын үргэһиние тухайлаа, ахалжа ябаһанаа мүнөө наһагшаб. Тэрэ газар дээрэ үсхэдөө гэр бариха түбхнэһэн юм. Тинхэжэ бидэ хүрпиз боложо нууһан зонид. Нүүлһын табан хүбүүдэһын нэгэн Валерий Рабданович эжи, баабайнгаа оролдожо барюуһан гэр соо Зоя Цыбикжоповна хани нүхэртээ гэр бүлэ боложо түбхнөө нэн. Мүнөө үнэр баян болонхой, ута наһа наһалжа ажаһууна.

Табиад жэл үнгэржэ байһал даа. Буурал толгойтой мүнөө боложо ябаһан Ким ба Баяр хүбүүдэнь багадаа конторто ерээд, баабайдаа таалуулаа гаралһаа нэн.

1961 ондо баабайнгаа үбэлжэ байха үедэ Валера хүбүүн Улаан Арминин уялгата алба дүүргэжэ байһан юм. Тэрэ үедэ би Вера Ивановнагай даалгараар Валерын адрес абажа, дуудалга хэхээ аймагай военкомат хонходожо байһанаа мүнөө элээр наһагшаб.

Тэрэ үеһи военком хэрэгтэй асуудалнуудые ехэ оролдосотойгоор асуужа абаа, ехэ найн хүн байһан юм. Зүгөөр Валерын ерэхэдэ, баабайнь оройдоол нэгэ үдэр урнд наһа дүүршэһэн байгаа.

1996 ондо Рабдан Цыцктуевичтэй 90 наһа гүйсэһэнэй ой тэмдэглэхэ үедэ Ц.Х.Ж.Жамьянова Рабдан Цыцктуевичтай сугтаа хүдэлһэн 33 хүнүүдэй хэлэһэн үгнүүдые бэлэжэ абажа, тусгаар ном болгожо гаргууһан юм. Мүнөө 100 жэлэй ойень тэмдэглэхэ үедэһинэй, тэрэ 33 хүнүүдэй 20 хүмнай наһа бараһан байһал даа. Үшөө ном соо ороогүй аад, ендэр дээрэ гаража олон хүнүүд үгэ хэлэ нэн. Тэдэһи соһоо Пүрэб Эрдмеевич Ринчинов, Дамби Цыжипович Мункоев, Софья Анапьевна Тыхеева гэгшэд мүн аз бурхандаа ябашан байна. Үгөөдэһын митинг болоод, тэндэ нутагай захиргаанай гулаа Абид Петрович Дондоков митинг нээжэ үгэ хэлэ. Рабдан Цыцктуевич Банзароной нэрэ бургуулида олгоһон ушараар самбар хадагдаа нэн.

1996 ондо Р.Ц.Банзароной ойдо зориулжа, би баһал статья бэшэ нэм. Энэ дурсалгаа нимэ үгнүүдээр дүүргэхэм даа:

Эрхсэг мэтэ дэлхэйдэ Эдэлһэн наһанһаа Богонишье баа, Хэлэһэн үгнүүдэнь, Хэлэһэн хэрэгшын Хэтэдэ мүнхэ байхал.

Ц.Е.ЦИРЕНОВ,
1919 ондо түрэлһэн,
дайнай ба ажалай ветеран.
Эгштын-Агар тосхон.

НОМИН СОЛГЁОН НОЁХОМНИ

Нэгтэ үйлсэд ябажа ябахадамни, манай мэдээж эрдэмтэн, дайнай ба ажалай ветеран Санжиев Гармажап Лудупович намайе зогсоож, вигэж хэлэб: «Үхяан, шимий нагасынгаа орон Тэнгэри, Ноехон тухайгаа нэг юм зохёогыш!» - гэж хэлээд, түргөөр алхалан саашалба. Эжытэймни бага наһандаа нуража, үелжэ ябаһан анда нүхэрэйн үгые хадуужа ябааб. Мүнөө жэлэй Сэлэнгын аймагай Сагаалганда ошодоомни, шэнэ хунгагдана Ноехон нютагай гулаа-дарга, залуухан манай мяхан түрэлэй хүбүүн, Цыдыпов Бальжин-Нима Дашиевич намдаа хэлэб: «Геля баабай! Ноехон тухайгаа дуу бэшг!» Бээ сээрлэжэ, зһэжэ, нэгэ дуу бэшэб гэшэб. Энэ дуунайнгаа шүлэгийн Ноехон нютагайнгаа хүн зонуудта бэлэг болгон барюулаб. Энэ дууемни урданай дуунай аялгаар хангуурдахада болоно, үгышье наа, миний зохёһон аялгаар, нотонь хожом гараха.

Миний Янжима нагаса эмгэймни нютагтаа «сайхан ахай» гэжэ ара нэрэ абажа алдаршаһан, ехэ сагаан боди сэдхэлтэй, буянтай, хада гэртээ харитараа, мүнхэ зула бурхандаа бадараажа ябаһан хүтөөдэй юм нэн.

Миний балшархан наһанда нэгэ дууе угаа гоёор дууладаг байгаа.

Би аялгыень мүнөө болотор гэнгиргэжэ ябадагби, шэхэндэм хонхо шэнги ходо жэнгиржэ байха. Үгнүүдхэнь гансал «альган дээрээ үдхөөсөн аба эжы хоёрни» гэшые хадуугааб. Тингээд энэ дууе өөрөө нэмжэ, зохёож, нэгэ дуун болгон бүридүүлэб. «Эжым миний хайратай шуу» гэжэ дуугаар үндэр буурал насатай Дашуунай эжынгээ ашата нэрыень мүнхэрүүлэб, «Алтаргана» гэжэ эмгэйнгээ дуратай дуугаарнь арюун сайхан алтан эмгэйнгээ алдар солыень магтаба гэшэб.

АЛТАРГАНА

Согоотойгоо дабахадам,
Соохор эрдэни моримни
Сэдхэл санаагым хангаасан
Сэбэр сайхан нүхэрни.

Арал Хангайм үбэртэ
Алишье галабта абтаашьегүй,
Асарил бүхэ эштэй
Арюун Дэлхэйм алтаргана.

Адхын шэнээн түрэхэдэм,
Амар заяашье үзөөгүй,
Альган дээрээ үдхөөсөн
Аба эжы хоёрни.

НОМИН СОЛГЁОН НОЁХОМНИ

Үгнэ ба аялгань
Э.ГАРМАЕВАГАЙ

Ногоон хүбөө дэлхэй дээрэ
Ноёхон хаанайм хормойдо
Набша сэгсгээр нэмжыһэн
Нюдэндэм дулаахан нютаг
минь.

Эрдэни моринойм турууень
Энгэр үбэртөө гэшүүлхэн,
Энэхэн бэсэм эжы мэтэ
Энхэрэн жэгнэдэг нютаг минь.

Сэбэрхэн сэбшээ салхяараа
Сэдхэл сэжыем сэврээдэг
Сэнтэйл насанайм сэнгүүхэн
Сэлгээ номин Ноёхонни.

Найман зүгтөө намилзаһан
Наггин аба, эжым гуламта,
Насанайм алтан үлгыхэн
Номин солгёон Ноёхонни.

Балшар бага наһандам
Бэсэм бата, бүхэ болгоожо,
Басаган нэрым дээрэ үргэһэн
Буянтай, бурхангай
Янжима Тогочи эмгэй

хоёройнгоо
Ашыень харюулжа
шадаашьегүй бол,
Он жэлүүдэй ошоһон хойно,
Мүнөө сагай, сахариг мөөртэ
Мүр сарааень, ажал хэрэгыень
Мүнгэн дуһалай аршаанаар
Мүнхэрүүлжэ сасарнаб.

Умай соогоо уурхайлуулжа,
Уураг сагаан үдхэн сүүгээрээ
Ундалуулжа тэнжээрэн
Үндэр буурал насатай
Дашуунай эжынгээ
Алтан мутраасань
Адис абажа мүргэнэб!

Сагай шэрүүн урасхал
соогуур
Сэдхэл соогоо сэгсг
бадаруулжа,
Ара үбэртөө үри бээ
Ашаалаад ажабайдалай
Жолоо алдангүйгөөр
Сэхэ урагшаа зорижо гараһан,
Сэнхирхэн Шанаа,
Сэлгээхэн Сэлэнгэ нютагайм
Сэбэр дорюун, ажалша бэрхэ
Сагаан, Ногоон Дари
Эхэ бурхад шэнги
Эмгэй эжынэрнүүдэй
Ашата ехэ ажалынь
Алдар солые магтан
Түүрэн дууланаб.

Оотойн Гарма үбгэ эсэгым,
Янжима нагаса эмгэйм гурбан
үхид.

1. Дылыкова Бутыдма Гар-
маевна.
2. Доржиева Цырма Гар-
маевна.

3. Цыбикдоржиева Дашуунай
- Галина Гармаевна - миний хай-
ратай, мүнөө үндэр буурал
насатай эжымни.

Энгельсина ГАРМАЕВА.

«Юһэн тугай һүлдэ» гэхэн конкурсдо

Тимур ГОМБОЖАПОВ

АСА БҮХЭТЭЙ АЛТАРГАНАДАЛ...

Таагдашагүй жэнхэн дурамни
Таһаршагүй мүнгэн утаһанда,
Аба, эжынэрэм захяа -
Аса бүхэтэй алтарганадал
Буряад оронойнгоо үргэнһөө,
Байгал далайн гүнһөө
Һаха сагаан үлгэршэдтэй
Һара нараар дамжан,
Һүн сагаан дээжэ -
Хун шубуудаар ерээ юм гээ...

Эгээн тиимэһээ гү -
Энэ ябаа наһан соогоо
Эрдэни этигэл бэдэрһэн
Эмниг абьяас сэдхэлни,
Зүгөө алдан эндүүрхэдээш
Зүрхөөрөө, зүнгөөрөө
«Наян Наваа» тээшээ
Найдалаа түхөөн тэгүүлдэг.

«Домогойм эхин - таламни
Обогойм удах - гарбални
Моригүй монгол гүб?
Хангай үгы хамниган гүб» -
гэбшые

Гүрөөһэ амитанаар
Үрөөһэн бөөритсээ мэдэрэн,
Түхэрээлэн түгэншэлэн,
Түүрээхэдэнэб буряадханаар
Эмниг мориной солые
Эрбэд соохорхон тухай
Үншэн сагаан ботогондол
Үгылхэдэн эхээ
Дууланаб даа, дууланаб,
Дуушын үйлэ эдлэнэб.
Эшхэрмэ аялгата һэбшээн
Эртын дууем жэмбүүрдэн,
Алтай Хангай тээшнэ
Аянай шубуудаар залана гү?

Хүндэтэ «Буряад үнэн»
газетын толгойлогшод, толи-
логшод, хэблэгшэд, хэлэгшэд,
ажалшад, бэшээшэд, та бүгэдэндэ
доро дохин, Ага нютагһаа халуун
баярые хүргэн үлэгшэ Сэсэг мүн.

Залуу наһанай замые,
Зам харгын арюуиние,
Дэлгэр байдалай һайниие,
Эрдэм бэлигэй дээжые,
Түрүү ажалшадый солые,
Хурса гуурһанай хурдые,
Үндэр наһанай үресэлье,
Инаг дуранай дээжые
түхөөлсэжэ,
Үргэжэ, өөдөн татажа
шэлжэһэн
таанадтаа баярлан нуунаб.
Үглөө бүри
мэндэшлээшьегүй хаа,
Үдэр бүри уулзаашьегүй хаа,
миниингээ гүрбэжэ халиһан
сээжым баялигы
сэдхэлсэжэ,
Зориһон зоригыемни,
һаадгүйхэн
бүтээлсэжэ байһан бүгэдэ
ажалшадта
ажалдатнай амжалта
хүсөөд,
амар жаргал, буян хэшэг,
инаг дуран,
бэсэм элүүрые үреснэб...
Арадтаа нэрэтэй,
зондоо солотой ябагты!

УМ МААНИ ПАД МАЙ ХУМ
Буян мааниие дэлгэһэн
Буйлай мэргэн сахюусан
Бултани адислан нэргээдэг
Бурхан сагаан багшамнай
Ум маани пад май хум.
Ага һайхан нютагым
Алдар нэрэдэ хүртөөгөөд,
Оюун үрэлээр бүрхөөһөн
Арьяа-Баала бурхандаа
мүргэнэм.

Таагдашагүй жэнхэн дурым
Талын сэгсгүүд соо
тараана гү?

ГУТАЙМНИ
Дуулахадм - Гутайм һанагдаа,
Дурсахадм - түрэлни уряалаа.
Нюсэгэн үльмем эльбэһэн,
Нюуса һанаае анжарһан
Зүлгэ ногоонинь татабал гү?
Зүүдэндэм дуты дэлгээбэл гү...

Тала дайда тээшээ
Татан хурылхадан,
Эдир наһам тоонтоһоо
Эхын дуугаар дуудаба.

Зүүдээ дахан,
Зүрхээ шагнаархан,
Бусажа тоонтодоо
Буусадаа мүргэһэм

Адуун тала дайдам
Аба, эжын үбэртэл
Аригуунаар анхилаад,
Аадараар сүршэн утабал.

Моридой үүрхээхэдэ гү,
Шубуудай жэрхэхэдэ гү,

Эльгэмни түрэлшөөнэ,
Сэдхэлни уярна.

Талын һэбшээншые хаа,
Танидал эльбэсэгээн,
Хээдээ мартагдашаһан
Хээрээр хангалтад,

Үнэ сагаан үбгэдөө
Үлгэршэлэн гансата
үгылхэдэм
Мүшэдэй мүнгэн оронһоо
Мүнхын гэрэлээр толороо.

Унаган нүхэдэйм
Ульган зугаа наадан
Шүүлэнгын үбэрөөр
Шубуудай жэрээн соо
соностоо.

Сээжэ зүрхэнэй оёорһоо
Сэлезн зоноороо дуулаһамнай
Уулангууднайш, уһангууднайш
Уянгата аянгаар сууряалсан,
Балгаһатаһаа һадархан
тээшээ

Бахардамаар зэдэлээ бэлэ

Сэсэг ДАМБАЕВА

Ум маани пад май хум.
Сагаан хуһан сэргэтэй
Сагаан үбгэн баабаймнай,
Сагаан хэшгэй дээжэһээ
Сүршэн үргытэ арадтаа
Ум маани пад май хум.
Хаан хатан бурхамнай
Харгы талые сагаалаад,
Хэлэ аманай харюулгы
Хаажал саашань туршыта

Ум маани пад май хум.
Һарын туяанай гэрэлээр
наһан наһан эрьедэг
Һайхан бодол гороолтой
Һама бурхан мориһыта
Ум маани пад май хум.
Дүн ехэ эмтэйхэн,
Долёобор хургандаа
домтойхон
Дара Эхэ бурхамнай
Дайда дэлхэйем арюулыт
Ум маани пад май хум.
Олоной тоодо орожо,
Одо заяае нэргээгшэ
Отошо бурханай мааниие
Ото нэргээн уншыта
Ум маани пад май хум.
Жэлэй дүрбэн сагта
Жэнтэйхэнээр бээ аргалдаг
Жэгүүр һайхан хоолойтой
Жамсаран бурхан буутыта
Ум маани пад май хум.
Жама ёһоор бүтэһэн
Жабхалан ехэ мүргэлтэй
Жара нэгэн бурхание
Жагты мэтээр хүндэлэе
Ум маани пад май хум.
Арад зомнай бултааран
Амгалан байдалай туһада
Уншан һуутыт мааниа
Ум маани пад май хум.
Ум маани пад май хум.
Ум маани пад май хум.

ЭЖЫМНИ

Далдашые ороо хаа, эжымни
Дэндэл адли һаруулахан.
Дайдын ехэ тооһотойшые
һаа,
Дардам харгын арюухан.

Хуушарайш алдаа хаа,
эжымни
Хүбэндэл адли һаруулахан.
Хайлан мүйһэнэй
урдаашье хаа,
Хайратай эжымни
һонорхон.

Үнинэйш болоо хаа, эжымни
Үрэлхэн үгнэ мүнхэхэн.
Үбэлын боложо
хүйтэрөөш хаа,
Үбэрэйн дулаахан
загдаханаа.

Элхэтэйшые газарта хаа,
эжымни
Энэрхы сэдхэлшын
һанаандам,
Эзэлхэн нютагынь
хагдараашье хаа,
Эжымни шамхандаа,
мэндэхэн.

«САГААН МҮНГЭН» СААШАДАА ХҮГЖЭГ ЛЭ!

Буряадай уран хайханай гимнастикын байгуулагдааар 50 жэлэй ойдо зориулагдахан республиканска нэмэл «Сагаан мүнгэн» гэхэн турнир эндэ хая Улаан-Үдэдэ үнгэрбэ. Россин 9 хотын түлөөлэгшэд, мүн Монголоой эдир гимнастнарэнэ мурьсөөндэ хабаадаа. Түрүүшынхээ үнгэргэгдэжэ байхан энэ мурьсөөндэ эдирхэн гэгээл заахан 4-6 наһатай басагад «Baby Cup» программын гуримаар хоорондоо мурьсэбэ.

Тэдэнэр хатараяа гүйсэдхэхдөө, уран хайханай гимнастикын зүйлнүүдэе номертоо оруулаха ёһотой байгаа. Уян нугархай, бүмбэгэ мэтэ хүнгэхэнөөр дэбхэрлэдэжэ байхан багашуул харагшадтай дура эзэлүүдгүй буляагаа. Энэ программаар Буряад ороной гимнастнар Наташа Грасс, Женя Нахатова, Алина Богатых болон бусад түрүү нуурида гараа.

Спортын мастерай кандидатай нэрэ зэргэтэй гимнастнарайдунда баһал эрхим басагад суглаараа. Шэтэ хотын Бальжит Тубаева энэ тэмдэглэлтэй, тэрэнэй номернууд уни сагай бүхэдэлхэйн мэдээжэ гимнастка Галима Шугуровагай бэлиг талаан һануулаа. Бальжит уран хайханай гимнастикада үнинэй. Тэрэ манай басагадтай үнинэй танил, суг хамта элдэб мурьсөөнүүдтэ хабаададаг юм. «Бэе бээдээ туһалжа ябадагдм», - гэжэ тэрэ хэлээ һэн.

Энэ мурьсөөндэ хэдэн жэлэй удаа Монголоой эдирхэн гимнастнар эрээ. Тэдэнэй номернуудыг Буряад Республикын физическэ культурын габияата хүдэлмэрилэгшэ Зоя Константиновна Синяева хараад, арга шадабаринь аргагүй дээшлээ гэжэ тэмдэглээ. Монголоой гимнастнарайд хубсаһаньшье гоё хайханаар харагдаа. Угалзатуулан оёһон, нарин гоёор шэмгэлхэн костюмууд харагшадта хайшаагдаа.

Росси дотор уран хайханай гимнастикын гуримаар өөрын дүрим зохиогдоогүй. Тинимхээ гимнастнарта уласхоорондын хэмжээнэй эрилтэнүүд табида. Юрэнхыдөө хэлээбэл, Алина Кабаева хайшан гээд номернуудаа гүйсэдхэнэб, тэрэ зэргээр лэ манай эдир басагадтай шадабари жюри сэгнэхэ ёһотой. Тэрэн нилээд шанга эрилтэнүүд гээшэ ааб даа.

2000 онһоо эхилжэ, Буряад ороной эгшэ дүү Виктория, Вероника Мархакшинованууд, Анастасия Чебакова, Мария Гаврилова, Екатерина Ножикова спортын мастерай нэрэ зэргэ туйлаһан шуу. Манай уран хайханай гимнастикын мүнөө үеын байдлыгэ эдэ амжалтанууд гэршэлхэ болоно.

2000 оноор мастернуудтаа гол анхаралаа хандуулжа, багашуул тухайгаа нэгэ кирэ мартаабди. Тэрэ алдуутаа усадахын тула мүнөө эдиршүүлэй хэдэн бүлэг басагадтай хорилго хэһэбди. Тэдэмнай «Сагаан мүнгэн» гэхэн мурьсөөндэ ёһотойл бэлиг талаангаа харуулжа шадаа, - гэжэ Зоя Константиновна хөөрэнэ.

Уран хайханай гимнастикын кружок Буряад ороондо байгуулаһан, тэрэ гэхээр энэ ажаллаа нэгтгэшье орхоогүй Зоя Константиновна СИНЯЕВА тухай сэдхэлэй дулаахан үгснүүдэе хэлэнгүй гарахын аргагүй. Тэрэ 1958 ондо Смоленскын дээдэ

хургуули дүүргэжэ, нэгтгэшье өөрөө дуулаагүй Буряад орон руу элгээгдэһэн юм. Багшанаарай училищда багшалаа эхилээд, һүүлээрнэ Буряадай багшанаарай дээдэ хургуулида физическэ культурын факультеттэ 34 жэлэй туршада хүдэлжэ. Гэбшье Улаан-Үдэ ерһээр, хотын Эдиршүүлэй уран хайханай байшан соо багахан талмай дээрэ үдэһөө хойшо уран хайханай гимнастикын кружок ябуулжа эхилээ. Зоя Константиновнагай шабинар бүхэроссин спартакиададануудта, зональна мурьсөөнүүдтэ хабаадажа, шангай нууринуудта гардаг байгаа. В. Манаева, А. Кузнецова гэгшэд тинхээ эрхим хайнаар Буряад орооние түлөөлэг байгаа. Мүнөө Зоя Синяевагай түрүүшын выпусксын шаби Т. Б.Анзылова-Лбова багшатаа суг хамта хүдэлнэ. Мүн тинхээд тренер С.Г.Богатых, хореограф Н.А.Чагаурова гэгшэд Буряад ороной гимнастикуудыг хэдэн арбаад жэлэй хугасаа соо

хоринно, бэлдэнэ гээшэ. Эгээл холын зональна мурьсөөнүүдтэ республикын бүридхэмэл команда хабаадахадаа, олонхидын түрэлхидэй аша туһаар гэрһээ холо мурьсөөнүүдтэ хабаадаха золтой. Сүлөө сагтаа өөрье Зоя Константиновна, гимнастнарайдэ жынэр басагадтаа хубсаһануудыг шэмгэлэн оёдог юм. Хубсаһанай, гимнастикада хэрэглэгдэхэ бүмбэгэ, скакалка, лентэнүүдэй болон бусад хэрэгсэлнүүдэй гаргашанууд мүн гэнэй талаар горитой.

Тинхэшье мүнөө үедэ Буряадай ерээдүй сагай найдал болохо басагадтай нэрнүүдэе гэрлэмээр: спортын мастерта кандидатууд Анастасия Бадмаева, Лидия Клебан, спортын I-дхи разрядтай гимнастнар Лера Макакова, Алина Семгина болон бусад мүнөө хүсэл шадаалаа, бэлиг талаангаа туршаха, харуулаха эгээл хаһадаа ябана.

Уран хайханай гимнастика - Олимпийн нааданай спортын зүйлэй нэгэн болоно. Тинимхээ манай гимнастикын эдир «одохонууд» саашадаа уласхоорондын хэмжээнэд гаража, зытагүй амжалтануудыг туйлаха гэжэ найдамаар.

Байгша оной апрелин 15-16-най үдэрнүүдтэ хотын Эдиршүүлэй уран хайханай байшан соо Буряадай түрүү гимнастнарайд ба эдир бэлигтэйшүүлэй концерт-наадан болохо. Буряад ороондо уран хайханай гимнастикын байгуулагдааар 50 жэлэй ойдо зориулагдахан наадандаа гимнастнар бултанье урина.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Сагаан мүнгэн» гэхэн республиканска турнирта.

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото.

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Понедельник, 17

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Профилактические работы

12.45 «Ералаш»
13.00 Новости
13.20 Т/с «Черный ворон»
14.20 Х/ф «Эта женщина в окне»
16.00 Новости
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Талисман»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.10 Т/с «Большие девочки»
19.40 Т/с «Любовь как любовь»
20.50 Жди меня
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Десять месяцев»
23.30 Д/ф «Бизнес на родах»
00.40 Ночные новости
01.00 «Отшельники»
01.50 «Гении и злодеи». «Курт Воннегут»
02.20 Х/ф «Новый мировой беспорядок»
04.05 Х/ф «Выходные»
05.50 Д/ф «К-219. Последний поход»
06.00 Новости
06.05 «К-219. Последний поход».

«Россия»

Профилактические работы

12.50 «Комната смеха»
13.45 «Частная жизнь»
14.45 Вести. Дежурная часть

15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Х/ф «Последний уик-энд»
17.30 Вести. Дежурная часть
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.00 Вести
18.15 «Смехопанорама»
18.50 Т/с «Обреченная стать звездой»
19.45 Т/с «Волчица»
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Опера-2. Хроники убийного отдела»
22.55 Т/с «Мужчины не плачут-2». 1 ч. «Черный юмор»
23.55 ПРЕМЬЕРА. «Паломничество в Вечный город». «Апостол Павел»
00.55 «Вести+»
01.15 Вести. Дежурная часть
01.30 «Честный детектив»
02.00 «Синемания»
02.30 Х/ф «Дикарь»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
10.00 «Кулинарный поединок»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Чистосердечное признание»
11.55 «Квартирный вопрос»
12.55 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИКОЕ»
14.00 «Сегодня»
14.30 Т/с «Бандитский Петербург-7»
16.30 «ОБЗОР. Чрезвычайное происшествие»

17.00 «Сегодня»
17.25 Т/с «Морские дьяволы»
Канал БГТРК
19.35 Кинематограф
19.50 Улгур (до 20.00)
Канал НТВ
20.00 «Сегодня»
20.35 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛ-БАНЕЦ»»
21.40 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
23.00 «Сегодня»
23.40 Т/с «АЭРОПОРТ»
00.45 «СТИХИЯ». Программа Ивана Усачева
01.20 «Школа злословия»
02.15 «Все сразу!» с Петром Фадеевым
02.40 Х/ф «КЛЕТКА ДЛЯ БЕЗУМЦЕВ»
04.40 Т/с «МЕДИЦИНСКОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ»
06.15 Т/с «СЛЕПОЕ ПРАВОСУДИЕ»

АРИГ УС

07.30 «С утра полезно»
08.15 Глобальные новости
08.20 Формула успеха
08.30 «Абитуриент-2006»
08.45 Жизнь с УЮТОМ. Знаки Зодиаки
09.00 М/с «Дикая семейка Торнберри»
09.30 «Дела домашние»
09.45 Наши песни
09.55 «Знаки Зодиаки»
10.00 Т/с «Плохие девочки»
11.05 Х/ф «Убойная команда»
13.40 М/с «Эй, Арнольд»
14.05 М/с «Крутые бобы»
14.30 «Такси»
14.55 «Знаки Зодиаки»
15.00 Т/с «Девственница»
16.00 «Офис»
17.00 «Москва. Инструкция по применению». Знаки Зодиаки
17.30 Победоносный голос верующего
18.00 М/с «Крот и его друзья»
18.30 «Абитуриент-2006». Жизнь с УЮТОМ
18.45 Восточный экспресс.
19.00 «Возможности пластической хирургии». Знаки Зодиаки
20.00 «Stand up comedi. Улан-Удэ»
20.25 Формула успеха

20.30 Восточный экспресс.
21.00 «Запретная зона»
22.00 «Дом-2. Новая любовь»
23.00 Восточный экспресс.
23.25 «Знаки Зодиаки»
23.30 Х/ф «Невеста и пред-рассудки»

ТИВИКОМ

Профилактические работы

17.25 «Пульс столицы»
17.30 «Вовочка». «Пульс столицы»
18.45 «Очевидец» с С.Ростом.
«Пульс столицы»
19.45 «Камера-кафе». «День за днем»
20.00 «Наш город». «Есть разговор»
20.30 Новости «24»
21.00 «Сделка?!» - игра. День за днем.
22.10 Т/с «Солдаты-7»
«Жизнь с УЮТОМ»
23.20 Т/с «Студенты-2». «День за днем»
00.30 Новости «24»
01.00 «Наш город»
00.15 «Проверено на себе»

СТС - БАЙКАЛ

06.00 Т/с «Шпионка»
06.50 М/с «Смешарики»
07.00 М/с «Веселые мелодии»
07.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
08.00 Т/с «Не родись красивой»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
10.00 Х/ф «Человек-кадиллак»
12.15 Т/с «Бедная Настя»
13.00 Т/с «Как сказал Джим»
13.15 М/ф «Ну, погоди!»
13.30 М/с «Соник Икс»
14.00 М/с «Мумия»
14.30 М/с «Самурай Икс»
15.00 М/с «Шаман Кинг»
15.30 М/с «Серебряный серфер»
16.00 Т/с «Лиззи Магуайер»
16.30 Т/с «Такой разный фергус Макфайл»
17.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
17.30 Т/с «Зачарованные»
18.30 Т/с «Моя прекрасная няня»

19.30 Истории в деталях
20.00 Т/с «Не родись красивой»
21.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
21.30 Х/ф «Легионер»
23.30 Истории в деталях. Прогноз погоды
00.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
00.30 Детали
Профилактические работы

ДТВ

10.00 М/ф
11.00 Т/с «Няня»
11.30 «Как уходили кумиры». «Сергей Филиппов»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 Автоновости «Карданный вал +»
12.50 Х/ф «СУПЕР БОКСЕР»
14.40 Игровое шоу «Деньги с неба»
15.05 Самое смешное видео
15.30 Т/с «Команда «А»»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 «Как уходили кумиры». «Сергей Филиппов»
18.55 Х/ф «АЛЫЙ КАМЕНЬ»
20.45 «Неслучайная музыка»
21.00 Т/с «Крутой Уокер»
22.00 Самое смешное видео
22.25 Шоу Бенни Хилла
23.00 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»
00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
00.40 «Как уходили кумиры». «Сергей Филиппов»
01.05 Х/ф «ТУРБУЛЕНТНОСТЬ-3»
03.20 Автоновости «Карданный вал +»

ООО «Байкальская компания»

принимает ЛОМ
ЦВЕТНОГО МЕТАЛЛА,
заключает договоры.

Тел.: 222-456, ул. Транспортная, 3 а, возле завода «Теплоприбор».

Лицензия ЛПРБ Д № 150827

№41(21281)

Духэрнэ

№14(470)

Вторник, 18

Первый канал

07.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 Т/с «Убойная сила»
11.20 «Детективы»
11.50 «Малахов + Малахов»
13.00 Новости
13.05 Т/с «Черный ворон»
14.20 М/с «По следам Микки Мауса»
15.00 Т/с «Девять месяцев»
16.00 Новости
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Талисман»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.20 Т/с «Большие девочки»
19.50 Т/с «Любовь как любовь»
21.00 «Пусть говорят»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Девять месяцев»
23.30 Д/ф «Штурм на взлетной полосе»
00.40 Ночные новости
01.00 «2030». Программа Александра Гордона
02.10 Х/ф «Конец романа»
04.00 Х/ф «Рожденный защищать»
05.50 Д/ф «Космос. Первая кровь»

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.15 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.45 Т/с «Опера-2. Хроники убийного отдела»
Канал БГТРК
10.45 Бамбахай
11.00 Улгур
11.10 Тайзан
11.30 Спорт-центр.
Канал «Россия»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.50 Т/с «Мужчины не плачут-2». 1 ч. «Черный юмор»
13.50 «Частная жизнь»

14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Т/с «Любовь моя»
16.10 «Суд идет»
17.25 Вести. Дежурная часть
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.00 Вести
18.15 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.50 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Волчица»
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Опера-2. Хроники убийного отдела»
22.55 Т/с «Мужчины не плачут-2». 1 ч. «Черный юмор»
23.55 ПРЕМЬЕРА. «Паломничество в Вечный город». «Идущие на смерть»
00.55 «Вести+»
01.15 XII торжественная церемония вручения национальной театральной премии «Золотая маска»
03.05 «Дорожный патруль»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
10.00 Т/с «ГРАФ КРЕСТОВСКИЙ»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю»
11.50 «Принцип «Домино»
12.55 Т/с «Рублевка. Live»
14.00 «Сегодня»
14.30 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»
15.30 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
16.30 ОБЗОР. Чрезвычайное происшествие»
17.00 «Сегодня»
17.25 Т/с «Возвращение Мухтара»
Канал БГТРК
19.35 О реализации 131, 199-го Федеральных законов. Прямой эфир

Канал НТВ

20.00 «Сегодня»
20.35 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»
21.40 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
23.00 «Сегодня»
23.40 Х/ф «НЕСМОТРЯ НИ НА ЧТО»
01.55 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»
02.50 Т/с «КЛАН СОПРАНО-5»
03.35 ФУТБОЛ. ЛИГА ЧЕМПИОНОВ. «МИЛАН»/Италия/ - «БАРСЕЛОНА»/Испания/. Прямая трансляция. Полуфинал
05.55 Т/с «СЛЕПОЕ ПРАВОСУДИЕ»

«Ариг Ус»

07.00 Восточный экспресс.
07.30 «С утра полезно»
08.15 «Глобальные новости»
08.20 Формула успеха.
08.30 «Абитуриент-2006»
08.45 Жизнь с УЮТОМ. Знаки Зодиаки
09.00 «Восточный экспресс»
09.25 «Русская усадьба. Полезные советы»
09.40 Наши песни
09.55 «Знаки Зодиаки»
10.00 Т/с «Плохие девочки»
11.00 Х/ф «Невеста и предсудки»
13.30 М/ф «Волк и семеро козлят»
13.40 М/с «Эй, Арнольд»
14.05 М/с «Крутые бобры»
14.30 Такси
14.55 «Знаки Зодиаки»
15.00 Т/с «Девственница»
16.00 «Офис»
17.00 «Москва. Инструкция по применению»
17.25 Знаки Зодиаки
17.30 Победоносный голос верующего
18.00 «Русская усадьба»
18.15 М/с «Крот и его друзья»
18.40 «Жизнь с УЮТОМ»
18.45 Восточный экспресс.
19.00 «Необычно, но факт». Формула успеха
20.00 «Знакомые незнакомки»
20.25 Знаки Зодиаки
20.30 Восточный экспресс.
21.00 «Запретная зона»
22.00 «Дом-2. Новая любовь»

23.00 Восточный экспресс.
23.25 «Знаки Зодиаки»
23.30 «Абитуриент-2006»
23.45 Х/ф «Зита и Гита», 1 с.

Тивиком

07.20 «День за днем»
07.30 М/с «Детеныши джунглей»
07.55 «День за днем»
08.00 «Наш город». «Есть разговор»
08.20 Т/с «МЭШ». «День за днем»
09.15 Т/с «Солдаты-7». «День за днем»
10.30 Новости «24».
10.50 «Час суда». «День за днем»
11.50 «Час суда». «Жизнь с УЮТОМ». «День за днем»
12.55 «Жить вкусно с Джейми Оливером». «Пульс столицы»
13.30 Новости «24».
14.00 «Сделка?!»
15.15 Т/с «Секретные материалы». «Пульс столицы»
16.15 «КГБ в смокинге». «Жизнь с УЮТОМ». «Пульс столицы»
17.30 Т/с «Студенты-2». «Пульс столицы»
18.45 Т/с «Солдаты-7». «Пульс столицы». «День за днем»
20.00 «Наш город». «Есть разговор»
20.30 Новости «24».
21.00 «Сделка?!»
22.10 Т/с «Солдаты-7». «Жизнь с УЮТОМ»
23.20 Т/с «Студенты-2». «День за днем»
00.30 Новости «24».
01.00 «Наш город»
01.15 Х/ф «Кровожадные сороконожки»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 Т/с «Шпионка»
06.50 М/с «Смешарики»
07.00 М/с «Веселые мелодии»
07.30 Т/с «Моя прекрасная няня»

08.00 Т/с «Не родись красивой»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
10.00 Х/ф «Легионер»
12.00 Т/с «Бедная Настя»
13.00 Т/с «Как сказал Джим»
13.30 М/с «Соник Икс»
14.00 М/с «Мумия»
14.30 М/с «Самурай Икс»
15.00 М/с «Шаман Кинг»
15.30 М/с «Серебряный серфер»
16.00 Т/с «Лиззи Магауайер»
16.30 Т/с «Такой разный Фергус Макфайл»
17.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
17.30 Т/с «Зачарованные»
18.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
19.30 Истории в деталях
20.00 Т/с «Не родись красивой»
21.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
21.30 Х/ф «Дракула - 2000»
23.30 Истории в деталях. Прогноз погоды
00.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
00.30 Детали
Профилактические работы

ДТВ

10.00 М/ф
11.00 Т/с «Няня»
11.30 «Как уходили кумиры». «Борис Андреев»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 Автоновости «Карданный вал +»
12.50 Х/ф «ТУРБУЛЕНТНОСТЬ-3»
15.05 Самое смешное видео
15.30 Т/с «Команда «А»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 «Как уходили кумиры». «Борис Андреев»
18.55 Х/ф «В ЧЕТВЕРГ И БОЛЬШЕ НИКОГДА»
20.55 «Неслучайная музыка»
21.00 Т/с «Крутой Уокер»
22.00 Самое смешное видео
22.25 Шоу Бенни Хилла
22.55 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Среда, 19

Первый канал

07.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 Т/с «Убойная сила»
11.20 «Детективы»
11.50 «Малахов + Малахов»
13.00 Новости
13.05 Т/с «Черный ворон»
14.10 М/с «По следам Микки Мауса»
15.00 Т/с «Девять месяцев»
16.00 Новости
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Талисман»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.20 Т/с «Большие девочки»
19.50 Т/с «Любовь как любовь»
21.00 «Пусть говорят»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Девять месяцев»
23.30 Спецрасследование. «Новые русские крепостные»
00.40 Ночные новости
01.00 Искатели. «Неизвестный император России»
01.50 Ударная сила. «Ловушка для солнца»
02.40 Т/с «24 часа»
03.30 Х/ф «Только ты»
05.40 Суперчеловек. «Последний день нашей цивилизации»
06.00 Новости
06.05 Суперчеловек. «Последний день нашей цивилизации». Продолжение

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.15 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.45 Т/с «Опера-2. Хроники убийного отдела»
10.45 «Паломничество в Вечный город». «Идущие на смерть»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.50 Т/с «Мужчины не плачут-2». 1 ч. «Черный юмор»
13.50 «Частная жизнь»
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Т/с «Любовь моя»
16.10 «Суд идет»
17.25 Вести. Дежурная часть
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)

18.00 Вести
18.15 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.50 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Волчица»
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Опера-2. Хроники убийного отдела»
22.55 Т/с «Мужчины не плачут-2». 2 ч. «Смертник»
23.55 ПРЕМЬЕРА. «Паломничество в Вечный город». «Покровительницы небесные»
00.55 «Вести+»
01.15 Х/ф «Есть о чем поговорить»
03.15 «ПРОСВЕТ». Программа Дмитрия Диброва

НТВ

15.00 «Особо опасно!»
15.30 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
16.30 ОБЗОР. Чрезвычайное происшествие»
17.00 «Сегодня»
17.25 Т/с «Возвращение Мухтара»
Канал БГТРК
19.35 «Паззлы»
19.45 Спортивная программа «Тамир»
Канал НТВ
20.00 «Сегодня»
20.35 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛБАНЕЦ»
21.40 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
23.00 «Сегодня»
23.40 Т/с «АЭРОПОРТ»
01.50 Х/ф «БЛИЗКИЕ КОНТАКТЫ ТРЕТЬЕГО ВИДА»
04.20 «ФУТБОЛЬНЫЙ КЛУБ» с Василием Уткиным
05.15 Т/с «КЛАН СОПРАНО-5»
06.10 Т/с «МЕДИЦИНСКОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ»

«Ариг Ус»

17.00 «Абитуриент-2006»
17.15 Формула успеха. Жизнь с УЮТОМ
17.25 Знаки зодиаки
17.30 Победоносный голос верующего
18.00 Наши песни
18.15 М/с «Болек и Лелек»
18.40 «Жизнь с УЮТОМ»
18.45 Восточный экспресс.
19.00 «Такси». Знаки зодиаки
19.30 «Абитуриент-2006»
19.45 Знаки зодиаки

19.50 Русская усадьба. Полезные советы
20.00 «Будни»
20.25 Знаки Зодиаки
20.30 Восточный экспресс.
21.00 «Запретная зона»
22.00 «Дом-2. Новая любовь»
23.00 Восточный экспресс.
23.25 «Знаки Зодиаки»
23.30 Х/ф «Зита и Гита», 2 с.

Тивиком

07.20 «День за днем»
07.30 М/с «Детеныши джунглей»
07.55 «День за днем»
08.00 «Наш город». «Есть разговор»
08.20 Т/с «МЭШ». «День за днем»
09.15 Т/с «Солдаты-7». «День за днем»
10.30 Новости «24».
10.50 «Час суда». «День за днем»
11.50 «Час суда». «Жизнь с УЮТОМ». «День за днем»
12.55 «Жить вкусно с Джейми Оливером». «Пульс столицы»
13.30 Новости «24».
14.00 «Сделка?!»
15.15 Т/с «Секретные материалы». «Пульс столицы»
16.15 «КГБ в смокинге». «Жизнь с УЮТОМ». «Пульс столицы»
17.30 Т/с «Студенты-2». «Пульс столицы»
18.45 Т/с «Солдаты-7». «Пульс столицы». «День за днем»
20.00 «Наш город». «Есть разговор»
20.30 Новости «24».
21.00 «Сделка?!»
22.10 Т/с «Солдаты-7». «Жизнь с УЮТОМ»
23.20 Т/с «Студенты-2». «День за днем»
00.30 Новости «24».
01.00 «Наш город»
01.20 Х/ф «Странные сады»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 Т/с «Шпионка»
06.50 М/ф «Смешарики»
07.00 М/с «Веселые мелодии»
07.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
08.00 Т/с «Не родись красивой»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
10.00 Х/ф «Живая покойница»
12.00 Т/с «Бедная Настя»
13.00 Т/с «Как сказал Джим»
13.30 М/с «Соник Икс»

14.00 М/с «Мумия»
14.30 М/с «Самурай Икс»
15.00 М/с «Шаман Кинг»
15.30 М/с «Серебряный серфер»
16.00 Т/с «Лиззи Магауайер»
16.30 Т/с «Такой разный Фергус Макфайл»
17.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
17.30 Т/с «Зачарованные»
18.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
19.30 Истории в деталях
20.00 Т/с «Не родись красивой»
21.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
21.30 Х/ф «Ворон. Спасение»
23.30 Истории в деталях. Прогноз погоды
00.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
00.30 Детали
Профилактические работы

ДТВ

12.55 Х/ф «КОДЕР»
15.05 Самое смешное видео
15.30 Т/с «Команда «А»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»

17.30 М/ф
18.30 «Как уходили кумиры». «Алла Ларионова»
18.55 Х/ф «ТРЫН-ТРАВА»
20.55 «Неслучайная музыка»
21.00 Т/с «Крутой Уокер»
22.00 Самое смешное видео
22.25 Шоу Бенни Хилла
22.55 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»
00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
00.40 «Как уходили кумиры». «Алла Ларионова»
01.05 Х/ф «АМНЕЗИЯ»
03.20 Автоновости «Карданный вал +»
03.40 Агентство криминальных новостей
04.00 Общероссийский конкурс «Супермужчина России». За кулисами
04.20 «Девушки не против...»
04.50 Д/с «Опергруппа, на выезд!»
05.25 Х/ф «В ЧЕТВЕРГ И БОЛЬШЕ НИКОГДА»

Чистая кожа, приятный цвет лица...

Приглашаем посетить косметический кабинет в гостиничном комплексе «Бурятия», где вам предложат процедуры:

- чистка лица,
- массаж лица, шеи, воротниковой зоны
- маски: питательные, поросуживающие
- макияж
- лечение волос

студентам скидки 10%

Обращаться: ГК «Бурятия», к.406,
тел.: 21-36-03, 44-11-76

№14(470)

Дүхэрнэ

№41(21281)

Четверг, 20

Первый канал

07.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 Т/с «Убойная сила»
11.20 «Детективы»
11.50 «Малахов + Малахов»
13.00 Новости
13.05 Т/с «Черный ворон»
14.20 М/с «По следам Микки Мауса»
15.00 Т/с «Девять месяцев»
16.00 Новости
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Талисман»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.20 Т/с «Большие девочки»
19.50 Т/с «Любовь как любовь»
21.00 «Человек и закон»
22.00 «Время»
22.30 Т/с «Девять месяцев»
23.30 «Валентина Леонтьева. Жизнь после славы»
00.40 Ночные новости
01.00 «Судите сами»
02.00 Х/ф «Стальные магниты»
04.15 Х/ф «Прыжок гепарда»
05.50 Д/ф «Черные ангелы»
06.00 Новости
06.05 «Черные ангелы».

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.15 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.45 Т/с «Опера-2. Хроники убойного отдела»
Канал БГТРК
10.45 «Толи» Художественно-публицистическая программа
11.10 Мунхэ зула
11.30 «Тамир»
Канал «Россия»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.50 Т/с «Мужчины не плачут»

2. 2 ч. «Смертник»
13.50 «Частная жизнь»
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Т/с «Любовь моя»
16.10 «Суд идет»
17.25 Вести. Дежурная часть
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.00 Вести
18.15 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.50 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Волчица»
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 Т/с «Опера-2. Хроники убойного отдела»
22.55 Т/с «Мужчины не плачут»
2. 2 ч. «Смертник»
23.55 ПРЕМЬЕРА. «Паломничество в Вечный город». «Константин и Елена»
00.55 «Вести+»
01.15 Вести. Дежурная часть
01.30 Х/ф «Мосты округа Мэдисон»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
10.00 Т/с «ГРАФ КРЕСТОВСКИЙ»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Главная дорога»
11.50 «Принцип «Домино»»
12.55 Т/с «Рублевка. Live»
14.00 «Сегодня»
14.30 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛ-БАНЕЦ»»
15.30 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
16.30 «ОБЗОР. Чрезвычайное происшествие»
17.00 «Сегодня»
17.25 Т/с «Возвращение Мухтара»
Канал БГТРК
19.35 На колесах
19.45 Республиканскому центру народного творчества - 75 лет (до 20.00)
Канал НТВ
20.00 «Сегодня»

20.35 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛ-БАНЕЦ»»
21.40 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
23.00 «Сегодня»
23.40 «К барьеру!»
00.55 Х/ф «ЧЕЛОВЕК, КОТОРОГО НЕ БЫЛО»
03.20 Д/с «СТРАННЫЕ ДНИ НА ПЛАНЕТЕ ЗЕМЛЯ»
04.30 Т/с «КЛАН СОПРАНО-5»
05.30 Т/с «МЕДИЦИНСКОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ»
06.15 Т/с «СЛЕПОЕ ПРАВОСУДИЕ»

Ариг Ус

07.00 Восточный экспресс.
07.30 «С утра полезно»
08.15 «Глобальные новости»
08.20 Формула успеха.
08.30 Абитуриент-2006
08.45 Жизнь с УЮТОМ. Знаки Зодиаки
09.00 «Восточный экспресс»
09.25 «Виртуальные миры»
09.45 Наши песни
09.55 «Знаки Зодиаки»
10.00 Т/с «Плохие девочки»
11.00 Х/ф «Зита и Гита», 2 с.
13.40 М/с «Эй, Арнольд»
14.05 М/с «Крутые бобры»
14.30 Такси
14.55 «Знаки Зодиаки»
15.00 Т/с «Девственница»
16.00 «Офис»
17.00 «Москва. Инструкция по применению»
17.25 Знаки Зодиаки
17.30 Победоносный голос верующего
18.00 Виртуальные миры
18.15 М/с «Крот и его друзья»
18.40 «Жизнь с УЮТОМ»
18.45 Восточный экспресс.
19.00 Необъяснимо, но факт: Призраки замков
20.00 «Будни»
20.25 Знаки Зодиаки
20.30 Восточный экспресс.
21.00 «Запретная зона»
22.00 «Дом-2. Новая любовь»
23.00 Восточный экспресс.
23.25 «Знаки Зодиаки»
23.30 «Абитуриент-2006»
23.45 Х/ф «Болливуд-голливуд»

Тивиком

07.20 «День за днем»
07.30 М/с «Детеныши джунглей»
07.55 «День за днем»
08.00 «Наш город». «Есть разговор»
08.20 Т/с «МЭШ». «День за днем»
09.15 Т/с «Солдаты-7». «День за днем»
10.30 Новости «24».
10.50 «Час суда». «День за днем»
11.50 «Час суда». «Жизнь с УЮТОМ». «День за днем»
12.55 «Жить вкусно с Джейми Оливером». «Пульс столицы»
13.30 Новости «24».
14.00 «Сделка?!» - игра.
«Пульс столицы»
15.15 Т/с «Секретные материалы». «Пульс столицы»
16.15 «КГБ в смокинге». «Жизнь с УЮТОМ». «Пульс столицы»
17.30 Т/с «Студенты-2». «Пульс столицы»
18.45 «Сам себе хозяин» с А.Кушнareвым. «День за днем»
19.15 «Радар-спорт»
20.00 «Наш город». «Есть разговор»
20.30 Новости «24».
21.00 «Сделка?!» - игра. «День за днем»
22.10 Т/с «Солдаты-7». «Жизнь с УЮТОМ»
23.20 «Суперняня с Туттой Ларсен». «День за днем»
00.30 Новости «24».
01.00 «Наш город»
02.00 Х/ф «Осиное гнездо»

СТС «БАГГАЛ»

06.00 Т/с «Шпионка»
06.50 М/ф «Смешарики»
07.00 М/с «Веселые мелодии»
07.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
08.00 Т/с «Не родись красивой»

09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
10.00 Х/ф «Вишня»
12.00 Т/с «Бедная Настя»
13.00 Т/с «Как сказал Джим»
13.30 М/с «Соник Икс»
14.00 М/с «Мумия»
14.30 М/с «Самурай Икс»
15.00 М/с «Шаман Кинг»
15.30 М/с «Серебряный Серфер»
16.00 Х/ф «Лиззи Магуайер»
16.30 Т/с «Такой разный Фергус Макфайл»
17.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
17.30 Т/с «Зачарованные»
18.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
19.30 Истории в деталях
20.00 Т/с «Не родись красивой»
21.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
21.30 Х/ф «Американский самурай»
23.30 Истории в деталях. Прогноз погоды
00.00 Т/с «Кто в доме хозяин?»
00.30 Детали
Профилактические работы

ДТВ

10.00 М/ф
11.00 Т/с «Няня»
11.30 «Как уходили кумиры». «Павел Луспекаев»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 Автоновости «Карданный вал +»
12.50 Х/ф «ШЕРИФ БОЛО»
14.45 Игровое шоу «Деньги с неба»
15.05 Самое смешное видео
15.30 Т/с «Команда «А»»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 «Как уходили кумиры». «Павел Луспекаев»
18.55 Х/ф «ПРИ ИСПОЛНЕНИИ СЛУЖЕБНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ»
21.05 Т/с «Крутой Уокер»
22.00 Самое смешное видео
22.25 Шоу Бенни Хилла
22.55 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Пятница, 21

Первый канал

07.00 «Доброе утро»
10.00 Новости
10.05 Т/с «Убойная сила»
11.20 «Детективы»
11.50 «Малахов + Малахов»
13.00 Новости
13.05 Т/с «Черный ворон»
14.20 М/с «По следам Микки Мауса»
15.00 Т/с «Девять месяцев»
16.00 Новости
16.10 «Лолита. Без комплексов»
17.00 Т/с «Талисман»
18.00 «Федеральный судья»
19.00 Вечерние Новости
19.10 Неделя на «Фабрике»
19.40 Т/с «Любовь как любовь»
20.50 Поле чудес
22.00 «Время»
22.25 «Фабрика звезд»
23.50 Что? Где? Когда?
01.10 Х/ф «Поклонник»
03.00 Х/ф «Аннушка»
04.40 Х/ф «Царевич Алексей»

«Россия»

06.00 «Доброе утро, Россия!»
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.15 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.45 Т/с «Опера-2. Хроники убойного отдела»
10.45 «Паломничество в Вечный город». «Константин и Елена»
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
12.50 «Мусульмане»
13.00 «Вся Россия»
13.15 Т/с «Мужчины не плачут»
2. 2 ч. «Смертник»
14.15 «Городок». Дайджест
14.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
15.20 Вести-Бурятия
15.40 Т/с «Любовь моя»
16.10 «Суд идет»
17.25 Вести. Дежурная часть
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
18.00 Вести
18.15 Т/с «Кулагин и партнеры»

18.50 Т/с «Обреченная статья звездой»
19.45 Т/с «Волчица»
20.45 «Зеркало»
21.00 Вести
21.30 Вести-Бурятия
21.50 «Спокойной ночи, малыши!»
22.00 «Юрмала»
23.50 Х/ф «Облако-рай»
01.25 Х/ф «Шоколад»
03.50 «Дорожный патруль»

НТВ

07.00 «Сегодня утром»
10.00 Т/с «ГРАФ КРЕСТОВСКИЙ»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Криминальная Россия»
11.50 «Принцип «Домино»»
12.55 Т/с «Рублевка. Live»
14.00 «Сегодня»
14.30 Т/с «ПСЕВДОНИМ «АЛ-БАНЕЦ»»
15.30 Т/с «ТЕМНЫЙ ИНСТИНКТ»
16.30 «ОБЗОР. Чрезвычайное происшествие»
17.00 «Сегодня»
17.25 Т/с «Возвращение Мухтара»
Канал БГТРК
19.35 Мир связи
19.50 Новости без политики
Канал НТВ
20.00 «Сегодня»
20.35 Т/с «Улицы разбитых фонарей»
21.50 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИКО»
22.50 Х/ф «СТРАСТИ ХРИСТОВЫ»
00.45 Х/ф «ГУД БАЙ, ЛЕНИН!»
03.10 «КОМА: ЭТО ПРАВДА»
03.45 Х/ф «КОЭФФИЦИЕНТ ИНТЕЛЛЕКТА»
05.25 Т/с «МЕДИЦИНСКОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ»

Ариг Ус

07.00 Восточный экспресс.
07.30 «С утра полезно»
08.15 «Глобальные новости»
08.20 Формула успеха.
08.30 «Абитуриент-2006»
08.45 Жизнь с УЮТОМ. Знаки Зодиаки
09.00 Восточный экспресс.
09.30 «СПИД.Скорая помощь»
Знаки Зодиаки
10.00 Т/с «Плохие девочки»
11.00 Х/ф «Болливуд-Голливуд»

13.30 М/ф «Впервые на арене»
13.40 М/с «Эй, Арнольд»
14.05 М/с «Крутые бобры»
14.30 «Такси»
14.55 «Знаки Зодиаки»
15.00 Т/с «Девственница»
16.00 «Офис»
17.00 «СПИД.Скорая помощь»
Знаки Зодиаки
17.30 Победоносный голос верующего
18.00 М/ф «Крот и его друзья»
18.30 Жизнь с УЮТОМ. Формула успеха. Знаки Зодиаки
18.45 Восточный экспресс.
19.00 «Такси»
19.30 «Москва. Инструкция по применению»
20.00 «Внимание! Женщина за рулем»
20.15 «Абитуриент-2006»
«Знаки Зодиаки»
20.30 Восточный экспресс.
21.00 «Настоящий мужчина»
«Жизнь с УЮТОМ»
22.00 «Дом-2. Новая любовь»
23.00 Восточный экспресс.
23.25 «Знаки Зодиаки»
23.30 Х/ф «Трудный путь»

Тивиком

07.20 «День за днем»
07.30 м/с «Детеныши джунглей»
07.55 «День за днем»
08.00 «Наш город». «Есть разговор»
08.20 «Радар-Спорт» (Повтор от 20.04.). «День за днем»
09.15 Т/с «Солдаты-7». «День за днем»
10.30 Новости «24».
10.50 «Час суда». «День за днем»
11.50 «Час суда». «Жизнь с УЮТОМ». «День за днем»
12.55 «Сам себе хозяин» с А.Кушнareвым (от 20.04.). «Пульс столицы»
13.30 Новости «24».
14.00 «Сделка?!». «Пульс столицы»
15.15 Т/с «Секретные материалы». «Пульс столицы»
16.15 «КГБ в смокинге». «Жизнь с УЮТОМ». «Пульс столицы»
17.30 «Суперняня с Туттой Ларсен». «Пульс столицы»
18.45 Т/с «Солдаты-7». «Пульс столицы». «День за днем»

20.00 «Наш город». «Есть разговор»
20.30 Новости «24».
21.00 Кино. «Настоящая МакКой». «Жизнь с УЮТОМ». «День за днем»
23.20 Д/ф «Отражение»
«Формула успеха»
00.30 Х/ф «Кровавый кулак: Обученный убивать»

СТС «БАГГАЛ»

06.00 Т/с «Шпионка»
06.50 М/ф «Смешарики»
07.00 М/с «Веселые мелодии»
07.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
08.00 Т/с «Не родись красивой»
09.00 Истории в деталях
09.30 Т/с «Моя прекрасная няня»
10.00 Х/ф «Американский самурай»
12.00 Т/с «Бедная Настя»
13.00 Т/с «Как сказал Джим»
13.30 М/с «Соник Икс»
14.00 М/с «Мумия»
14.30 М/с «Самурай Икс»
15.00 М/с «Шаман Кинг»
15.30 М/с «Серебряный Серфер»
16.00 Х/ф «Лиззи Магуайер»
16.30 Х/ф «Такой разный Фергус Макфайл»
17.00 Т/с «Сабрина - маленькая ведьма»
16.30 Т/с «Такой разный Фергус Макфайл»
17.30 Т/с «Зачарованные»
18.30 Т/с «Моя прекрасная няня»

19.30 Истории в деталях
20.00 Т/с «Не родись красивой»
21.00 Х/ф «Ангелы Чарли-2. Только вперед»
23.10 Истории в деталях. Прогноз погоды
23.40 «Осторожно, Задов! Или происхождения прапорщика»
01.40 Х/ф «Месье Н»
Профилактические работы

ДТВ

10.00 М/ф
11.00 Т/с «Няня»
11.30 «Как уходили кумиры». «Иван Переверзев»
11.55 «Неслучайная музыка»
12.00 Телемагазин
12.30 Автоновости «Карданный вал +»
12.50 Х/ф «ПРИ ИСПОЛНЕНИИ СЛУЖЕБНЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ»
15.05 Самое смешное видео
15.35 Т/с «Команда «А»»
16.30 Т/с «Крутой Уокер»
17.30 М/ф
18.30 «Как уходили кумиры». «Иван Переверзев»
18.55 Х/ф «ВАЛЕНТИН И ВАЛЕНТИНА»
20.55 «Неслучайная музыка»
21.00 Т/с «Крутой Уокер»
22.00 Самое смешное видео
22.25 Шоу Бенни Хилла
22.55 Шокирующая документалистика. «Грязное дело»
00.00 Д/с «Опергруппа, на выезд!»

Издательский Дом
"Буряад Унэн"
приглашает опытных
рекламных агентов
к сотрудничеству

г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23 каб. 113
тел.: 21-62-62

25%

№41(21281)

Дүхэрнэ

№14(470)

Суббота, 22

Первый канал

- 07.00 Новости
07.10 «Шутка за шуткой»
07.30 Х/ф «Испытание верности»
09.50 «Кряк-бригада». «С добрым утром, Микки!»
10.50 Слово пастыря
11.00 Новости
11.10 Х/ф «Афоня»
13.00 Новости
13.10 Здоровье
14.00 Д/ф «Цесаревич Алексей»
14.50 Х/ф «Полет аиста»
16.20 Т/с «Большие девочки»
17.20 «Новые песни о главном - 2006»
18.50 Вечерние Новости
19.00 Футбол. VI тур. ЦСКА - «Сатурн». Прямой эфир
21.00 «Большие гонки»
22.00 «Время»
22.25 Х/ф «Свои»
00.40 Х/ф «Бабуся»
02.40 Х/ф «Ты есть...»
04.10 «Тайны православных свя-
тых»
04.40 Пасха Христова. Трансля-
ция богослужения из хра-
ма Христа Спасителя
06.20 Д/ф «Храм в Антарктиде»

«Россия»

- 07.00 «Доброе утро, Россия!»
08.40 «Золотой ключ». Итоги
тиража
09.00 Вести
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.20 «Диалоги о животных»
09.55 «Военная программа»
10.20 «Вокруг света»
10.50 «Субботник»
11.30 «Народный артист». Ре-
зультаты голосования
12.00 Вести
12.10 Вести-Бурятия
12.20 «Сто к одному»
13.15 «В поисках приключений»
14.15 «Клуб сенаторов»
15.00 Вести
15.20 Х/ф «Мужики!...»
Канал БГТРК
17.00 «Версты» ВСЖД - филиал
ОАО РЖД
17.10 Курьер
17.15 «Душой исполненный по-
лет». К 90-летию хореогра-
фа Ф. С. Иванова

- 17.35 Гражданская экспертиза
17.50 «Буряад орон» художе-
ственно-публицистическая
программа
18.20 «Вести-Бурятия» События
недели
Канал «Россия»
19.00 «Народный артист»
20.00 Вести. Дежурная часть
20.30 «Честный детектив»
21.00 Вести
21.15 «Субботний вечер»
22.20 Х/ф «Коля-перекати поле»
00.30 Х/ф «Прости меня, Алеша»
02.20 Х/ф «Валентина»
04.15 «Вся Россия»
04.30 «Пасха Христова». Прямая
трансляция Пасхального
богослужения из Храма
Христа Спасителя

НТВ

- 06.15 Х/ф «ГУД БАЙ, ЛЕНИН!»
08.10 М/ф «АльФ-2»
09.00 «Сегодня»
09.15 «Дикий мир» с Тимофеем
Баженовым
09.45 «Без рецепта»
10.25 «Смотр»
11.00 «Сегодня»

Канал БГТРК

- 11.20 Из фонда БГТРК «Пре-
рванный полет» Народный
артист СССР Ким Базарса-
даев
11.45 Зеленая черепаха. Си-
бирский тракт

Канал НТВ

- 11.55 «Кулинарный поединок»
12.55 «Квартирный вопрос»
14.00 «Сегодня»
14.20 Т/с «Улицы разбитых фо-
нарей»
15.20 ПРЕМЬЕРА. «АНГЕЛ РУС-
СКОЙ ЦЕРКВИ ПРОТИВ
ОТЦА ВСЕХ НАРОДОВ»
17.00 «Сегодня»
17.20 «Женский взгляд» Мехри-
бан Алиева
17.55 «Своя игра»
18.55 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО»
20.00 «Сегодня»
20.55 «Программа максимум».
Скандалы. Интриги. Рас-
следования
21.55 Т/с «Бандитский Петер-
бург-7»
23.00 «Реальная политика» с
Глебом Павловским
23.40 Х/ф «КТО ПРИХОДИТ В
ЗИМНИЙ ВЕЧЕР...»

- 01.40 «СХОЖДЕНИЕ БЛАГОДАТ-
НОГО ОГНЯ». Трансляция
из Иерусалима

«Ариг Ус»

- 07.30 Восточный экспресс.
08.00 «Неизвестная планета».
Знаки Зодиаки
08.25 М/ф «Царевна - лягушка»
09.20 «Антология юмора»
10.10 «Абитуриент-2006»
10.25 «Жизнь с УЮТОМ». Форму-
ла успеха
10.35 Восточный экспресс
11.00 «Хит-парад дикой приро-
ды»
12.00 Х/ф «Трудный путь»
14.30 «Жизнь, полная радости» с
Д. Майер
16.00 «Офис»
17.00 «Измени свой мир». «Зна-
ки Зодиаки»
17.30 «Фигли-Мигли»
18.00 Т/с «Саша плюс Маша»
18.30 Т/с «Счастливы вместе»
19.00 «Длинные дети»
20.00 «Такси»
20.30 «Формула успеха». Знаки
зодиаки.
20.45 «Абитуриент-2006»
21.00 «На ночь глядя»
22.00 «Дом-2. Это любовь».
Жизнь с УЮТОМ
23.00 «Комеди клуб».

«Тивиком»

- 08.05 «День за днем»
08.15 «Discovery». «Стойкие
утки». «День за днем»
09.15 «Сам себе хозяин» с
А. Кушнаревым (Повтор от
20.04). «День за днем»
09.40 «Наш город». «Есть разго-
вор»
10.05 М/с «Геркулес». «День за
днем»
10.30 «Гран-при 2006: Взгляд
изнутри»
11.05 «Пострелята». «День за
днем»
11.40 «Очевидец» с С. Ростом
«День за днем»
12.40 «Мозголом»: Насилие над
наукой». «Жизнь с Уютом»
13.50 «Криминальное чтиво»:
«Зона, сеющая смерть»
14.30 «Новости-24»
14.50 Х/ф «Выкуп». «Жизнь с
УЮТОМ»

- 16.50 Д/ф «Правда о Чернобы-
ле»
18.00 «Невероятные истории» с
И. Дыховичным. «День за
днем»
19.00 «Глава о главном»
19.30 «Неделя» с М. Максимовс-
кой. «День за днем»
20.55 «Формула 1». Квалифика-
ция. Прямая трансл. из
Сан-Марино. «День за
днем»
22.10 Х/ф «Такси-3». «Жизнь с
Уютом»
00.15 «Камера Кафе»
00.35 Х/ф «Граф Монте-Кристо».
«День за днем»

«СТС - БАЙКАЛ»

- 06.00 Д/ф «Бобры»
06.30 М/ф «Принцесса-лебедь».
Пойте вместе с нами»
07.00 М/ф «Сказка о рыбаке и
рыбке»
07.50 М/с «Биби Блоксберг»
08.20 М/с «Смешарики»
08.30 М/с «Флиппер и Лопак»
09.00 Лучшие программы улицы
«Сезам»
09.30 М/с «Том и Джерри»
09.45 Х/ф «Еще один малыш-ка-
ратист»
12.00 Самый умный
14.00 Кино в деталях с Ф. Бон-
дарчуком

- 15.00 Фильмы производства
ВВС: «Нацисты. Предосте-
режение истории. Непра-
вильная война»
16.00 История в деталях. Спе-
циальный выпуск
16.30 Т/с «Улицы разбитых фо-
нарей. Куколка»
17.45 Х/ф «Ангелы Чарли - 2».
Только вперед»
19.50 Т/с «Моя прекрасная няня»
21.00 Х/ф «Двухсотлетний чело-
век»
23.50 Х/ф «Таинственная релик-
вия»
Профилактические работы

ДТВ

- 10.30 Т/с «Напряги извилины»
11.00 Для милых дам
11.35 М/ф
13.20 Х/ф «ВАЛЕНТИН И ВАЛЕН-
ТИНА»
15.30 Общероссийский конкурс
«Супермужчина России».
За кулисами
16.30 Т/с «Спрут»
17.30 Игровое шоу «Время -
деньги»
17.55 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»
20.00 Самое смешное видео
20.30 Хит-парад авантюры «Осто-
рожно, афера!»
21.00 Шоу рекордов Гиннеса
22.00 Русские хиты. «ПРОПАВ-
ШАЯ ЭКСПЕДИЦИЯ».

1. СОЛЬ - «ЛИЗУНЕЦ»

СКИДКИ

от 5 тн. - 22 руб. брикет

от 10 тн. - 20 руб. брикет

2. СОЛЬ в/с, фасов. по 1 кг.

3. СОЛЬ в/с, фас. 1 кг., йодиров.

4. СОЛЬ 2 помол, 50 кг.

5. СОЛЬ МКР-1 (1,05 тн) - 2.60 руб/кг

ожидается соль 2 помол 25 кг

г. Улан-Удэ. Тел.: 41-29-87

ул. Тулаева, 63, оф. 8. 41-25-48

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Воскресенье, 23

Первый канал

- 07.00 Новости
07.10 Х/ф «Встретимся у фонта-
на»
08.40 Служу Отчизне!
09.10 Играй, гармонь любимая!
09.50 «Дональд Дак представля-
ет»
10.20 «Умницы и умники»
11.00 Новости
11.10 «Непутевые заметки»
11.30 Пока все дома
12.20 «Веселые картинки»
13.00 Новости
13.10 Живой мир. «Жизнь под
ногами»
14.10 Бокс. Владимир Кличко -
Крис Берд
15.00 Х/ф «Окно в Париж»
17.00 «Империя»
18.00 «Кто хочет стать милли-
онером?» с Максимом Гал-
киным
19.00 Времена
19.50 Футбол. VI тур. «Спартак»
- «Москва»
22.00 Воскресное «Время». Ин-
формационно-аналити-
ческая программа
22.45 Х/ф «С Дона выдачи нет»
00.30 Бокс. Владимир Кличко -
Крис Берд
01.00 Х/ф «Арабат»
03.20 Х/ф «Убийство, туман и
призраки»
05.00 Х/ф «Любовное письмо»

«Россия»

- 06.45 Х/ф «Первый троллейбус»
08.10 «Здоровье»
08.20 «Сельский час»
08.45 «Бинго миллион». Резуль-
таты розыгрыша
09.00 Вести
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
09.20 «Русское лото». Резуль-
таты розыгрыша
09.30 Х/ф «Молодые»
11.30 «Утренняя почта»
12.00 Вести
12.10 Вести-Бурятия
12.20 «Городок». Дайджест
12.55 «Сам себе режиссер»
13.45 «Смехопанорама»
14.15 «Парламентский час»
15.00 Вести
15.20 «Фитиль №83»

- 16.10 «Великолепная восьмер-
ка»
16.50 «В Городке»
17.00 Х/ф «Северное сияние»
19.00 ПРЕМЬЕРА. «Аншлаг и
Компания»
21.00 «Вести НЕДЕЛИ с Серге-
ем Брилевым»
22.00 «Специальный корреспон-
дент»
22.25 Х/ф «О любви в любую по-
году»
00.30 «Национальный интерес».
Дмитрия Киселева
01.20 Х/ф «Любовник»

НТВ

- 06.35 М/ф «АЛЕНЬКИЙ ЦВЕТО-
ЧЕК»
07.15 Х/ф «МОЦАРТ И ЕГО ДРУ-
ЗЬЯ»
08.30 «СКАЗКИ БАЖЕНОВА»
09.00 «Сегодня»
09.20 Т/с «ДЖОУИ»
09.45 «Их нравы»
10.25 «Едим дома!»
11.00 «Сегодня»
11.20 «Чрезвычайное происше-
ствие. Обзор за неделю»
11.55 «ТОР ГЕАР». ПРОГРАММА
ПРО АВТОМОБИЛИ
12.30 «ЦЕНА УДАЧИ» с Антоном
Комоловым
13.20 «Растительная жизнь»
14.00 «Сегодня»

Канал БГТРК

- 14.20 Новости без политики
14.30 Спорт-центр
14.45 Гражданская экспертиза
Канал НТВ
15.00 Х/ф «ДЕВУШКА С ГИТА-
РОЙ»
17.00 «Сегодня»
17.20 «Один день. Новая вер-
сия». Программа Кирилла
Набутова
17.55 «Своя игра»
18.55 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО»
20.00 «Сегодня. Итоговая про-
грамма» с Кириллом По-
здняковым
20.50 «Чистосердечное призна-
ние»
21.30 «Чрезвычайное происше-
ствие. Обзор за неделю»
21.55 Т/с «Бандитский Петер-
бург-7»
23.00 «Воскресный вечер с Вла-
димиром Соловьевым»
00.30 Т/с «ЗОНА»
02.15 «Журнал лиги чемпионов»
02.50 Х/ф «РОБ РОЙ»
05.05 Х/ф «ЭННИ ХОЛЛ»
06.40 Профессия - репортер

«Ариг Ус»

- 08.00 «Неизвестная планета»
08.25 М/ф «Жил-был пес»
09.20 «Антология юмора»
10.10 «Жизнь с УЮТОМ»
10.15 «Внимание! Женщина за
рулем»
10.30 «С утра пораньше»
11.35 «Абитуриент-2006»
11.50 «Формула успеха. Знаки
Зодиаки»
12.00 Х/ф «Скачи во весь опор»
14.05 М/ф «Капризная принцес-
са»
14.30 «Благая весть»
15.00 «Длинные дети»
16.00 «Офис»
17.00 Х/ф «Дальше некуда».
«Знаки Зодиаки»
19.00 «Школа ремонта»
20.00 Х/ф «Баскетбольная лихо-
радка»
21.30 «Абитуриент-2006»
21.45 «Формула успеха. Знаки
Зодиаки»
22.00 «Дом-2. Это любовь».
Жизнь с УЮТОМ
23.00 «Комеди клуб»
00.00 Т/с «Счастливы вместе»
00.30 «Антология юмора»
01.00 «Секс с Анфисой Чехо-
вой»

«Тивиком»

- 07.50 «День за днем»
08.00 «Discovery». «Итен-древ-
ний лес». «День за днем»
09.00 М/с «Дуг»
09.25 М/с «Близняшки-пятер-
няшки»
09.50 «Глава о главном». «День
за днем»
10.25 «Мотор-экстрим»
10.45 «Школьное ТВ». «День за
днем»
11.25 «Без тормозов»
12.00 «Неделя с М. Максимовс-
кой». «Жизнь с УЮТОМ»
13.20 «Военная тайна»
14.00 Х/ф «Такси-3»
16.00 «Невероятные истории» с
И. Дыховичным. «Жизнь с
УЮТОМ»
17.00 Х/ф «Откройте, полиция-
2». «День за днем»
19.30 «Новости-24»
20.00 «Формула 1». «Обратный
отсчет». «День за днем»
20.45 «Формула 1» Гонка. Пря-
мая трансляция из Сан-Ма-
рино. «Жизнь с УЮТОМ»
22.45 «Формула 1». Лучшие мо-
менты «День за днем»

- 23.30 Д/ф «Неизвестные архи-
вы: Суеверия»
00.35 Х/ф «Небоскреб»

«СТС - БАЙКАЛ»

- 06.00 Х/ф «Берегись, большой
брат»
07.30 М/ф «Винни-Пух»
07.50 М/с «Биби Блоксберг»
08.20 М/с «Смешарики»
08.30 М/с «Флиппер и Лопак»
09.00 Лучшие программы улицы
«Сезам»
09.30 М/с «Исти-Битси паучок»
10.00 Х/ф «История «Поросен-
ка»
12.00 Жизнь прекрасна. Про-
гноз погоды
14.00 Снимите это немедленно
15.00 Х/ф «Питер FM»
15.30 Фильмы производства
ВВС: Тайны тела. Фильм -
испытание алкоголем
16.00 История в деталях. Спе-
циальный выпуск
16.30 Т/с «Не родись красивой»

- 21.00 Х/ф «Трасса 60. Дорожные
истории»
23.35 6 кадров
00.05 Х/ф «Фрида»
Профилактические работы

ДТВ

- 10.30 Т/с «Напряги извилины»
11.05 Для милых дам
11.35 М/ф
13.15 Х/ф «ПРАВИЛА ИГРЫ»
15.30 Общероссийский конкурс
«Супермужчина России»
16.30 Т/с «Спрут»
17.30 Игровое шоу «Время -
деньги»
17.55 Т/с «ТЕМНАЯ ЛОШАДКА»
20.00 Самое смешное видео
20.30 Альманах невероятных со-
бытий «Этот безумный
мир»
21.00 «Шоу российских рекор-
дов» с Владимиром Тур-
чинским
22.00 Русские хиты. «ОШИБКА
РЕЗИДЕНТА»
01.05 Т/с «С.С.I Место преступ-
ления - Лас-Вегас»
03.0 Шоу российских рекордов

ИРКУТ

ОБЩЕСТВО С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ

Оригинальный дизайн;
Размещение рекламы в СМИ;
Печатная продукция (визитки, буклеты...);
Все виды наружной рекламы: свет. объем букв.
Банеры, банерные растяжки;
Размещение на щитах 6*3, крышные установки;
Сувенир. продукция (значки, медали, ручки
Флаги РБ, РФ, фирменные...);
Шелкография (кепки, футболки, пакеты...);
Видео, аудиопродукция;
Реклама для магазинов: вывески,
режимы работ, уголок покупателя;
Печати, штампы, пломбы...

Sly Fox Group

г. Улан-Удэ остановка «Элеватор»
пр-кт 50 лет Октября 8 А, офис 4

огрн:1040302976152

(3012) 55-34-94

На поэтической волне

Константин СОБОЛЕВ,
народный поэт Бурятии

«Ну что же, ну что же,
ну что же...»
Дождь гасит пожар тополей.
И что-то проходит по коже
До дрожи с туманных полей.
Забывшее детство, мечтание?
Иль юности чувственный пыл?
Ночь чёрным разрушенным
зданием
Придавит. Неужто я был?
А может приснилось всё это
Вот этой бездоннейшей мгле -
И не было в небе поэта
И Кости на грешной земле?

НА КЛАДБИЩЕ

Только золото отроют.
Ты же умер и лежи.
Знай, летают над тобою
Лишь вороны и стрижи.
И к оградке, так, случайно,
С взглядом, как у поросят,
Подойдешь и встанешь «чайник»,
Принявший сто пятьдесят.
И, икнув, он зычно скажет:
«Что, отпрыгался, мужик?»
И уйдёт. И ночи сажа
Твоей замажет серый лик.

Как пряно пахнет прелью
Опаншего листа!
И стая свистелелей
Срывается с куста.
Ну, здравствуй, моя осень!
(Уже мне пятьдесят)
Господь, наверно, спросит:
А был ли в жизни рад?
И я, рожденный в осень,
В начале ноября,
Лишь вспомню:

листья посит,

Когда горит заря...
И пряный запах прели,
И первый лед болот...
Пушистых свистелелей...
Бог скажет: Ну, народ!
И рая им не надо -
Им Родину давай!
Но там, где сердце радо,
Лишь там, о, Боже, рай!

«Константин!» -

раздался голос Бога.
Очумело я вскочил со сна.
За окном рассветная дорога
И снежком зависшая луна.
Каждой клеточкой дрожало

тело.

А душа... как будто уже там.
И молясь, как в детстве,

неумело,

Вспомнил жизнь, похожую

на срам.

Неужели, Боже, неужели?

Но когда-то надо уходить...

И, присев на краешек

постели,

Начал тапок судорожно

ловить.

Сорок восемь. Дорога и тучи.

День рождения ноябрьский

мой!

Снег слетает тяжело летучий,

Напрягаясь белесой спиной.

Как вы, годы мои, пролетели,

Я за вас расплатился сполна.

И не верится мне: неужели

В самом деле пылала весна?!

Ночью выйду - метелью

Вселенной

Млечный Путь неподвижно

течет.

А казался черемухой пенной

В тот далеко немислимый

год.

Снежинки - белые души -

Слетают на землю с небес.

Им хочется видеть и слушать,

Как здесь изменилось без...

Какие здесь птицы и люди,

Просторы, деревья, дома.

Поселок, как белое блюдо,

На блюде искрится зима.

Наверное, может и скоро,

Я также со снежных небес

На милое с детства гору,

На этот белесый лес

Смотреть буду. И снежинкой

(Я верю: позволит Бог)

К родному крыльцу,

где рябина,

Спланирую на порог.

Есть тишина -
потрогать можно,
Когда с небес струится снег,
Как будто Бог натянет

вожжи

И ветра остановит бег.

А на ранетке, как подушка,

Сорока белая сидит.

Кота подрагивают ушки

От снега, и собака спит.

И я, как в детстве,

в белой шубке

(Всё залепил пушистый снег)

Пьянящие ранеток губки

Целую. Я ведь человек!

Пойду я торить свой
пройденный путь
С надеждой несбыточной:
Будет прекрасно!

ВИДЕНИЕ

Серая стена шуршащих

капель.

Тёмные клубятся тополя.

Кажется: сейчас с отрядом

Капель

Выскочит на дальние поля.

Тускло вспыхнет сталь

бессонных шашек.

Голова покатится в кусты,

«Летней свет, словно
Ангел на плечи...»

ЖИЗНЬ

Ранеток алые бока.
Над ними Богом облака.
Ребёнка тянется рука -
И так века!

ВЕСНА

Исчезает снег, как сон,
Только тает синий звон.
И сияют зеркала
Там, где влажная земля.
И распаханый простор
С бахромою низких гор,
И бездонный ясный свет
Говорят, что нету лет.
И душа, как взмах крыла,
Вознеслась и поплыла.

А МНЕ, ПО СУТИ, НАДО...

Постукивает ставень,
Шумит осенний лист.
И воздух, словно камень,
Тяжел, но синь и чист.
И на душе прохлада
И зрелых мыслей плод.
И мне, по сути, надо,
Чтоб дом мой был, народ,
Чтоб милые просторы
Сияли, как сейчас,
Друзья, как эти горы,
Оберегали нас,
Чтоб в час (иль миг) ухода
Была твоя рука,
Чтоб вечная свобода
Была моя легка!

ДЕТСТВО

Дом как кубик. И дорога,
Потеряв дорогой ноги,
Убегает вдаль.
Это детство. Хотя немного
Детства дай! Жаль,
Но детство не вернётся,
А дорога вьётся, вьётся
Мимо дома и колодца
И, конечно, не вернётся
Никогда назад.
Так-то, брат!

Крути на воде

и следы на песке -

Вот всё, что оставало,

покинув планету.

И так же, как раньше,

в извечной тоске

Душа побредёт

по нетленному свету.

И, встретившись с Богом,

(Ах, нечем кивнуть!

О чём говорить? И так уж

всё ясно!),

И поток кровавый
на рубашку,
Словно в мае алые цветы.
И невольно прижимая руки
К сердцу, чтобы горечь

заглушить,

Я шепчу: «Да это просто

стуки

Капель...» И так хочется

мне жить!

Сквозь зелень, сквозь лица

прохожих

Нежданно, как чудо,

как весть,

Проглянет лик,

очень похожий

На Бога, а Он же ведь есть!

И станет душа на мгновенье,

Летящая вечно к нему.

И я захопнусь в изумленье

И чуточку что-то пойму.

Пойму я, что мы все едины,

Что мир весь пропитан

добром,

Что сами сгибаем мы спины

И сами по-скотски живём,

Что Бог нас любовью

Господней

Помилует, сохраняя.

Вот почему сегодня

Вы не узнали меня!

В ясный свет воротилась

душа.

(Где-то там тлеет брэнное

тело)

И душа, трепеща, не дыша,

Шепчет Вечной Любви

неумело:

Жизнь печальна,

но так хороша!

Эти губы и эти глаза,

Нежность рук, и забота,

и вера...

И зарею сияет слеза

От любви, что не мерится

мерой.

В ясный свет воротилась

душа.

Дорогая, родная, поверь,

Жизнь печальна,

но так хороша! -

Закрывая последнюю дверь,

Прозревая, прошепчет душа.

Как дуга на Божьем скакуне,

Засияла радуга на небе.

И, как в детстве,

захотелось мне

Побывать везде, где раньше

не был.

Подарить всем людям
сердца жар
И душой, распахнутой,
как дали,
Мир принять, чтоб этот
дивный шар
Больше не испытывал
печали.
Захотелось... Но скакун
исчез.
Тишина. Прохладно.
Дали серы.
И на землю, словно в ров,
с небес
Сыплет дождик и не знает
меры.

Опадают люди,
словно листья,
Но мне верится, что где-то там
С жалобным и тихим стоном -

свистом

Припадут к невидимым

столам.

Бабушка Прасковья, где ты?

Дедушка... Отец...

Ваш Константин

В этом мире стал давно

поэтом

И покинул милый Баргузин.

Снова осень раздевает дали

И Святой - хоть прикоснись

рукой!

Знаю, там ни горя, ни печали -

Только свет и радостный

покой.

И так хочется, забыв

про дело,

Вечный отпуск взять

и в гости к вам,

Ведь душа бессмертна,

только тело

Отомрёт, подобное листам.

На темной ели черная ворона

Куском железа давит ветку

в снег.

И на реке от стужи слышны

звоны.

И месяц в бездне,

словно человек,

Калачиком свернувшись,

тихо дремлет

И света слюнки сонные

на землею

Роняет... в 21-й век.

Ни следа, ни памяти.

Только синь, пески.

Годы белой заметью

Замели виски.

Горечь я глотаю

Слез и табака.

В рай зовут, но рая

Не хочу пока.

Эх, ещё б немного -

Двадцать-тридцать лет

По лесным дорогам

Уходить в рассвет!

Обнимать за плечи

Кедры и сосны

И в апрельский вечер

Наблюдать луну.

И сбивать сосульки,

Слушая их звон...

Звёзды, словно пульки,

Застрали в небосклон.

Но запахи вдыхая:

Багульник, снег сырой -

Я в ворота рая

Захожу с тоской.

Зеленый хвост кометы.

Горящая судьба.

О, странники-поэты,

Комете вы друзья!

Как рассекает бездну

Ваш одинокий Дух,

Жесток и чудесный,

Открытый, как испуг!

Разбежались, как дети, стихи

И, исчезнув из глаз,

повзрослели.

Мои волосы, словно в метель

И желанья легки и тихи.

Снова Муза пришла.

Ах, отстань!

Что писать и кому?

Да и нечем.

Лунный свет, словно Ангел

на плечи

Положил невесомую длапь.

Положив, поманил в небеса,

Прошептал: «Отдохни,

златоглавый,

От смешков, равнодушия,

славы!»

И слетела душа, как слеза.

Святой Нос - полуостров на

Байкале.

«Унэн тугай хүлдэ» гэхэн конкурсдо

Митрофан ГЕРГЕНОВ

Николай МАДУЕВ

УРДАНАЙ УГЫН УДХА

1. Архи уужа арбан наһа, тамхи татажа таба наһа саһаань урид ахихаш.
2. Айл ахада, дэгэл захада баригдадаг.
3. Архи ууха газаашаа, аарса ууха досоошоо.
4. Архи уухада, алмай зан.
5. Архини хабаар Абай хаантай алагдахаб, архияа гараблиннь элээгэй һүүдэрһээ айнаб.
6. Баян хүнөөр бү заалдаарай, баатар хүнөөр бү аалдаарай.
7. Баян хүнэй үрээнь ардаг, үгтэй хүнэй үринь ардаг.
8. Үгтэй хүн үльгэршэ, үншэн хүн дууша.
9. Галуу эшхээжэ, турлааг уһанда шунгаа.
10. Галые галаар бү унтараагаарай, муе муугаар бү дараарай.
11. Галай дунда һэрюун үгы, ажабайдалай дунда амар үгы.
12. Дуутай тэнгэри хураар бага, суута хурим архяар бага.
13. Дүрөө уташые хадаа, газарта хүрэнгүи, АҮҮ бэрхэшые һаа, ахада хүрэнгүи.
14. Дайратай морин далайн саанаһаа һүүдээ шарбана.
15. Хүлөөрөө тороһон бодохо, хэлээрээ тороһон бодохогүй.
16. Хүнэй гараар могой бариха.
17. Хүбүүтэй хадаа хүнэй хүбүү бү хэлэ, басагатай хадаа хүнэй басага бү хэлэ.
18. Хэниие хэн гэжэ, хээрые алаг гэжэ хэлэхэб даа.
19. Модон соо муу хүүр бү хэлэ.
20. Муу моритой хүндэ газар холо, муу эзытэй хүндэ нүхэр холо.
21. Могойн эрэн газгаага, хүнэй эрэн досоогоо.
22. Муу ябахада, ойни байха газарта уһан, ухаани байха газарта һалхин.
23. Муу ламын эмһээ тарган хониной шүлэн дээрэ.
24. Муухай шабар соо һайхан сээг ургадаг, һайхан сээг соо муухай хорхой үдээг.
25. Морин хурдан, модон олон.
26. Нохойн үтэдэ, гахай хусаа.
27. Олон хүүртэ олзогүй, ганса хүүртэ гарзагүй.
28. Тэнэг хүн тэнгэриһээ аха.
29. Түргэн - түүхэй, удаан - даамгай.
30. Ута хэлэн уршаг татаха, ута гар яла татаха.
31. Уурай түргэн бэе зобоохо, уулын үндэр мори зобоохо.
32. Уһан түлээн хоёрой ойронь һайн, ураг таригууд холо хадаа һайн.
33. Дээрһээ эрһэн ноён ба уһан дээрэ һууһан нугаһан хоёр ехэ адли.

- Байгал далайн бурхадта мургэнэб, Байгал далай - манай мүнэн. Байгааһин гоё нютагин - минин хоёр нюдэмни, Бурханай үгһэн сэнтэй бэлигин, Баруун Худара, Зүүн Худара - бурхадни. Баруун Худара, Зүүн Худара - бэрхэдни. Баяраар баян, баяраар дүүрэн нүхэдни.
- Байгал Худара нэрэтэй юм, Баруун хойноһоо түрэлтэй юм. Эхирит-булгат гарбалтай, Эддин дэлюун газартай, Алтаргана шэнги нютагтай, Ангара адли зантай юм. Байгал-Худара - ногоон шугые Байгал-далай - сагаан шулууа, Байгал далайн - хударшууда, Байгал далайн - хун шубууда. Буряад дайдым хударшууда, Буурал толгойтой үбгэшүүд, Эдүүр энхэ байдалтай байһан, Эрдэни шэнги эрдэмтэй сайхан, Хойто далай тамаржа гараһан, Хонгоодор дайдаһаа ходоржо ябаһан, Байгааһин баян газарта ерүжэ, Байгал Хударын буряадууд гэжэ, Дунда Хэлэнгын эрье ерүжэ, Дуу хатараа, ёохор наадаяа Дунда Хэлэнгэдээ шангаар наадаба.
- Дунда Хэлэнгэ - Сэлэнгын талаа, Дундуурын гаража, долгилон ургадаг, Нажарай ялаганадаг наран доро Байгал далайдаа шууян, шааян ошодог. Байгал Хударын олоһон һалаанууд Айлнууд аймаг боложо орошодог. Хараус, Шараус гэжэ нэрэтэй, Олон голнууд Сэлэнгэһээ тарвад, Байгал Хударын хажуугаар тойроод, Байгал далайдаа хүн шэнги эбтэй Баян байгааһин хэрэгтэй ошодог.
- Дурлажа ябаһан сэлэрхэмни, Дунда Хэлэнгэ, Дунда Сэлэнгэ Минин нютаг, минин тоонго, Минин наһанайм, манай толон. Байгал далайн багахан гол, Байгал тээшэ урдаа гол. Дунда Хэлэнгэ - дуулин дайда, Дуутаа дуулан түрөөб айлдаа, Минин айлда - Байгал далайдаа, Мүнхэ наһамни тайгадаа, Дунда Хэлэнгэ заһаһаар олон, Дүүрэн гэрээр үүрэй толон. Байгал далайн хүндэтэ нүхэд, Байгааһин алдарт бүргэд, Хойто далайн хурдан долгин - Хоолойн дуунууд Хударин домог, Ниндэжэ байһан шубуудай байра Нүхэсэжэ ябаһан нүхэдэй баяр. Дунда Хэлэнгэ - сабшалангай газар, Дуран минни - одо ганса. Үхэр малай бэлшээрин тала Үргэн тала - хүн зоной толи. Дунда Хэлэнгэ, Дунда Сэлэнгэ Дурлажа ябаһан сэлэрхэмни, Сэлэнгэһээ урдажа гарадаг Сэлэнгэ байһан зүрхэн гэсэдэг.

Хэлэлхээ хаяшаг гараһан «Ород-буряад нэрэ томьёогой тобшо толиһоо» (зохёон бүридхэгшэ М.А.Очиров, хинагшадын Р.Б.Гармаев, Б.М.Ж.Жигжитов) үгнүүдье толижо эхилэбди. Экономикын, политикын, эрхэ хуулин, эрдэм ухаанай, соёлой һалбаринуудта хэрэглэгдэг маргахаар зарим тэды ойлгосонууд энэ толидо оруулагдаһан байна. Олонхын ород хэлэндэ һүүлэй үедэ ороһон буряад хэлэндэ ушардаг гадаадын үгнүүд болоно. Үгын хэдэн удхатай байдагынь хараада абажа, оло дахин ушардаг холбоонуудынь нэгэ үгын статяда (үгүртэ) суглуулаха гэжэ оролдогдоо. Толинуудай дутааһан сагта үргэн уншагдаа багаханшые туга боложо магад.

М.ОЧИРОВ.

КРАТКИЙ РУССКО-БУРЯТСКИЙ СЛОВАРЬ

современных понятий и терминов

АББРЕВИАТУРА - тобшолһон нэрэ, эхин үзэгүүд.
АБОНЕМЕНТ - уридшалһан захила, удаанай билет, ашаглаха (орох) эрхэ.
АБОНЕНТ - байнга хэрэглэгшэ, захигша, телефон ашаглагша, захилай эзэн, байнга ашаглагша.
АБОРИГЕНЫ - уг зон, уһаа (тус) орон нютагтай зон, үндэһэн угсаатан, анханай зон, һуури, байра зон.
АБСЕНТИЗМ - һунгалтаһаа (суглаан зүблөөһнөө) хулжалга.
АБСОЛЮТ - хэмжээний үзүүр, дээдэ хэмжээн, туйлай заха, хэлбэршээгүй түхэл.
АБСОЛЮТИЗМ - хизааргүй эрхтэ засаг.
АБСОЛЮТНЫЙ - хэлбэршээгүй, юунһээшье онцоо болохогүй, хизааргүй, сохом, эгээн, тон, бүрин; а. холод - хүйтэнэй туйа, буйр хүйтэн; а. свобода - бүрин эрхэ сүлөө; а. величина - бодото хэмжээ; а. власть - хизааргүй засаг; а. истина философ. - туйлай үнэн, хэлбэршээгүй үнэн.
АБСТРАКЦИЯ - нэбтэрэн шэнгэлгэ, элбшэн оролго.
АБСТРАКЦИОНИЗМ - дүрсэлэн зураглаһаа арсаһан уран зурагай шоглоо.
АБСТРАКЦИЯ - юрэнхылһэн бодоо, бүүдүн түлэб; юрэнхы ойлгосо // прил. абстрактный - бодото шэнжлэһэн наган холодууһан, юрэнхы, тодорхой бэшэ.
АВАНГАРД - манлай, түрүү бүлэг, түрүүшүүд, түрүүлэн дахуулагда; толгойн сэрэг.
АВАНПОСТ - түрүү харуул.
АВАНС - аванс, урьд үгтһэн мүнэн, тоосоной үгтэн.
АВАНТЮРА - аюулта ялдаа; нүдэ нюургүй ааша, талаан туршаага.
АВАРИЯ - усал, сүйд, уршаг аюул.
АВГИЕВЫ КОНЮШНИ - ноёшо дүүрэн гэр, эмхи журамгүй юумэн, эхи тархигүй хэрэг.
АВГУСТЕЙШИЙ - хаан иза-гуурта.
АВИЗО - фин. эльгээгдһэн мүнэн тухай бэшэг.
АВРОРА - Үүрэй толон.
АВТАРКА - амьараа байха болоо, гадаадаһаа эдэлэ оруулаһе болкулаа.
АВТОМАТИЗАЦИЯ - автомат-жуулаа, хүнэй гарһаа сүлөө үйлэбэрн, үйлэбэрндэ оньһо нэбтэрүүлгэ.
АВТОМАТИЗИРОВАННЫЙ - өнөө хүдэлдэг оньһотой, а. система управления (АСУ) - хүтэлбэрин оньһото һужаа.
АВТОНИМ - ара нэрээр бэшэдэг зохиолһон бодото нэрэ.
АВТОНОМИЯ - өнрын захир-гаата газар нютаг, бээ даанхай захиргаан.
АВТОНОМНЫЙ - автономито, өнрын эрхтэ, бээ даажа захирдаг, амьараа.
АВТОРИЗОВАННЫЙ - авторай дэмжһэн, зүбшөөһөн, а. перевод - зохиолһотой зүбшөөһөн оршуулга; а. дилер - фирмын зүбшөөһөн, сэн буулгаха эрхтэй түлөөлгөш.
АВТОРИТАРИЗМ, АВТОРИТАРНОСТЬ - арадта эсэргүү засаг; нэгэ хүнэй хизааргүй засагта түшгэлһэн улас түрүн байгуулга // прил. авторитарный - арадта эсэргүү засагтай, хубинин засагай; эзэрхэн захирхан.
АВТОРИТЕТ - нэрэ хүндэ; нэртэй хүн; үгөө дуулагдаша; уголовный а. - гэмтэй удамарша.
АВТОТРАНСФУЗИЯ - мег. үбшэнгэдэ өнрын шуга тарилга.
АВТОФИЛИЯ - өөрыгөө гоё-шоолог, бээ һайхашаалаа.
АВТОХОРИЯ - ургамалай үр-һэнэй өөрөө таралга.
АВУАРЫ - түлбэри хэдэг зүйл (мүнэн, чек, вексель, аккредитив г.м.); гадаадын банка тэндэхи валюттаар халагалагдааг мүнэн;

банка хэһэн нөөсэлгэнүүд.
АГЕНТ - даабаряар хүдэлэгшэ, түлмэлэгшэ нюур; тагнуушан.
АГЕНТСТВО - агентств, нютагтай таһаг; мэдээсэлэй, зууршалагын, хоорондын эмхи зургаан; информационное а. - мэдээсэл суглуулаа ба таралаа зургаан.
АГИОГРАФИЯ - хутагтанарай намтар оруулааг шажаанай зохиол.
АГИТАЦИЯ - идхалга, номлол.
АГЛОМЕРАТ - гэм хэдэн бутархай шулуун, шулуунай бутархай холсо.
АГЛОМЕРАЦИЯ - хото һуу-риннуудай нинэлгэ; моноцентрическая а. - нэгэ хотые тойрон нинэлгэ.
АГНЦ - үргэлэй хурыган.
АГНОСТИК - юртэсые шэн-жэлэн мэдэһэн аргагүй гэдэг хүн, юртэсэ танхные арсагша.
АГОРАФОБИЯ - нэлэнхы тала-майһаа, уужам дайдаһаа айха (үбшэн).
АГРЕМАН, АГРЕМЕНТ - эл-шэнгэй уулааһе зүбшөөлгэ.
АГРЕССИЯ - эзэрхэг түрмхэй долтоолго, булимтаран оролго, хууан бусаар бүү эбсэг хэрэглэгшэ.
АГРОБИОЦЕНОЗ - хүнэй ажал ябуулаһаа бии болоһон ургамалай, амитад болон жэжэ бодосуудай суглараа.
АГРОПРОМЫШЛЕННЫЙ - хүдөө ажахын үйлэбэрин, хүдөө ажахын һалбарини.
АГРОТЕХНИКА - хүдөө ажахын ургамал ургуулагын (газарай хүрһэнэй эдүүри, үрһэ бэлдэлгэ, үтэгжүүлгэ, тариага, бог буртагтай тэмсэлгэ, хуряага бүтээдэ оруулан) арга зам.
АДАПТАЦИЯ - бисл, амидарал хангалтын нагаанууд; дадалга, тааралга, оршотой харилсаага, тобшоор тааруулан бэшэлгэ, хүнһэдэн бэшэлгэ.
АДАТ - лаалын шажаанта арадуудай юрэнхы эрхэ хуули (шугата үһөөн, анда нүхэр болохо, басага хууула, гэрлэлгын ёһоло).
АДВОКАТ - адвокат, үмөөрлэгшэ, үмөөлгөш.
АДЕКВАТНЫЙ - тэнсүү, удхаар адли.
АДЕПТ - хургаалай нюуса мэдэхэ болоһон; эдэбхитэй хургаал баримталагша.
АДИНАМИЯ - бэын ехээр һу-ларалаа, хүдэлһын ахирдалга.
АДМИНИСТРАТИВНЫЙ - захиргаанай, хүтэлбэрин ажалай; а. право - гүрэнэй хүтэлбэрин талаар харилсаа гуримшуулааг хуулин һалаа; а. система - засаг захиргаанай байгуулга, түхэл гурим; а. командная система - зонхилон захиралгын журам.
АДМИНИСТРАЦИЯ - хүтэл-бэрин зургаан, захиргаан; хүтэлбэрлэхы тушаалтад.
АДРЕС - адрес, хаяг, байдаг газар; а. нэрээр, нэрэ дээрэ.
АДРЕСАНТ - почтоор бэшэг, сахилгаан мэдээсэл эльгээһэн нюур, эмхи зургаан; эльгээшэ.
АДРЕСАТ - почтоор абаха нюур, эмхи зургаан; шуудангаар абагша.
АДРЕСНЫЙ а. педдержка - тодорхой нюурые тэдхэлгэ.
АЖИОТАЖ - хөөрсэгнөөн, үймөөн шуулан.
АЗАРТ - шунал, абыаастаа абталга.
АККОРДНЫЙ - хэлсээгээр хэг-дһэн; хэһэнэй хэмжээний.
АККРЕДИТАЦИЯ - түлөөлгэ эрхын гэршээлгэ; бүридхэлдэ оролго (абалга) // глаг. аккредитовать элһэнээр (түлөөлгөшөөр) томилохо.
АККРЕДИТИВ - аккредитив, мүнэнэй этигэмжын бэшэг, абалгын баримта.
АКТ - үйлэ, ялдаа; акт, баримта, баталаага, хуулиа саархан.
АКТИВ - эдэбхитэй; абалгатай мүнэн (бухг. тоосоной хуби).
АКТИВНЫЙ а. сальдо тор-гового баланса - гадаада гаргаһан

эдэй оруулаһаа ехэлдэг.
АКТИВЫ - эмхини бүхы зөөрини үнэ сэн.
АКТИРОВАНИЕ - бин (үгы) тухай баталан бэшэлгэ; хэрэгсэлһээ гаргалга.
АКУПРЕССУРА - хургаараа дэран эмнэхэ, хурганай баримжын арга.
АКУПУНКТУРА - мэдэрэлэй үбшэ зүүгээр аргалаага.
АКЦЕНТ - сохилто; үгүүдэлэй онсо нагаа; шухалынь онсоолго.
АКЦИЗ - акциз, дотоодын эдэй татабари; татабари хуряадаг зурган.
АКЦИОНЕР - акци баригша, акцитай бүлгэмэй суг эзэн // прил. акционерный - акцитай;
ААО - хаамал акцитай бүлгэм;
ОАО - нэмэл бүлгэм, сүлөөтэй акцитай бүлгэм.
АКЦИЯ - акци, пай (хуби) гэршэлһэн саархан; привилеги-рованная а. - тодорхой түрэтэй акци; простая (обыкновенная) а. - эгээлэй акци, контрольный пакет а. - шиндэхы бүлэг акцинууд; курс а. - акцинын сэн.
АКЦИЯ - үйлэ; а. протеста - буруушаалагын үйлэ, ябуулаа.
АЛИБИ - гэмгүйе гэршэлһэн ушар; гэмтэ ядалда орхлуулахагүй ушар.
АЛЛЕГОРИЯ - удхалан жэшээ-лэлгэ, даалда удхаар хэлһэн үгэ, найруулаа.
АЛЛИЛУИЯ - шажаанай дуулаа, дабалаа; петь а. - үлэмжэ магтаха.
АЛОЗ - агар (запцан), зуу наһата.
АЛТАРЬ - тахилай шэрээ, мандал, үргэлэй газар.
АЛЬМАНАХ - уран зохиолой сог-саборин; һалбарини мэдээнүүдэй суглуулабари.
АЛЬТЕРНАТИВА - хоерой нэгэн, шлээхэ боломж, ээргэ зам.
АЛЬФА - грек албааһын үзэг; эхин, үндэһэн һуури, эхин һабагша.
АЛЬТРИЗМ - бодн сэдхэл, өөртөө ашаггүйгөөр бусадтай түлөө орхолодо, зондо бээ зорюулаа.
АЛЬЯНС - холбоо, нэгдэл.
АМИТАБА - Абид бурхан.
АМНИСТИЯ - хэлээлгэһээ сүлмэлгэ, дэран хайра.
АМОТИЗАЦИЯ - сохилтоһоо, дондорлоһоо зөөлгэ; үйлэбэрини хэрэгсэлэй хуушаралгын хэм сэнгэлгэ; тоног зэмсэгэй сэнгэнь бүтээлдэ шэлжүүлхэ // прил. амортизационный - а.отчисления - тоног хэлбэлгын (шэнээр барилгын) мүнэн.
АМПУЛА - зүжэгшын дадал шадабари.
АМРИГА - мүнхын уһан (нэдхэг домоһоо).
АНАЛИЗ - шэнжэлгэ; бүхы талаһаань хараага; бодосой бүридэл элирүүлгэ.
АНАРХИЯ - эмхи гуримгүй байдал, засаг тоохогүй үзэл.
АНАФЕМА - церк. хараал; шажаһаа зайсуулаа.
АНГЕЛ - Бурханай мэдээ хүргэгшэ, эди шэдигтэ элһэн; а. хранитель - сахюуса(ш); ариун амитан.
АНДЕРГРАУНД - метрополитен; нюуса, хоригдоһон эмхи (хүдэлөөн), засагта шоодбори урасхал (уран зурагта, соелдо); хурьһэнэй доогуурхи үе.
АНДРОЛОГИЯ - эршүүлэй бөөрын, бэлгын үбшэн шудадаг һалбари.
АННЕКСИЯ - булимтаран нэгэ-дүүлгэ.
АННОТАЦИЯ - хуряангы бэ-шэлгэ; тобшоор удхалаага.
АНИМАЦИОННЫЙ - ами түхэл оруулан; зурамал киногой.
АНИМИМ - бэшэгэй (докумен-тын, зохиолой) нэрээ заадаггүй автор; даалда бэшэгшэ, нэрэгүй зохиол // прил. анонимный - нэрээ хэлэнгүй, нюуса; анонимка - гар табилгагүй бэшэг.

(Үргэлжлэлэнь хожом гараха).

БУРЯТСКИЕ БУДДИЙСКИЕ ПРИТЧИ

МАНТРА БЕЛОЗОНТИЧНОЙ МАТЕРИ

Жил на свете человек, который долгие годы начитывал мантру Белозонтичной Матери. И всякий раз, когда ламы видели этого человека на прогулке, над ним висел его великолепный белый зонтик. Некоторые из лам, присмотревшись повнимательнее, видели и саму Белозонтичную Мать. А самые проникательные из них даже видели, что Белозонтичная Мать прихрамывает на одну ногу!

Один из этих лам задался вопросом: почему же прихрамывает Богиня? В поисках разгадки он незаметно подошел к этому человеку и стал прислушиваться, как тот читает мантру.

И тут вдруг выяснилось, что человек произносил слога этой мантры не совсем правильно. Лама указал ему на ошибку, и человек тут же исправился. Он стал правильно произносить все слога, но иллюзорное тело Белозонтичной Матери исчезло. Даже не стало видно ее белого зонтика!

Лама долго размышлял над этим случаем, а затем пришел к тому человеку и отменил все свои указания. Человек стал читать мантру, как читал ее прежде, и Белозонтичная Мать снова окутала его своим сиянием.

УЧЕНЫЙ ЛАМА И КРЕСТЬЯНИН

Один лама, слышавший необычайно ученым человеком, услышал однажды, что где-то в горах поселился крестьянин, который читает мантры со многими ошибками, и решил ему помочь.

Свершив трудный трехдневный переход, лама отыскал того крестьянина, который оказался совершенно неграмотным человеком, и научил его правильно читать мантры. Крестьянин сердечно поблагодарил ламу, и тот, довольный своим визитом, отправился в обратный путь.

Но на второй день пути ламу внезапно нагнал крестьянин, который прилетел по воздуху, как опытный йог...

- Не сердись, благой учитель, но я забыл правильное произношение некоторых слогов, - заявил ему крестьянин. Лама глубоко задумался, а потом спросил: - Читая неправильным образом мантры, ты, должно быть, знаешь какой-то секрет?

- Не сердись, благой учитель, - ответил крестьянин, - но я читаю мантры даже во сне!

ЧУДЕСА

Приехал к большому ламе пастух и просит:

- Покажи, если можешь, чудеса. Лама подвел его к коновязи и говорит:

- Смотри внимательно. Вот столб... Вот рука... А вот я сейчас его проведу...

И провел своей рукой сквозь столб коновязи!

- А вот как это делают... - воскликнул пастух, повторяя увиденные движения. И рука его также прошла сквозь столб коновязи!

Приехал пастух к своей жене и ей рассказывает:

- Я был у большого ламы и видел, какие он творит чудеса... Видишь мою руку? А коновязь видишь? А теперь смотри...

И рука пастуха прошла сквозь твердое дерево!

Его жена спросила: - Как это делают? Вот так?.. И тоже продемонстрировала это! Видно, недаром в народе говорят: «Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать».

ТАК И НЕ ОТВЕТИЛ

Сидят ламы на закате солнца и о чем-то беседуют между собой. Подъезжает к ним пастух на коне, и, низко кланяясь, спрашивает:

- Уж не о самой ли Нирване ведете речь?

- А разве Нирвану можно выразить словами? - удивляется один лама.

- Думаю, что да.

- А хочешь это выяснить?

- Хочу.

- Тогда я буду задавать тебе вопросы, а ты отвечаешь на них «да» или «нет»...

Посмотрел лама на коня, на котором пастух приехал, и спрашивает:

- Конь твой?

- Да.

- А седло твое?

- Да.

- Коня правда твой?

- Да.

- А член коня твой?

Крепко задумался тут пастух, что ему ответить. Ответить «да» - ламы на смех его поднимут, ответить «нет» - тогда и седло, и уздечка, и сам конь тоже не его!

Так и не ответил пастух на этот вопрос. Вскочил на своего коня и ускорил в раздолынные степи.

ВСТРЕЧА С ЦАРЕМ

Один бурятский йогин многие годы занимался различными медитативными практиками и удостоился, наконец, чести попасть в Южный Рай, в котором жили лишь чистые души люди.

- Как пройти к вашему Царю? - спрашивает йогин жителей этого Рая. А те вместо ответа зажимают свои носы пальцами и убегают прочь от него!

Догадался тогда йогин, что от него дурно пахнет, и перестал совсем употреблять в пищу мясо.

Три долгих года очищался этот йогин, и только тогда жители Южного Рая стали с ним разговаривать издали!

Лишь к самому концу своей жизни йогин повстречался с Царем.

ОТДЫХ НА СОЛОМЕ

Один лама, специалист по тибетской медицине, имел большой приход. И когда слишком уставал от наплыва посетителей, всякий раз откидывался на спинку своего стула и говорил:

- Вот правая, а вот левая рука. Вот сеновал, а вот стойло!..

И всякий, кто после этого входил к ламе в кабинет, обнаруживал в нем огромных размеров верблюда, с любопытством смотревшего на посетителя сквозь стеклышки круглых очков!

А в сарае, расположенном на задворках, можно было увидеть в это же самое время ламу, спящего, свернувшись калачиком, на соломе!

Аттракцион сей продолжался недолго, всего пятнадцать минут. После чего ламу, свежего и отдохнувшего, вновь находили у себя в кабинете.

ДУХОВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСКУССТВА

Даккина Янжима - искусная небесная плясунья - однажды затронула вопрос, касающийся духовных возможностей искусства. Она сказала следующее:

- Когда, забывшая истинное Учение, люди сбиваются с пути, тогда я с радостью и весельем, исходящим от танца, песни и музыки, проникаю в их души, рождаю в них сильные чувства и утверждаю правильные понятия. Я помогаю людям выйти из того тупика, в котором нет ничего кроме горя и страдания, и направляю их души в светлую Страну Будды. А когда люди окажутся, наконец, в этой Стране, меня уже с ними не будет. Потому что я, веселая даккина Янжима, не есть Будда, а есть лишь одна из возможностей стать Буддой.

Комментарий. Данное заявление, запечатленное в Священном Писании буддистов, вызывает немало недовольства в среде служителей искусства. Но как, спрашивается, эти служители будут исполнять свои песни там, где нет Звука, а Цвет, прошедший стадию синтеза, белый, как парное молоко? Где пространство уже не трехмерное, а многомерное, и оттого обладающее качествами, совершенно неизвестными на Земле? Высшие планы существования, называемые в буддийской литературе словом «а-рупа» (т.е., «бесформенные»), являются совсем иную жизнь.

НАРЯД ВНЕ ОЧЕРЕДИ КАЖДОЙ ДУШЕ

Один современный лама, приехавший по приглашению в пехотный полк, всю ночь читал сутры. А утром сообщил полковому командиру хорошую, по его мнению, новость. Она состояла в том, что души всех подчиненных ему солдат ночью побывали у себя на родине, каждая - в своей семье.

Реакция полкового командира была самой неожиданной:

- Как побывали в самоволке? Наряд вне очереди каждой душе!

Как-то невесело улыбаясь, лама вскоре уехал из полка. А плохо знавший основы буддизма командир построил солдат в шеренгу и строго-настрого запретил их душам ходить в самоволку домой.

На следующее утро этот командир еле встал с постели. У него болело буквально все: руки, ноги, плечи... Он размышлял о причине своей болезни целый день, а вечером с поникшей головой пришел в казарму и отменил свой приказ.

ЛАМА НА ТОМ СВЕТЕ

Один лама, живший весьма исправно, умер и предстал перед вратами, ведущими в Рай Амитабхи.

- Кто ты такой? - спросил его Привратник, охранявший врата.

- Лама, - ответил тот.

- Лам пускать не велено, - заметил ему Привратник. Бывший лама подумал: «Может быть, «лама» - всего лишь название должности при монастыре, и для меня в данном положении лучше подойдет имя «человек»? И он поправился:

- Человек!

- И человеку здесь делать нечего, - заметил ему Привратник.

- Смирный я грешник, - заявил тогда лама.

- Грешникам, какие бы они не были «смирные», место в Аду! Долго пререкался бывший лама с Привратником, пытаясь проникнуть в желанный его сердцу Рай. Но так и не был в него допущен. И тогда тут же, у райских врат, лама погрузился в медитацию. Он увидел синий светящийся шар, отмеченный тибетской буквой «А», который втягивал, подобно воронке, в себя все: звезды, планеты, солнца, галактики...

Это родило в нем догадку, и бывший лама ответил:

- Сияющая пустота, которая стремится к своему завершению, - вот кто я такой!

- В таком случае, добро пожаловать в Рай Амитабхи, - ответил ему Привратник.

ЛАМА И ПОСЛАНИК БОГА СМЕРТИ

Один молодой лама шел в Тибет учиться. По дороге к нему пристал некто невидимый и стал с ним вести интересные беседы. За этими беседами незаметно пролетало время, и в конце пути лама спросил:

- Кто ты, откуда и куда идешь? И почему скрываешь свой облик?

- Погоди, скоро обо всем узнаешь, - последовал ответ. Вскоре этот лама встретил караван, который вез к жениху его невесту. Когда караван с ним поравнялся, возник неизвестно откуда-то старик с железным крючком, подцепил им нарядную одежду невесты и сбросил ее с лошади. Невеста упала и тут же умерла, а мерзкий старик внезапно исчез куда-то...

В печальном расположении духа лама продолжил свой путь, а некто невидимый шел рядом с ним и шептал на ухо:

- Вот ты и увидел, наконец, меня. Я - Посланик владыки смерти Ямы. Только что я забрал душу невесты и хочу отпесить ее в загробный мир. Прощай! Мне было интересно с тобой общаться.

- И ты за всеми так приходишь? - спросил его лама.

- Да.

- И за мной придешь тоже?

- Да, когда наступит срок.

- А когда он наступит?

- Ты определишь время моего прихода по трем главным признакам: когда волосы твои станут совсем седыми, когда кожу лица твоего избородят морщины и когда во рту твоём почти не останется зубов, - ответил ему Посланик.

- А можно, я приду в Царство смерти сам?

- Так не бывает, - заметил Посланик. - Люди боятся Царства смерти, и поэтому им нужен я, чтобы проводить их туда.

И они расстались.

Молодой лама благополучно достиг главной цели своего пути - города Ахасы, и в одном из расположенных в его окрестности монастырей остался учиться основам буддийской мудрости.

Прошло много лет, и этот лама состарился. Однажды он попросил своих учеников принести ему зеркало, в котором увидел все три признака скорейшего прихода к нему Посланика бога смерти Ямы: седину, морщины и полное отсутствие зубов. Лама не обрадовался этому, но и не огорчился. Он попросил своих учеников запереть его в пустой комнате, где и предавался искусству медитации.

И вскоре действительно пришел Посланик, чтобы забрать душу этого ламы.

- Где ваш Учитель? - спросил Посланик его учеников.

- Он медитирует.

- Подите и скажите ему, что я пришел.

Ученики сказали, и лама передал через них Посланику, чтобы тот подождал его два дня, нужные ему, чтобы закончить медитацию.

И Посланик согласился подождать.

А когда через два дня он зашел в комнату, в которой медитировал лама, то застал его в неподвижно-сидячем положении. Посланик потрогал его тело - оно было холодным...

- Что ты наделал? - закричал тогда Посланик. - Ты меня отменил!

И он спрятал свое лицо в ладони и заплакал. Вскоре пришли три безобразных существа, в руках которых блеснули бритвы, и, достав душу Посланика, унесли ее с собою в загробный мир.

ЖЕНЩИНА ИЗ БУДУЩЕЙ ЖИЗНИ

К одному ламе пришла одинокая, полная сил женщина и заявила:

- Я - та, которая будет вашей женой в вашей будущей жизни!

- Если это действительно так, тогда и приходи ко мне в будущей моей жизни, - ответил ей лама. - Зачем ты пришла ко мне сейчас?

Но женщина эта никаким уговорам не поддавалась. Она стала ухаживать за ламой: готовить ему пищу, стирать за ним белье и, в конце концов, так приучила к себе этого ламу, что стала его женой на самом деле!

Когда же этого ламу с позором выгнали из его дацана, женщина настояла отказаться идти с ним в новую жизнь...

- Я выполнила свою роль уже в этой жизни, - заявила она. - К тому же не хочу быть женой простого человека - хочу быть женой окруженного всеобщим почтом ламы!

МАЛОПОНЯТНЫЙ ВОПРОС

Один лама частенько уходил в степь и там слушал, как шумит на ветру ковыль. Когда же ламу спросили, не скучно ли ему этим заниматься, он ответил:

- Разве узнать о том, какой императорский указ издан сегодня в Монголии, скучно? Разве слышать звуки молитв, возносимых в монастырях Тибета, скучно? Разве плавать по Желтой реке, любуясь красками рассвета, скучно? Я плохо понимаю ваш вопрос!

ВОЛШЕБНАЯ КНИГА

У одного ламы имелась волшебная книга. Буквы у этой книги не были прикреплены к бумаге, как это бывает у обычных книг, и оттого менялись местами, придавая тексту новый смысл. Так сидят на телеграфных проводах ласточки, желая на своем пути отдохнуть.

Книгу эту лама хранил в шкафу, закрытом на прочный замок, и никому не давал читать.

После смерти ламы ученики тут же вскрыли этот шкафчик. Они надеялись, что волшебная книга сделает их мудрыми и счастливыми. Но на страницах этой книги ученики прочитали такую фразу:

- Я знаю только, что не знаю ничего!

КНИГА ВОДЫ

Сидит лама у реки, неотрывно смотрит в воду.

- Что ты в ней видишь? - спрашивают его проходящие мимо.

- Что вы в книге обычно видите, то и я вижу в воде, - отвечает лама. - Течет вода издали, все на своем пути напоминает. Горы, деревья, облака, большие города и малые селения, как полощут белье женщины и как купаются на песчаной отмели мальчишки, - все видит вода. А ночью в ней отражаются звезды: далекие обители Богов! Прошлое, настоящее и даже само будущее знает вода. Вот и читаю ее целыми днями как книгу, никак оторваться не могу.

Составитель
Игорь МУХАНОВ.

Из книги «Дождь из цветов»
подготовила Галина ДАШЕЕВА.

Андрей ДЫРЖИНОВ, ажалай ветеран

УСПАЖИНТАНАЙ ТООНТО

С.Г.Дугаровай дурасхаалда.

Үнгэр уулата Хужарни,
Үбгэн сагаан буурални,
Успажинтанай тоонто—
Үльгэр түүхэтэ нутагшил.

Эдельвейсээр анхилхан,
Энхын аршаан сэржэмтэй
Эхэ дайдынни домогууд
Гэсэр хаанһаа эхитэй.

Уужам хонгор Хужарни —
Ухаатай зоной тоонто.
Успажинтанай уг залгажа,
Уулын үбэртэ түрөөлта.

Энгэл, Соном Гомбоевич,
Эрхээр, бэрхээр ургаалта.
Энгэхи зоноо, бүхи Буряадаа
Эрдэм бэшэгтэ хургаалта.

Дондок УЛЗЫТУЕВ

САЯАН

Г.Туденовтэ

Сарьдаг үндэр Саяанай
Сабидар сагаан орьёдо
Анхан түрүүн шамайгаа
Ахам гэжэ нэрлэжэ нэм.

Харьяа Ахын эрье дээр
Мориёо уһалан байхадаа,
Дуураан шамаяа дуулаашам,
Суураан мүнөө болоол даа.

Ахам гэжэ нэрлэжэ,
Дахан шамаяа ябаа нэм.
Ахам бүхэнийш муралжэ,
Олохон дабаа дабаа нэм.

Хүхын дуунай хүнийүүдтэ
Бугын дуудаа шагнаархан,
Түүдэг галай дэргэдэ
Нуудаг сагаа наһаадам,

Одон шэнгээр зуралзан,
Нюдэн соомни бадарна.
Долгин шэнгээр миралзан,
Булгин халгин бутарна.

Алар тэрэ Саяанда
Агаар жэгтэй шууяатай,
Дүмэн дүмэн шагнаа нааш,
Түмэн ондоо сууриатай.

Шэбэнэн хэлэһэн үгшнни
Шэнэһэн туужаар эрьехэ.
Хабшал соогуур хаагдангүй
Хабсал байсаар нэрьехэ.

Ногоон ээрэг горходойнь
Ногоон долгөөр сүршүүлжэ,
Наруул сагаан харьдагыннь
Сахиур шулуу суглуулжа,

Дүүлин дүүлин ябаһаанаа
Дуулангүйгөөр гараха аалби?

Дурдам торгон дайдыннь
Дурдангүйгөөр ябаха аалби?

Тэрэ гэхээр нутагтам
Тэрэнги дүрбэ сэгсгэлээ.
Тэршээ түргэн Ахын гол
Тэбхэр дүрбэ үерлөө.

Тэрэ гэхээр тэрэ руу
Тэхэрин бусажа шадаагүйб.
Ахам, дуулайш, шамтайгаа
Алтан гадаһа утгаагүйб.

„Замай хайхы мартажа,
Замхааш ниггээд“, — бү гээрэй.
Мүнөөш болотор захяашни
Үлөөл тэрэл хэбээрээ.

Ахын сэлгээ эрье дээр
Тахын табараан солгөөн нэн.
Эндэ анхан түрүүшээр
Гэнтэ зүрхэм хүлгөөл нэн.

Уулын хангал уушхан соом
Үүлэн шэнгээр шэнгээл нэн,
Уулын нэбшээн сээжэн соом
Дуулан, шууян сэнгээл нэн.

Булаша болохо Саяанаа
Бусажа хүрэхэ золгүй наа,
Манхан ехэ хормойдонь
Манан болоод тунуужам.

Нүүдэр бүлүү тайгадань
Шүүдэр болоод унуужам.
Баатар агуу сээжэдэнь
Аадар болоод оруужам.

1959 он.

Баяр БАЛДАНОВ

Сэгнэшгүй нангин
дэмбэрэл тухай
Сээжын гүнзэгьһөө
хөөрэлдэхэдэ гоёл даа.

Тоонто нутагайнигаа
сэбэрхэн агаар хорон,
Түрэл буяад
эхэ хэлэн дээрэхэнээ

Тойроод оршоһон
хайхан байгаалинигаа
Таабаринууд тухай
хөөрэлдэхэдэ гоёл даа.

Эгүүридэ мүнцэлхэн
хүн түрэлтэнэй
Эрдэмэй багаханшые
нэгэ хубине

Энээхэн наһандаа шудалха
тухайгаа
Эзэлүүдгүй бодомжолходо
гоёл даа.

Залуухан наһандаа,
огсом ябахадаа,
Замбуулинда, шадалтай наа,
ниидэшэхэ хаһадаа

Замай холоһоо
нэгэшые айхагүй үедөө
Зорин, харгыда гарахада
гоёл даа.

УРГЫ БОЛОО ГҮ,
ТЕЭБИЙМНИ?

Жэлэй дүрбэн сагта
Жэгдэ гоёор сэгсгэлээд,
Хагдархаяа яараашгүй
Хараа нэн гүт, ургые?
Наранай зулгы элшэ дор
Налгай надхан нуудаг даа,
Наһаахашые айнагүй
Нангин тэрэ ургыхан...

Үнгэтэ зүүдэм намайе
Мэхэлнэгүй ёһотой даа:
Үлгэн хайхан орондо
Мүнхэрэнхэй гү, теэбиймни?
Жэгдэ гоёор сэгсгэлээд,
Наранай элшэдэ эльбүүлээд,
Жаргал үзэнэ ургыхан -
Наһааһаа ошоһон теэбиймни...

Мүнхэ ургы Диваажанда
Байдаг гэжэ этигэһэн
Миний хайрата теэбийдэ
Байгаа гэшэ гү, тинмэ зол?
Ургы боложо сэгсгэлээд,
Улад зоноо харана гү?
Сээг боложо налбараад,
Сэдхэл амар нууна гү?

ОМОГТОЙ ОГСОН
ЯБАХАДАА...

Сэбэрхэн инагайнигаа хажууда
хабартаа
Сэнгэжэ яаралгүй, сэдхэл
дүүрэн ябахадаа,

АЛДАР СОЛООР ҮНДЭР

Энэл ехэ гаршаг доро Аха
нютаг тухай зарим тэдэ ма-
териалуудые нэмэжэ үгэхэ
дуран хүрбэ. Ушар юуб гэхэдэ,
Бүрэн-Голой хургуулийн тог-
тоһоор 75 жэлэй ойдо, профессор
С.Г.Дугаровай түрэнхөөр 85 жэлэй
ойдо зориулагдаһан эрдэмэй-
практическа конференцинууд,
семинар, нээмэл хэсхэлүүд
тухай урдахи «Дүхэригтөө»
тобшо тэдыгээр хөөрөжэ гараад,
түүхээр баян, үзэсхэлэн хайхан
нютаг тухай зохёолууд болон
хөөрэлдөөнүүдые багтаангүй
үлөөһөн байгаабы.

Ашагта малтамалнуудаар,
аршаан булагуудаар баян дайдые
олон суута геологууд, геогра-
фууд, археологууд шэнжэлхэн,
шэнжэлжэшые байдаг. Энэ талаар
хизаар ороноо найн мэдэхэ
журналист Клим Дашиевич
Тулуевай очерк хонирхолтой.
Буряадай эгзэн мэдээжэ лама,
дипломат, олонийтын ажал ябуу-
лагша цанид хамба Агбаан Дор-
жиевай Ахаар ябажа гараһан
тухай Соном Гомбоевичой хөө-
рөөе зааболгон толилох хэрэгтэй
байба.

Ахын буряадуудай аман
зохёолой баялиг тухай «Гэсэр»
шудалагша эрдэмтэн, поэт
Б.С.Дугаров мартуулангүй
дурдажа ябадаг. Гэсэрэй 1000
жэлэй ойе тэмдэглэхэ үүсхэл
гаргаланниһаа эндэхэл эхитэй
хаяа. Саяан хадын хэблэгтэ бай-
һан алтанай монсогойнууд
шэнгээр арадай сээжэдэ хада-
галагдажа үлэхэн аман зохёолой
баялигы дэлхэйдэ мэдээжэ
монголшо эрдэмтэн Г.Д.Сан-
жиевһаа захалаад, Н.О.Шарак-
шинова, С.П.Балдаев, И.Н.Мада-
сон, В.И.Рассадин, Г.О.Туденов
гэгшэд суглуулан бэшэжэ абаһан,
шэнжэлхэн юм. Иймэ ажаалаар
нонирхожо, Ахаар ябалсажа
гараһаниһаа поздүүд Дондог
Улзытуевай, Жан Зиминэй, Борис
Сыреновэй саашанхи зохёохы
хэрэгтэ тухатай нүлөөтэй бай-
гаа гэжэ тэмдэглэхээр. Уран
зохёолшод Цэрэн Галанов, Балдан
Ябжанов, Шагдар Байминов,
Цэрэн-Дондог Хамаев, Ардан
Ангархаев, Владимир Тулаев,
Илья Намсарев, Жорж Юбухаев
болон бусад Ахада һонин юумэ
хаража, домог, баримтануудые
шүлэг, рассказ, очеркнуудые бэ-
шэһэн байха юм.

Бишые өөрөө Аха соогуур хэды
дахин ябажа, мүн Жойгон ар-
шаан хүрбэ, угаа олон уладтай
уулзажа, гайхамшаг гоё байгаа-
һаа сэдхэлээ хүлгэһэн байхаб.
Тингэжэ:

Нюдэнгэмни харагдаа
Нюсэгэн хада гүбөөнүүг.
Гэнтэ ойндог ханагдаа
Гэсэр хаанай дүрөөнүүг.

Баяр ДУГАРОВ

ХЯАН - ҮҮЛЯ

Хаан—Уулын орой дээрэ гарабал,
Хахад гэлхэе хаража болохот:
Хүнгэрэгтэй, шэрэнгимтэй бүхи Азице,
Хүсэлжэ ербэл, хүсэдшые Европе...

Оролдожо нэгэ сэлмэг үдэр шэлэн,
Орой дээрнэ дабажа, нээрээ, гарабал.
Галзуу шулуудай тобойлдожо бодоһон
Гансал хаганууды, нэл харьдаг харабал.

Зүргэшыегүй, аниргүй мүнхэ мүйлхэн дээгүүр
Зүһэнэ агаар харайса дундаа багангаа.
Тэбэри гэмэ аятай наруули үбэр...
Тэнгэри, Газарни эльгэ дулаан лэ намдаа.

Тезд сагай ерэхэдэ, уйтан болонол
Хабшуу жалга, монголзон талаа.
Тэмээн жэн, мориной урга мартагдана.
Нэем гэртэ багтахаяа болигдоно.

Түмэр галаб губидашые үзэгдэнэ.
Саяамни, Саяамни, түби дээгүүр эрьелдэшэ
Түгдэрхэй бишхан хубишнни гэшэб!
Хотонууд, галайнууд минни ханаанда ороод,
Хада сэргэһэм үяатай юумэдэ
Сагаан саһата Хаан-Уулые тойроод,
Сагай эрхээр эрьелдэнэл, эрьелдэнэл...

Лобсон ТАПХАЕВ буряадшалба.

Хүрэшэһэн Сайлаг хүүмүрэй хажууда: А.Д.Топхаев,
С.Г.Ошоров, Ж.Д.Жамбуева, Б.С.Дугаров

Ая гангаар унайлан
Алдар суутай Ахамни.Элиһсэгүйм үлөөһөн
Элэсэгүй тахамни, —

гэжэ дуунай шүлэг түрэнхэн
юм. Урматайнь гэхэдэ, Ахада
концертээр ошолдожо ябаһан бэ-
лигтэй композитор Гур Даша-
пилов шүлэгтэм абаад, гэдэргээ
бусахадаа хүгжэм зохёожор-
хон байгаа бэлэй. Сугтаа
ябаһан Дугаржаб Дашиев тэрэ
дууе ирагуу хайханаар дуулажа,
мэдээжэ болгоо юм. Тингэжэ энэ
дуун Ахын гимн шэнги тараа,
энэһэндэ удаан саг соо эндэ
хүдэлхэн соёлой хүдэлмэрилэгшэ,
артист Василий Бильтагуровай
габьяа баһа ехэ. Мүн Ахаһаа
оложо ошоһон олзонни «Эхин
нуур», «Дүрбэн сэгсэг», «Алтан
үндэһэн» гэхэн шүлэгүүдэй нэдэб
юм.

Баяр Дугаровай буряадаар
сэдхэжэ бэшэһэн олохон шү-
лэгүүд Гэсэрэй дайда - түрэл
Ахатайнь таһаршагүй холбоотой.
Гушаад онуудта Хэрэнэй хур-
гуулида хуража ябахадаа, түрүү-
шыннээ шүлэгүүдые бэшэһэн Со-
ном баабайнь зохёохы хэрэгтэ
Ахын бэшэшые хүнүүд хожомоо
үргэлжэлүүлээ. Олон жэлэй
туршада аймагайнигаа газетые
толгойлоһон В.Галсанов Клим
Тулуев хоёр өөһэдөө расказ,
очеркнуудые бэшэхыннээ хэ-
жуутаар уран үгэдэ мээхэй эдир-
шүүлэе, наһатайшые хүнүүдые
дэмжэжэ ябаа. Тэдэнэй бии бол-
гоһон «Сагаан дали» гэжэ уран
зохёолой нэгэдэл хүдэлмэриэе
саашадаа улам нэргэхэ бээ гэжэ
найдаа.

Энэ хэрэгтэ шэнэ шатада
хүргэмөөр хүтэлбэрлэжэ шадаха
хоёр поздүүд нютагтаа хүдэлжэ
байна ха юм. Бүрэн-Голой
хургуулийн директор Соёл
Сандаков аймагай захиргаанай

толгойлогшын нэгэдэхэ орлогшо
Баяр Балданов хоёр республикын
залуу бэшээшэдэй тоодо ороһоор
үнийнэй, номуудаа гарганхай.
Республикын залуу уран
зохёолшодой конференцидэ
С.Сандаков «Сагаан дали» гэжэ
шанда, харин Б.Балданов
Н.Дамдиновай нэрэмжэтэ шанда
хүртэһэн юм. Тинмэ хадаа тэдэнэр
уран шүлэгүүдэй амта шэмтэ,
онол арга найн мэдэхэ мэргэ-
жэлтэд гэшэ.

Университэдэй тоо бодолгын
факультет дүүргэһэн Туяна
Цыденова хаяшаг «Аянша» гэжэ
номоо хэблүүлбэ. Тэрэ шүлэг-
үүдэд ород, буряад хэлэн дээрэ
тэгшэ бэшэдэг юм. Харин хур-
гуулинуудта эхилэн бэшээшэд
олон байһан байха.

Наһатайшуулай дундаа
Андрей Хамаганов гансал хүдөө
ажахын мэргэжэлтэн бэшэ, мүн
зохёохы «шүлхэтэй» хүн бай-
һаанаа харуулжа, «Морин хуур»
сэтгүүлдэ хэсэг шүлэгүүдэ толи-
луулан юм. Харин Эсэгэ ороноо
хамгаалгын Агууехэ дайнда
хүндөөр шархатажа, жараад жэл
соо дуугарангүй, шэхэ хатуу
ябаһан фронтовик Доржо
Гомбоевич Дугаровай хуби заяан
дэлхэй дээрэ дабтагдашагүй ушар,
аза талаан, табисуур гэжэ
сэгнэгдэхээр лэ. Тэрэ бүхи наһан
соогоо юумэ бэшэжэ ябаа. Олон
тоото очеркнуудые бэшээ, гур-
бан ном гаргаа. Үнгэрэгшэ жэл
шэхэ хонор, дуугардаг болоһо-
ниһаа юуһээр сэгнэһэб?! Аглаг
хангай Ахыа алдаршуулаха бэрхэ
ажалшад, бэлгитэ хүнүүд гаражал
байг гэжэ хүсөөд, энээхэн хэды
шүлэг, хөөрөөнүүдые толилнобди.
Заха холын Аха гүүлэхэн, шэжэр
алтанай худалтай хизаарта
уншагдай ашхарал хандуулаар
байхабди.

Лобсон ТАПХАЕВ.

АГЛАГ ХАНГАЙ АХАДА

Арад зоной дунда Гүшэг лама гэж суурхалхан Агваан Доржиев манай нутагта Ахада ори ганса дасанай оршодог байхан Ба-митааа ерээ юм. Эрхүүгэй об-ластийн Алайр тээшэ ошохон харгы хадда мүнөөнэй «Улаан-Аха» колхозой түб буурин Хужар соогуур гарадаг ха юм.

Нютагай зоной шиндхэбэрээр үндэр айлшаниие миний эсэгын-Успажинов Гомбожаб Дугаровичай гэртэ утгаха гэжэ хэл-сэгдэһэн байгаа. Манай эсэгэ нутагтаа хүндэтэй хүн хэн. Гэбшье тус шиндхэбэри ганса

гаад метр зай хүртээр үндэр айлшаниие утгажа, моринень абаха газар хүртээр харгы болгожо дэбдээ хэн.

Удаан хүлэгдэһэн саг хүрээг эрбээ даа. Тээ холоһоо хазаар моритон тооһо татуулан ха-рагдаба. Тэдэнэр улаан-шара хуб-сантайнууд. Хужарайхидай утгамжын ойро хүрээг эрээд, моридойнгоо ама татаба. Улаан орхимжо зүүһэн дахуулигуудтаяа хамта Гүшэг лама моринһоо бууба. Утгажа байгшадтэрэниие гар дээрээ үргөөд абаашахаар бэлэн байгаа, тээд үндэр айлшан

нуудһаа бүридэнэ. Бурханай номууд соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, гэрэлтэй үдэрнүүд олон гү, али бүрхэгшье гү - үйлэн үрээр тодорхойлогдохо. Мүнөө гэдэр-гээ эрьсн хаража орьелон үн-гэрһэн хэдэн арбаад жэлнүүдье хаймадахадаа, Агваан Доржиев (тэрэ үедэ 70 гаралхан хүн ябаа) хадда үндэр хадта орон нутагта ошожо, оюун ухаанайнгаа гэг-гээн гэрэлээр тоонто нутагысм арюухахан байгаа гэжэ хэлэхэ дурэн хүрэнэ.

Нютагтаманай болоһон холын үйлэ хэрэгүүд 5-6-тай ябалхан намда

Соном Гомбоевич, Доржо Гомбоевич, Дугарович

ГҮШЭГ ЛАМЫН МОРИЛХОН ТУХАЙ

энээнһээ болоо бэшэ гэжэ ха-нагдагша. Эсэгэмнай хара хүн байгааһье наа, түрэхэн ахань Чимит-Аюуша эрдэмээрээ гэбшэ лама байгаа, анхандаа Асагадай дасанда Агваан Доржиевай тоон-тодо бурахан хүн хэн. Чимит-Аюуша лама шойрын хураада нэгтэ бэшэ хабаадажа, шойро хаялсадаг (буддын шажанай философиин асуудалаар сээс буялаадаан - Ред) хэн гэхэ. Мүн түбэд эмшэлэгэ хайн мэдээг байгаа.

Чимит-Аюуша лама эди шэдигтэй хэн. Жэшээнь, үбэл дунда эмбээ (аянда абажа ябадаг нимгэн сад тогоон) саһаар дүүр-гэжэ, тарин уншадаһан, тэрэ саһаниинь хайлажа, уһан болоод, бусалжа эхилдэг хэн гэлсэдэг. Манай хойһо хоршоод утга ондооһье ламанар байгаа, тэ-дэнэй табаниннь гэлэн санаартай юм. Тэдэнэй гэгээл мэдээжэнь элэн Галсан (али Гэсэл) хэн ха.

Тиихэдэ Саяан уулын оршондо түрүүшын дасан болохо Хэрэнэй дуган байгуулан хойһо-хор-шодой түлөөлэгшэ, зоной дунда Таршагар ламхай гэжэ суурхалхан ламые дурдангүй үнгэржэ болохогүй. Энэ ламые хубилгаан байхан юм гэлсэдэг. Эрдэм эхэтэй, эди шэдигтэй тула нийдэдэг юм хэн ха. Магад, энэ хөөрөөн до-могой шэнжэтэй, зоной зохёон шэнги байжа болохо. Гэбшье юрэнхыдөө эрдэм мэдэсые, буд-дын сурталай сэсэн мэргэн хургаалтаниие, ламанарые ню-тагай зоной гүн сэдхэлһээ хүй-дэлдэг байһыень гэршэлнэ бшуу даа. Харин буддын шажанай гэгээн сурталда хүртэһэн хүнүүд Ахада, хүршэ Түнхэндэ үсөөн бэшэ байхан юм даа.

Тиимэһээ бури амиды ябахалаа, домогто ороһон Агваан Дор-жиевай морилхон ушар Ахын малшадай борохон байдалда үзэг-дөөгүй эхэ үйлэ хэрэг боло-һонинь дэмы бэшэ. Хужарай ба дүт оршохон хотон бууригуудай зон Гүшэг-ламын утгамжада бэлдэхэл хээ. Хорёо хашаагаа сө-бэрлээ, хэн хэдэе гаргаха шадалтайб - архан шэрэдгүүдье асаржа, миний эсэгын гэрһээ 200-

арсажа:

- Би хүл дээрээ ябадаг хүмби, - гэлэн байгаа.

Гүшэг лама газараар ябаад ошохоёо ханаба. Тиихэдэнь ар-хан хибсэ дээгүүр ябахыень хүн зон нэгэн дуугаар ехээр гүйба. Хэдэн зуугаад хүн Гүшэг ламые тойронхой, юрэ бусын мар-тагдашагүй, үгөөр хэлэшгүй гөө мэдэрэл агаарта билтархай шэнги. Нютагайманай хүн хүсэтэй залуу хүбүүн Гармажаб Хама-ганов нимэ ехэ үйлэн хүндэ-лэдэ тон оролдосотойгоор түлээ хахалжа, хайнаар мяха сабшажа, хайн туһалагшадтаяа хамта бууза бариха, үндэһэн заншалай он-дооһье эдэс хэжэ байгаа бэлэй. Үгдөө улам хэлэбэл, Г.Хама-гановай хуби заяан хатуугаар эрьһэн юм. 1930 ондо Ахада болоһон буһалгаанай үедэ тэрэ хүн буһалгаашадтай дайшалхы штабые толгойлоо. Һүүлдэнь олонхидой, тэрэ тоодо удамарша Базарсада Зодбоевой гашуу-далтай хубине эдэлсээ хэн.

Тэрэ үсын партияна хүтэл-бэриин эрхим бэшэ түлөөлэг-шэдтэй, шэнэ ёһоной ноёдой эдэб эсын аашатай тэмсэжэ, ёһо заншалаа байдалаа аршалан бодоһон зон гэжэ буһалгаашадые хараха, урданай сэлгэлтэе дахин хаража үзэхэ саг эрээ гэжэ ха-нагдана. Тээдшье Аха нютагай олохон хүнэй хуби заяан арбаад жэл соо үндэһөөрөө хубилха, Бу-рьяд-Монголой бурхан шажан-най бүхы дасан дутанууд тэрэ тоодо Ахын дасан дууһан һан-даргагдаха, арад зондоо гэгээл хүндэтгэйшүүлэй нэгэн Агваан Доржиев хамалаанда орожо, 1938 оной январин 29-д түрмин болынцада тагаалал болохо гэжэ тэрэ холын майн үдэрнүүдтэ хэн мэдэхэ бэлэй?

1934 ондо хардалгада орожо, холын сүлээгдээ ябуулагдаха, долоон үхибүүдүн хоолойень тэжээдэг эсэггүй хэтгээдэ үлэхэ гэжэ миний эсэгэ - Гомбожаб Успажинов хаанаһаа мэдэхэ бэлэй?

Сансарын хүрдэ гэшэ нимэл байнал даа. Хүнэй ами наһан гэрэлтэйшье, бүрхэгшье агша-

ёһотой гөө хайндэр шэнгээр үзэгдөөһэн. Хужартайнимэ олон зоной суглархые би урда тээнь хээдэһые хараагүй байгаа. Монгол үлгэрэй набтархай мо-рид сэргэдэ уяатай, шангаар инсагаалаадаха юм. Мүнгэн эмээлнүүдэй үндэр бүүргэнүүд наранда ялаажа, эдэб шэршүү торгон тэрагүүд, үндэһэн малгайнууд зүлэг ногоолтой Аха голы сэнхир урасхалтай, Гурбан-Хайрханай, Хан-Уулын мүнгэн сагаан шобхо оройнуудтай үнгэ нийлэжэ, үзэсхэлэн гөөр үзэг-дэжэ байһыень мартаагүйб.

Гүшэг лама манай абын гэртэ манжа, эдэс хоол баржа нааб даа. Тиигэдэ түбэдэ монгол хэлнүүд дээрэ хэдэн сагай түршадэ бурханай ном уншаа хэн. Хуушан монгол хэлэн дээрэ уншадаһан, хүн бүхэндэ ойлгосотой байгаа. «Алтан гэрэлһээ», «Улыгэр да-лайһаа», мүн бусадшье номууд-һаа хэбгүүдье уншаа, зондо ойлгуулан хэлэжэ үгдһыень наагшаб. Ёһотойл үгдээ бэрхэ, номлолоо хэн хойноо аргагүй гөөр үгдээ хэлэхэ юм. Хоолойнь ханхинама гөөр эдэлээ агша хэн. Үгдээ гөөхын тула хуушан монгол үгэнүүдье хэрэгдэхэ зуураа хөөрлэдөөнэй буряад хэлэндэ дүтлүүлэхэ гэжэ орол-дохо юм.

Гэгтэмнэй үндэгнэй мухариха газар байгаагүй. Газраагуур баһал зон дүүрэн. Зон үгэ бүхэниие газарта дуһаангүй шагнажа байгаа. Одооһье уншаа, монгол түгсэбэ. Гэбшье удаан саг соо зон таража үгөөгүй, харахан, дуулаһанаа хоорондоо зүбшэн хэлсэнэ. Манай холын түрэлэй һабыштай Пүнсэг Машкеевыдэ Гүшэг-лама хонно бэлэй.

Хоёр жэл үнгэрһэн хойно Агваан Доржиев хоёрдохие Аха ерээ хэн. Тиихэдэ Алайрһаа шаргаар Ахые үгсэжэ ябаһан бай-гаа. Эртэ хабр байгаа хэн ха. Тэрэ ерэхэдэ, миний эсэгын дүү Алтан-Гэрэл Дугарович Успа-жиновайда тогтоо хэн. Агва ба-гадаа хубараг ябаһан, бүхы наһан соогто бурхан шажаниие сахиха ябаа. Энээниниен юун гэршэлнэб гэхэдэ, дүтшэг хадан ташаланда

- аршаанай гарадаг газарта тэрэнэй үүсхэлээр багахан шондон баригдаһан юм.

Гүшэг-ламын хоёрдохиео морилхоод, аха дүүнэр Успа-жиновууд бүримнөө модоор шэнэ гэр бодхоһон байгаа. Зургаан гү, али найман ханатай гэрһээ илгэжэ, тэрэнээ соол гэжэ нэр-лэһэн байгаа. Гүшэг ламын бээс заһахынь тула хорёо соогто тусхай майхан түхээрһэн юм.

Бидэ, Хужарай үхибүүд, га-заагуур наадажа ябаабди. Үхи-бүүн шалюун зангаар хорёо соогуур ябатарлаа, манхан руу гүйжэ орошохо гээд хэнэйшьеб харбайһан алында тулашабаб. Тэцдэмн Гүшэг лама бууһан байгаа. Зүлэгдэхээр аад үлсень дуулахаар хэлэбэ:

«Тоомоо бу таһара»...

Үдэшэ Алтан-Гэрэл абында олон зон сугларба. Намайе хүшгэн эхэмнэ - Шойжид тэббин хүтэлжэ абаашаа хэн. Тэббин уяаба отогтой мангагар аймагай хэн, обогын Доржиева. Үгдэн зүр-хэнһөө бурханда хүзэгтэй байгаа. Тиимэл хадда мүргэлшэдтэй хамта Үргөө (мүнөөнэй Улаан-Баатар) ошожо, Богдан Хүрэнцэ мүргэһэн, бээжэн хүртээр аяншалжа, Табан-Уулын хүмэ-нүүдтэ хүгдэһэн юм ааб даа.

Үнгэрһэн сагай хэдэн олон гайхалтай үйлэ хэрэгүүд мартаг-даһан байна гэсэбэ! Үгдэн тээшэ, гэрэл тээшэ зурһан зүргые ухаандаа һэргээхэн хүнгэн бэшэ. Тиимэһээ жэжэ-божо шулуу-нуудыень түүһэн мэтэ, ерээдүн нангин хэрэгүүдье һэргээхэ шухала. Үе сагуудые, үри хүү-гэды хоорондонь холбоһон улаан утаһанай таһаршахагүйн тула сэлжымпи бодол намайе бага наһанай юроолтэ дийда руу хүтэлнэ, тиигэдэ аз Хужарай голы Алтан-Гэрэл абынгаа гэрне алынд дээрэ харһан шэн-гээр харанаб. Тэрэхэн гэр соо тэббиндээ няалдан һуунаб...

Хэдэн лама хубарагуудаар хүрээлэгдэһэн Гүшэг лама нутагай үбгэдтэй яаралгүй зү-галжа һуула. Зутраан сай уужа һуугаад тэдэнэр хөөрлэдэхэ юм. Түбэгшөөһөнөө дарын, тэббиндээ хойноһоо түлхюулжэ ябаад, би Гүшэг ламада дүтэлбэб. Үндэр айлшан шондо руу шэртгэн асууба:

- Лама болохо дуратай гүш?

Юун гэжэ харюусахаяа мэдэнгүй, би аниргүй зогсоноб.

- Болохоб гэжэ хэлш. Ном үзэхэб, - гэжэ Шойжид тэб-бинини шэбэнэбэ. Би тэдэ үгэнүүдэнь дабтабаб. Гүшэг лама өөгшөөн тархияа дохёод, алыгаа магнайдан гурба удаа хүргэжэ адислаб.

- Зай, номоо хайнаар үзэжэ, хайн лама болоорой, - гэбэ. Торгоор ороһон түмэр гое баанхатай мампасин гаргаба. Урда тээнь миний оройдоо хаража үзжөгүй конфедүүдые гурбан адха намда үгэбэ.

Хонинной архан дэглэһэнгээ үбэртэ гансата хээ хэн бээб. Гэртээ ерээд, Шойжид тэббин үнөөхи мампасинуудыем «энэшни бурханай бэлэг», - гээд, абаашоо хэн. Мүлһэн түхэлтэй мампасинда хонинной ноһон няалдаһан байгаа. Зүгөөр тэббин тон бэрхээр тэрэниенш арнагаад, бурханайнгаа урдахы сүгсэ соо хэбэ. Хайндэрнүүдтэ, дүйсн үдэрнүүдтэ баганууддаа конфетһээ нэгэ нэгээр үгдэг хэн.

Мүн баһа Гүшэг лама улаан, сагаан үнгэтэй пээдэнүүдые үгдэһэн байгаа. Шойжид тэббин тэдэниием баһал «буяагаа» хэн бээ. «Эншэ бурханай эдээн, хүнийе аргадаг, наһа утадхадаг юм», - гэжэ хэлээ агша хэн. Гүшэг ламан өөрын гарһаа абаһан аша хүбүүниин хүртэхэ эрхэтэй байха.

Агваан Доржиев нюргаар үндэршэг, шанга мяхатай, ха-рарбар шарайтай хүн хэн. Ямар бэ даа хүсэн тэрэнцэ би байгаа. Тиимэл хадань, багахан яба-һаные наа, жара гаран жэлэй саана түрэл Хужар нутагтаман болоһон юумые үсэгдээр бо-лоһон мэтэ эсээр һанадаг хаб.

Агваан Доржиевай холын бодолоор хүсэлэн, зоринһон олон юумэ хүсээдөөгүй. Түүхын эрьсэе ганса хүнэй хүсэл зоринһоо хү-сэтэй байшоо. Һүүдһынхисэ Аха-да ерэхэдэ, Агваан Доржиев юунэй болохые мэдээд, таагаад ябаа хэн ха. Алтан-Гэрэл абын гэртэ һуухадаа: «Сэмүүн саг ерэжэ байна. Бурхан шажанай хүмэ хиндүүд һандаргадажа болохо, ламанар арад зоной дунда ажал хэжэ ябаха ёһотой. Саг ерэжэ, бурханай шажан дахин һэргэн хүгжэхэ. Энээнине һанаха, мэдэхэ хэрэгтэй», - гэлэн юм бэлэй.

Соном ДУГАРОВ.

Баяр БАЛДАНОВ

АХАДАА ДУРАТАЙБ

Үглөөгүүр эртэ, үүрэй сайхын урга тээ,
Үргэлэ нойртоо гишдэгнэй,
Газашаа гарал, сээжээр гүүрэн агаар
хорохогоо,
Гуламта нутаг, дэлхэй дээрэ
гансахан,

Ахадаа дуратайб.
Үдэр бүри Саяан уулын оройһоо
Үлгэ гайдага шэртэхэдэ,
Аршаан булаг ундажа,
шэдигтэ хүсөөр нэмэхэдэ,
Арюун нутаг энхэрэн намай
хогол байдаг,

Ахадаа дуратайб.
Хахасааг гэнтэ холын гайда
зорихогоо,
Хангал үнэртэ хоттонхой,
Бусан ерэхээ сэдхэл соогоо
шэбшэхэдэ,
Буурал эжын тоонто булан болохо
Ахадаа дуратайб.

Нүхэрэйнгөө нэгтэ
шамайгаа орхёод ябаа наань,
Нүхэртөө бү гомдоорой!
Нүхэршинэ эмэггүйл.
Өөр тухайгаа
hanaad урид үзөөрэй,
Өөдгүгү нүхэр
байжашье болоош, ойлгонгүй!
Инаг дуранайнгаа
хараихы хүни нэмэхэн.
Шамайгаа орхёод,
хүшэр байдалда табяа наань,
Хойноһоонь дахан,
гурааа гуудан гүйгөөрэй,
Халуун үгөөр
эмыень ойлгуулааг туршаарай.

Юундэшьеб даа,
саһанай орохые хүлээгээб.
Юртэмсэ дэлхэйн
саһаар хушагдахые хүсөөб.
Тиигээд гэнтэ,
түрүүшын саһанай бугархада,
Тэһээ алдаһандал,
үни угаан соо гашуугааб.
Саһан хэлбэлээд,
эрьелдээд унажал байгаа.
Гансаардан иигээд хогол
ябаха шэнгээр ханааб.
Гуламта нутагаа
уяраһан нүдөөр шэртэжэ.
Галай дэргэдэ угаан һуужа, дулаасан,
Хүнэй наһан
саһандал үнэргдэг юм байна гэжэ
Халуун сэдхэлдээ
гунгтайгаар шэбшээб угаахан.
... Ямар хайм даа,
хэды наһа наһалхаяа мэдэнгүй
Яар зугаа дуулангүй ябахыда.

Соел САНДАКОВ

Хэды дахин үбэл болохые,
саһанай орохые,
Хэды үндэр дабаа дабахыа мэдэнгүй,
Заахан үхибүүндэ
саһанай орохого баярлан,
Заха хизааргүй гайдаар гүйхэдэ ...
Юундэшьеб даа,
саһанай хайлахые хүлээгээб.
Юртэмсэ дэлхэйн
дахынаа һалбархые хүсэнэб.

Улаһан, тэрэнгиин үнэр анхилааг,
Түрэл хайхан тоонтом ханагаа.
Зүрхэ сэдхэлэим эзэн болоод,
Инаг гансаа зүүдэндэм харагаа.
Ирагуу дуунай хүтжэм ханханааг,
Наалгай нутагтай шүүдэндэм харагаа,
Мойһонгол агли харахан нүдэтэй,
Наагатай, энээдтэй инагши
hanaagana.

ХЭЛЭЭ ИИГЭЖЭ ОЙЛГОЛСОБО

Аша хүбүүн хүтсэн эжидээ
городхоо айлшан ербэ.

Хүтсэн эжы аргагүй баяртай, ашадаа баринан хилэмэ эдоулах дуратай, талха эхэгээд бууза дархалжа эхилбэ. Аша хүбүүгээ уринаар хаража: «Внук, внук, мокри маслом буузын заднице». Тингэһээр гэдэргээ харахадань, хилэмэниинь түмпэнһөө эһэжэ халишоод байба. «Внук, внук, хилэмэниинь пуза подиялса, хүрти палхой». Хүтсэн ашадараа харахан ехэ урматый, газар гаража бааниа

түлхэ гэхэдээ, үбшэн хүлһөө айжа хүхирнэ: «Внук, внук, баанин печка порсил огонь, хватай полено, иди баню, һүүлдэ иди сюда, хушай бууза». Ехэл тэнигэр, энеэбхилээр хэрэлсы

өөдэ гаран гэхэдээ, торожо унашаба. «Внук, внук, талхай меня, нога упала, земля, земля», - гэжэ, гэмтэхэһээ айжа, мэгдүүгээр газар руу хургаараа зааба. Хүршынгөө орожо ерэхэдэ, ашадаа ехэ урматый, зоргоороо магтажа оробо. «Ашамни одоо ехэхэн ухаатай даа. Как большой горшок, үндэрөөрөө тэнгэриһээ нааша, как остолб, хүсэншье гэжэ байха даа, как медведь, маяа хүлтэй» гээд, хүлөө мулжилгаад ябаад харуулна. «Нюур шэгын саб сагаахан, как мел» гээд,

нюурын адаалхай гараараа эльбээд үзэнэ, «намдаал адлихан» гээд, нюураа заана.

Тээд аша хүбүүн гэртээ харихадаа, гомдон нагад, эжы абадаа хөөрбэ. «Амтатай эдэстэй, халуун баанитай байна, харин бусаха тээм намайе элдэб янзаар зэмэлбэ хэбэртэй». Гэртэхиининь нэмээхэн онсо буряад хэлэндэ хургаагүйгөө ойлгожо, сэдхэлээ үбдэн, эжыгээ хайрлажа ханабад. Сэсэг ДАМБАЕВА.

Ага.

Элбэг МАНЗАРОВ

ОНГОЛО ШУБУУН
(басни)

«Нютагай домогуудһаа»
гэһэн конкурсо

ГУРБАН БААБГАЙ ОЛЗОБОРИЛБО

Хоридохи зуун жэлэй хорёод оной үеэр Бургалтайн Орхоо Мүнхөөнэй, Торинин голой Дармын Ринчин, Лубсанай Данзан гэжэ нэрэтэй гурбан ангуушад зунай агнуурида ябахадаа, Химинин голой хойто бэсдэ оршодог Ёлото гэжэ газарта нэгэ баабгайн эшээ хадуужа абаһан байгаа. Энэ эшээгээ гурбуулан шэнжэлжэ үзөөд, намар хэрмэ, булганай агнуурида гарахадаа баабгайгаа агнахабди гэжэ хэлсээд гэртээ бусабад.

Уданшьегүй намар боложо, октябрийн хахадаар ородой тэмдэглэдэг «покров» боложо, саһан унаба. Намарай агнуурийн хаһашье эхилбэ.

Тэрэ гурбан ангуушаднай мүнөөхи зунайнгаа хэлсээгээр бага Хамар дабаанай саана оршодог Баруун Шабартайн голдо уулзаад, саашаа ябажа, Химинин голые гарасаарнь гараад, Ёлото ошожо отоглон хонобод.

Үглөөгүүр эртэхэн бодожо, гурбан нохойгоо дахуулан, бердаанха буунуудтаа номо-нуудыа абаад, Ёлотын горхониние үгсэн, тэрэ баабгайнгаа эшээн тээшэ зорибод.

Удангүй нэгэ унаһан хушын үндэһэн доро бэлдэһэн эшээн тээшэ дүтэлэн ошоходонь, нохойнуудын үнэрдэн, унхидан хусажа эхилбэ. Тайгын эзэниие

нойрһоонь нэрюулхэдэнь, ехээр сухалдажа, эрхирэн абаагаа мэдүүлбэ. Газар хүдэлжэ байна гү гэхээр баабгайн хашхарха, бархирха гэшэнь аргагүй. Мүнхөөнэй Данзан хоёрнь бүдүүн модоор хоёр хүшүүргэ бэлдэжэ, баабгайн гансал толгой багтахай орхёод, эшээн дээрэнь хүндэлэн хаяад, тэрэнь баринхай зогсбод. Дармын Ринчин берданкаяа томо номоор номолоод, нэгэ томо уташаг хургааг абажа, нүхэ руунь хадхан, буудахад бэлдэбэ. Хадхажэ үбэлэйн нойрһоо нэрэлхэдэнь баабгай бүри ехээр сухалдажа, эрхирхээр хүшүүргын хоорондуур тархияа бултайлаба. Ринчинэй хажуу тээшээ харан гэхэдэнь, тэрэ хоёрын айһандаа хүшүүргээ хаяад сухарижа ябабад. Ринчин эрид зантай хадаа баабгайн эшээн тээшэ харуулан буугаа тэдээн тээшээ эрыюулээд түргөөр хэлэбэ: «Таанарай амин хайртай гү, али минин наһан хайртай гү? Намайе энэ баабгайн аманда хаяад зайлаха гэ гүт? Би таанашье түрүүн буудахаб!» - гэхэдэнь, тэдэнь түргэн бусажа ерээд, хүшүүргэнуудээ баривад.

Ринчин бултайжа байһан баабгайн тархи руу найса шагаагаад, буугайнгаа онһые даражархива. «Пэс-пэс» гэхэн дуун гараад, баабгайн тархи

амһарһаа доошоо орон үгы болошобо. Ойро зуура эшээн сооһоо абаан гаража байтараа замхашаба. Тэрэ гурбаннай нэгэ хэдэ зүрхсээ даран хүлээн, гаһан тамхияа татабад.

Тингэжэ һуутараа Ринчин тэдэ хоёр тээшээ хаража: «Зай, одоол энэмнай амияа табива хэбэртэй. Баабгайнгаа хүзүүндэ аргамжа бутуули углаад, шангаажэ гаргая. Данзан, Мүнхөөнэй та хоёрой хэнтэй энэ эшээн руу орохоб?» - гэхэдэнь, тэрэ хоёрын дурагүйшгөөр буруу харашабад. Тингэжэ байтараа Мүнхөөнэйн: «Хэн энэ харанхы нүхэн руу орожо, бартахидэ эдоулах юм?» - гэбэ. Ринчин дуутай бодолгото боложо һууһанаа түргөөр бодожо, моринойгоо ганзагаһаа аргамжа абажа, бутуули хэбэ. Удаань тэдэ хоёртоо: «Юунышье наа, буугаа бэлэн баряад байгты», - гэжэ сухалтайгаар хэлээд, эшээн

руу аргамжатайгаа мүлхэн оробо. Баабгайда дүтэлхэдэнь, тэрэнь хүдэлэнгүй хэбэртэбэ. Тэрэнь нэгэ хүзүүндэ аргамжа бутуулиа углаад байхадань, эшээнэй саада талаһаань хоёр гал нюдэ ялалзаад дүтэлжэ ябаба. Ринчин үтэр түргөөр эшээн сооһоо мултаржа гараад, мэгдэнгээр хоёр нүхэдтөө хэлэбэ: «Эндэмнай үшөө нэгэ баабгай байна! Эмэ баабгай хашарайтайгаа байгаа юм байна».

Гурбуулан тэрэ томо эмэ баабгайгаа аргамжаараа татан гаргахадань: «Аа-хуры, аа-хуры!» гэжэ хашхаралдабад. Тэрэ эшээн соонь үшөө хоёр хашараг баабгай байжа, хүшүүргээ барижа, хургаагаар хадхажэ, тархияннь бултайхада, буудажэ хоюулынь алабад.

Тэрэ намар хушын намар элбэг байжа, баабгайнууд ехэ тарган өөхтэй байбад. Тэдэ гурбаннай баабгайнуудтаа эдлэжэ үбшөөд отогтоо ерэжэ, тарган мяха шагнажа эдээд, ута зугаагаад элгээжэ, хүхюүтэй хонобод. Үглөөдэрыннь баабгайнуудайнгаа мяха уутануудтаа хэжэ моридтоо ганзагалаад, гэр тээшээ урагшаа мордоо бэлэй. Тарган өөхтэй мяханһаа тэдэнэрэй арһан уутануудын гэртээ хүртээрөө нэбшэшоод ошоо юм гэлсэдэг.

Борис ДАМБАЕВ.

Онголо шубуун
Оншо муугаа гаргажа,
Хаана уулзаа,
Хаана хараа юм,
Мяха машиндагаар
Машинай золгодоог,
Хэлэбэ гэхэ нэгтэ:
- Хээд лэ үгэхэдэ,
Хото үгы юм шэнги,
Жаалаа лэ гаргажа байдаг
Жаалдаг, ямар муу
зантайбши, - гэжэ.

Оромгүй Онголо
Ойртожо байжа шагаана,
Байха бэеын
Барижа үзэн гайхана.
Мяханай машина
Мэгдүү толгойгоо үргэн:
- Яһанһаа бэшэ юмэ
Ябууд гундаа хилэлхэб,
Хомхой гэшэмни аргагүй.
Намар байг хамаагүй,
Үлтэ биза жажалхаб,
Үдхэн шэнгэниие

ойлгодоггүйб, - гэжэ.
Онголо шубуундаа ойртожо,
- Олоной зугаа шагнахада,
Онголо болоо гүш?
Гэлсэдэг лэ.
Эдээд лэ гаргажа байдаг
Эгээл шубуун сооһоо хомхой
Энэ шимни гэшэ гүш, - гэжэ.
Мэлгээр сагаан машина
Мэгээ хүлээн байна.
Онголо иигэжэ хэлүүлхэндэ
Одоо досоонь мухайрба.
Орохо газараа

Оложо ядан гаараба:
- Хүнүүд хэлсээ юм бээ,
Хоолон амаа бүлөөдэн.
Намар байтай хушада
Һуужа абабал, шамһааш үлүү.
Жаалангүй залхихаб
Намарай борбоосгойе.
Наршаганаса шэдэхэб
Яһатай намарые
Яаншыггүй эдихэб.
Гараха орохынь
Гайхалһанай үлүү хаш, - гэжэ.
Ото таһа хэлүүлхэндэ
Ой руугаа нийдэхэбэ.

Хэниень хэнэ хадхаа юм
Хоюуландаа адли ааг.
Үлэлдөөн мээрхэлдэгэнэй
Үгсэнь шимэрхүү байдаг лэ.

Дэлхэйн арадуудай домогууд

бэл даа. Тэндэхи үзэсхэлэн дайдые гайхан шэртэжэ байтараа, хүл дорон газарайнгаа монсойн агшахые обээр-жорхибо. Нара хараһаар байхадань, борсой борсойһоор, бүри үгы болошобол даа! Үнөөхи хүн доошоо хиндэбэ ха. Талаан боложо, зөөлэн хүрһэн дээрэ унаад, ехээр гэмтэбэгүй. Тэрэ гэхээр хүнүүд нара тээшэ тохорюу унаад ниндэхээ болиһон гэхэ.

АФРИКЫН ДОМОГ

Африкын Судан гүрэндэ ажаһуудар зон нимэ домог хөөрэдэг. Эртын эртэ сагта Наран нара хоёр хадаа үбгэн хүтсэн байһан юм ха. Нэгтэ үбгэн гэртээ ерээд, эдэлхэ гэхэдэнь, залуу намганиннь үдын хоол бэлдээгүй байба. Яахаб, үлдэһэн Наран өөрөө эдэлжэ шанабэ. Эдэснэй болоходо, залуу гэр-гэниинь даб гэжэ эгээн ехэ хубинь өөртөө хэжэрхивэ. Наран-үбгэнэй тэсэхэ

арганы һалаад, үлөөшэ эдэлжэ нарын урдаһаа шэдэбэ ха. Тэрэ гэхээр нарын нюур шарай шарлаад үлэһэн гэхэ. Наран-үбгэнэйгөө хүйтэрөөд, тэрэ саһаа хойшо хоюулан сугтаа харагдахадань болиһон юм ха.

ТУРЦИЙН ХОШОН ЗУГАА

Тэнэг нэгэ хүн уһа абахадань ошоод, худаг руу шагаабэ. Уһан соо нарын гэрэл зураг хараад, тэрэниие огторгойһоо уһаа гэжэ ханаба. Худагһаа татажа гаргахын тула гохотой аргамжа шэдэжэ, ухашалба даа. Гохонь худагай оёртохи шулуунһаа торосолдобо. Тэнэг хүбүүн утгаран гэхэдэ, тарайса мухаришоо ааб даа. Огторгой өөдэ харан гэхэдэнь, нара тэндэ байха юм. Тингээд тэрэ хүбүүн өөртөө нигэжэ хэлэһэн гэдэг: «Яагаа нөөл юм! Би

нарые худагһаа гаргажа, огторгойдо бусаба ха юмби!»

НАРЫН НАЙНДЭР

Хитадта жэл бүри нарын найндэр тэмдэглэдэг, тэрэндэ ганса эхэнэрүүд хабаадаг заншалтай. Хитад зон нарые Хей-ву гэжэ баян ургаса үршөөдэг эхэнэр бурхан гээд хүгэдэдэг.

Улаан амарант сэгсгүүдэй баглаа, фруктууд болон саахартай амтатай эдэс энэ бурханда барива юм.

Хитад арадай домогоор, нара уһаар бүтээгдэнхэй юм ха. Шаңдаган баха хоёр нарада ажамидардаг, тэдэний дүрсэнүүд эли харагдадаг юм гээд хитад зоной домог соо хэлэгдэнэ.

Туяна САМБЯЛОВА.

ИНДЕЕЦҮҮДЭЙ ДОМОГ

Хойто Америкын кри угсаата индеецүүдтэ нарада хүрһэн хүн тухай нимэ домог бии юм. Тэнгэрийн хаяа аладлан, нарын Газартай нийлэдэг хэмдэ (горизонт) хүрэхэ гэжэ нэгэ хүн шийдэһэн байна. Хэды удаан гэшхэлбэшь, тэрэ хэмдэ хэрэбэгүй. Тингээд үнөөхи хүн нарада хүргэхыень Тохорюуниие гуйба ха. Тохорюун зүбшөөбэ. Тэрэ хүн тохорюунай хүлүүдһээ аһалдажа, агаарта дэгдэбэ. Арай-арайхан нарада хүр-

ХVII ЖАРАНАЙ ГАЛ УЛААН НОХОЙ ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ДУНДА САГААГШАН ТУУЛАЙ НАРА

Бүрхэд литэ	19	20	21	22	23	24	25
Европын литэ	17	18	19	20	21	22	23
Гараг	Дабба	Мягмар	Лагда	Пүрбэ	Баасан	Бумба	Нима
Нэрэ	Нара	Марс	Меркури	Юпитер	Солдон	Сатурн	Наран
Үдэр	панед.	Втарник	среда	четверг	пятница	суббота	воскр.
Үнгэ	улаан	улаагшан	шара	шарагшан	сагаан	сагаагшан	хара
Үдэр	Хулгана	Үхэр	Бар	Туулай	Луу	Могой	Морин
Мэнгэ	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан
Лүүдал	уһан	уула	модон	хиш	гал	шорой	түмэр

Гарагай 2-то хуушанай 19 (апрелиин 17).
Улаан Хулгана, 7 улаан мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, бурхадта, сахюусаата, тэнгэринэртэ, лусуудта үргэл үргэхэ, бисалгал үйлдэхэ, Наранда, нарада, бусад күртэмсэнуудтэ шүтэхэ, эд зөөри сугауулаха, ламанарта үргэл хэхэ, үри зээлиез бүсааха, юумэ худалдаха мэтын үйлэнуудтэ байна. Энэ үдэр үхибүү үргэжэ абаха, мал үүсэхэ, загана бариха, ехэ уһа гатааха мэтын үйлэнуудтэ муу.

Гарагай 3-да хуушанай 20 (апрелиин 18).
Улаагшан Үхэр, 6 сагаан мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр.

Туулай нарада, Үхэр үдэр тудалдаа, тон муу, модон хохи гэгдэдэг. Иймэ үдэр бэри буулаха, наһа утадхалгын ушшаага хэхэ, үрэнэ тариха, үхэр худалдажа абаха, үндэр нэрэ солодо, нугаада хүртэхэ, гэр бариха гэтын үйлэнуудтэ тон муу гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, үлсэхэнэ байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 4-д хуушанай 21 (апрелиин 19).
Шара Бар, 5 шара мэнгын, модондо хуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурхан, сахюуса, тэнгэри тахиха, Аюушын нахил хүртэхэ, бурханай ёһо гурим сахижа, тарни олоор уншаха, дасан (дуган), субарга, бурхан шүтээнэй бусад зүйлэнууде бүтэхэ, эм, аршаан найруулаха, модо хуулгаха, абаһанаа бусааха, ном оршуулаха, буян ехээр үйлдэхэ мэтын үйлэнуудтэ байна. Харин хуудаг малтаха, модо отолхо, аянда мордохо мэтын үйлэнууде тэбшэхэ шухала гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, шэг шарай найжарха, амгалан байдалда байна.

Гарагай 5-да хуушанай 22 (апрелиин 20).
Шарагшан Туулай, 4 ногоон мэнгын, хиндэ хуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, лусууд тахиха, таигрын тарнинууде олоор уншаха, хулгай дээрмие дараха, дайсание номгодоххо, эм найруулаха, эб батадхаха, үгэлгэ үгэхэ, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, хүнэй шуһа ханаха, төөнэхэ мэтын үйлэнуудтэ байна.

Гэбшье үхибүү хүлдэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрнээ холо эльгэхэ, бэлбэһэн эхэнэртэй уулзаха, тээрмэ тодоххо мэтын үйлэнууде тэбшэхэ гэнэ.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, эд зөөри, эдээн ундан элбэгжэхэ.

Гарагай 6-да хуушанай 23 (апрелиин 21).
Сагаан Луу, 3 хүхэ мэнгын, галда хуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, зальбарха, үндэр сахюуса, лусууд тахиха, уһан балин («чавдор»), лусуудай балин («лудор») гаргаха, эм найруулаха, эм залаха, түмэр хайлуулаха, ногоо, сээг тариха, ном оршуулаха, буян ехээр үйлдэхэ, гэрин нуури тахиха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха мэтын үйлэнуудтэ байна гэнэ.

Гэхин хажуугаар хубсаһа эсхэхэ, газар һэндэхэ, абаһанаа бусааха, модо сабшаха, тэнгэри тахиха мэтын үйлэнууд хоруулай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, шэг шарай найжарха.

Гарагай 7-до хуушанай 24 (апрелиин 22).
Сагаагшан Могой, 2 хара мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, эм найруулаха, наһа утадхалгын ном уншуулаха, замда гараха, лусууд тахиха, үбшэ аргааха, нүүхэ, таигаригаа болжуулаха, эльбэ дараха, адашхадар зайлуулаха мэтын үйлэнуудтэ урагшатай байна гэнэ.

Харин гүрэм уншуулаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, һүни ябаха, уйлаха, гэгэхэ, мүргэл шүтээнэй зүйлэнууде арманайлаха мэтын үйлэнууде хойшоуулахаар.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 1-д хуушанай 25 (апрелиин 23).
Хара Морин, 1 сагаан мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мүргэхэ, зальбарха, бурхан, лусууд тахиха, аянда мордохо, үрэнэ тариха, худалдаа наймаа эрхилэхэ, наһа барагыше худэе тахиха, аршаанаар бээе ариуудхаха, модо отолхо, зүүн зүг руу ябаха, тэрэгүүр ажаллаха мэтын үйлэнуудтэ байна гэнэ.

Гэхэ зуура олзын хэрэг мэтын зүйлдэ мүнэг гаргалтаа, үхибүү хүлдэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрнээ холо эльгэхэ, шэнэ гэртэ нүүжэ орохо, гэрийн нуури тахиха мэтын үйлэнуудтэ муу гэнэ.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа хаа, нүдэнэй хараа муудаха.

Амаршалганууг
Дуулим түгнөөрхин, доро дохиё,
Дамба Цыренович, ахатанаа бараалхая

1931 оной Сагаагшан түмэр Хонин жэлэй эхиндэ Зургаан сагаан мэнгэртэй, Үгэлгэтэ сагаан сэдхэлтэй, Хуулинша хамагта хабатай, Хараа бодол холотой, Хурса хонор ухаатай Хүбүүн түрөө юумэл даа. Түгнэн хоймор Хотогорто, Хүдөө хуурын Гархайда, Борюха Хүбүүд утгатай Цыренэй Будында эрьежэ. Найман халуун хүүгэдийн Нэгэн боложо батажаа юм. Түрэхнөө түрүүлэхэ тэмдэгтэй. Түбхин даруу абаригтай Буданын Дамба шуумар хэн. Эсэгнээ эртэ хагасанш хаа, Элбэгэй Цыбиксу эхэтээ Эртүүр боргожон хүдэржөө хэн.

Совет Арминин албанда Шанга журам дагажа, Хүсэ шадалаа мэдэрээ хэн. Урагшаа наһатай, ухамайхан, Даруу түбхин Дамбие Нюгаг зонини нагажа, Хүдөө сомон зүблэлэй Депутат болгон нутагаа хэн. Нүблээн хонор хүбүүе Бэшээнэ болгон томиллоо хэн. Тэрэ гэхээр түрүүлжэ, Түгнэ зонно түмэлхэн Дамба Цыренович намтартай. Харгын олон дабаае, Хэһэн ажалын ашые, Хамагынш тоолоод ялайб даа. Хамагта мэдэжэ барилгашан.

Түмэндэ мэдэжэ аха захатанай Президентын дэргэдэхи түрүүлэгшэ. Түгнэ найхан зонингоо Арад олоной эблэлэй Түүхэдэ ороһон президент гэжэ

Булта бидэ мэдэнбди, Бараалхажэ ерээд байнабди. Хүхэ Монголой хүүхүүдэ Хүндын ехые батадхан, Хүхэ мүнхэ тэнгэридаа Хадагаа золгон баринабди. Хани Барисанай орденууд Хүндэлэлэй олон медальнууд Үндэр нэрэ зэргэнууд Үбсүү сэжжэнь шэмэглээд Үндэр сагаан ахатание Үшөөш гое болгонол. Үнгэ шарайе нь ариудханаа. Дамба Цыренович ахатандаа Даман табанайн дабаан дээр Дардам харгы үршөөе. Аажам Түгнэн магтаалда Алдир нэриень мүнхэлэе. Аза талаан, жаргалын Арибажахые үресе. Амаргай нүхэр Олыгданы Аха захыемнай үргэжэ, Уран дураар ороожо, Удлан саг соо жаргуулахыень, Ута наһа, энхэ залуурие Үнэнһөө хүсэдэгөө мэдүүлэе.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Үндэһэн соёлой түбэй түрүүлэгшэ Бата-Мүнхэ ГОНЧИКОВ. Галтай хуурин.

Олон жэлнүүдтэ ажалдаа магтаалтай ябаһан манай эжы, эгшэ, хадам эхэ Гүнсима Очировна БУБЕЕВАЕ алтан дэлхэндэ түрэнөөр тэбхэр 60 наһанайн онгоор үнэн зүрхэнһөө халуунаар амаршалаад, саашадаа манаа хаража, туһалжа, ута наһатай, удаан жаргалтан ябахыетнай хүсэһэдди. Тини иймэ үрээл зориулабди.

Үглөө бүри улаан нараа утгажа, Үдэр бүри аша, гушанараа хумгаажэ, Энхэ элүүр, имгалан тайбан,

Урма зоригтой, бурхантай, бухитай Ябахатнай болотой! Аха, хүбүүд, басагад, ашанар, бүхы түрэлхидын.

Анханай амгалан Түгнэн эхиндэ Наринай хүндые хүүсэ хашхараад, Эрэ хүн түрөө Гүрын Доржындо. Энэмнай хэн бэлэй, нүхэд! А-һээ! Элгэ эрдэмтэн Цырен-Даша Доржиев Ная хүрөө гээд урдмнай налайна. Урин гооер энэбхилэн наһайна. Энэ наһандаа эсэһэн дийнда мордохо, Эрэлхэг зориггоо эршэдхэн, Эхэ ороноо аршалха Үйлын үри урдан утган буугаа хэн. Эрхэше наа, бэрхэ, ахаймнай талаантай, Илаата шэрээлсэн эрьежэ бусаа маанадтаа. Түгэдэр амгалан Түгнэнгоо эхинэй «Сагаан шулуутай» ажахые арибадхан, Сүм орожо ажалай абыас харуулаа. Уданшьегүй Үдэн совхоз байгуулаха Урдан зоригло коммунист парти табяа хэн. Урма зориггоо улам хурсаар эршэдхэн, Ухаан бодолоо бүри наринаар хүдэлгэн, Шэнээр тогтоһон Үдэн совхоз үргэжэ, Шэнэ байдлай эршэ хүсэндэ хүргөө хэн. Халюун дулаан Эхэ ехэ тоогтодоо Хэмгүй ехэ хэрэг бүтэхыень заяагаа. Халюуран нэмжгээ хабтагай үргэн Түгнэдөө, Эршэ хүсэ түгэдэр «Эрдэм» совхоз байгуулаа. Энэл даа, манай эрэлхэг зориг түгэдэр Эрдэм ухаанай сан баригша профессор Ная хүрөө, налайжа һууна урдмнай, Найдамтай үринэрэй хоймор дээрэ гаранхай. Гое даа, гуугаа энэ юртэмсэдэ Энэ тухай эсэгтэй байхада. Эб эрэхэн эрхэнсэг энэ дэлхэйдэ Эрдэм бэлгэ түгэдэр абатай байхада. Иймэ ехэ аха захатай байһандаа Аргагүй жаргалтайб, аглаг талын хүбүүн. Наянай дабаан дээрэ налайжа һууха азатай, Үндэр заяата ахайдэа дохин нүгэдэнб, Олоной оройт гээд, үнэн зүрхэнһөө үргэнб.

Бата-Мүнхэ ГОНЧИКОВОЙ гэр бүлэ.

Галтай хуурин.

БАЯРАЙ ҮГЭ

Үлдэргын хүдөө ажахын үйлдэбрийн кооператива, хүдөөгэй захиргаанай хүтэлбэриэлгэдтэ, Үлдэргын дунда хургуулиин коллективтэ, «Гарба-Линг» гэхэн буддын шажанай бүлгэмдэ, бүхы түрэлхид, нүхэд, суг һураһан нүхэд, хүршэнэр болон нютагайхидтаа манай Эрдэнэ хүбүүнэй буянда туһаламжа үзүүлһэндэһэн үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнбди.

ГОМБОЕВТОНОЙ бүлэ.

«Юһэн тугай хүлдэ» гэхэн конкурсо

Доодо Ивалга нютагай уралай «Гуламта» хэмээх ансамбльдэ.

ГАЛ ГУЛАМТА

Хэм хэмжээгүй урдын саһаа Хэтэр угай гал сахигдаад, Эхын манаһан галай соһоо Элшэ туяанууд элин тараал.

Гал гуламтын буян хэшгээр Газар дэлхэйн зула бадараал. Эхэ эсэһэн ариун заяагаар Амгалан байдал хүгжэн ургаал.

Уг гарбалай түүхын домог - Урдын нангин табисуурһаал. Үе залгаха онсо хэрэг - Үйлэ бүтэхэ зорилгоһоол.

Гал гуламтын буян хэшгээр Газар дэлхэйн зула бадараал. Эхэ эсэһэн ариун заяагаар Амгалан байдал хүгжэн ургаал.

Хүн бүхэнэй гал гуламта Хүндын торгон тахилгатай. Эхн табиган сахюур хэтэ Эрхим гуримай тангаригтай.

Гал гуламтын буян хэшгээр Газар дэлхэйн зула бадараал. Эхэ эсэһэн ариун заяагаар Амгалан байдал хүгжэн ургаал.

АНДА НҮХЭДЭЙ ҮҮЛЭАЛГА

Аянай холын зошодоо Айлшан зангаар утгана.

Ардагаа зангидаха сэргэдэ Агта хүлэгүүдэ уяна.

Гэрэй эзэн хоймортоо Гайбан жороогоо сэргэлхэн, Гайхалай холо нютагай Гуримтай айлшадаа урина.

Хүндэтэй нүхэд уулзажа, Хооргэтэй тамхяа андалдана, Хэтэ сахюураа гаргажа, Хэрэг зорилгоо хоорэдэнэ.

Манжалха зуура айлшаднай Манан өөхтэ хооргэе Мүдмэл сагаан ганзаяа Магтан байжа мэдэлсэнэ.

Дүхэриг гэрэй гуламта Дүлэтэй хурсаар носоно, Дүрсэтэ хүлтэй тулга дээрэ Дүүрэн тоого бусална.

Тэрэ дороо урин зантай гэргэй Томоотой айлшадаа сагаална, Тогооной архн аягална, Таанадаа хоолоор хүндэлнэ.

Зоогой дээжые хүндэжэ, Зорингоо тодо ойлголсоно, Зошодой ахатан буурал Зохидоор ая татана.

Таатай зугаатай айлшад Таабари таахые хүсэнэ, Тала нютагай онсье Таамагаар хоорэдэнэ.

Анда нүхэдэй гуримаар Ана-мана тэмсэлдэнэ, Ахир багашуул хүүгэдтэ Анханай заншал дэлгэнэ.

Зориг түгэдэр уулзалга Зоной хүндые хүдэлнэ, Залуушуулаа хүндэжэ, Заатагүй золгодоно.

Эртэ урдын эрдэмие, Энэ сагай зорилгые Эелдэр нүхэдэй шэнжээр Эхи заханаан мэдэлсэнэ.

Үсэжэ ябаа залуушууддаа Үнэтэй сэдхэл хэрэгнэ, Үнэн зүб заншалнууддаа Үргэлжэлүүлэн тайлбарилна.

Элинсэгүүдэй үршөөлнүүд, Эхэ эсэһэн хургаалнууд Энэ хонирхошо хүүгэдэймнэй Эрдэм соёл болоно.

Эбтэй ээтэй байдалда Энхэ залуу хүүгэдтэ Энэрхы дулаанаар хандана, Эрдэмэй мэдэхэ эльгэлнэ.

Үнэтэй урдынгаа заншалаар Үбгэд, хүтлэдөө золгоно, Үе залгаха багашууддаа Үнэн сэхые хэлэнэ.

Үдэр дүүрэн хуубашые, Үнэтэй юмэн субажаал байха, Үнжэн, үнжэн ярибашые, Үгүн ээлэ татажал байха.

Аян замай холые Амар мэндэ туйлагты гэнэ, Анда нүхэд айлшадаа Ариун харгы хүсэгты гэнэ.

Хэтэн гал гуламтаа Хээшэ ариун сахигты гэнэ, Хүнэг дүүрэн эдэгээр Хүн зоноо хүндэлэгты гэнэ.

Галай нангин солые Габшагай бэрхээр тахигты гэнэ, Гажашагүй заншала гуримые Гамнан, хайрлан аршалагты гэнэ.

Арадай эсэһэн хургаал Ариун гэшнэһэн гайхалтай, Арад зоний магтаал Амсажа байханы буянтай.

Удха залгаһа «Гуламтамнай» Улам дээшэ дабышт даа, Уран үгэ, заншал гуримаа Угай дэбтэр болгыт даа!

Бадмажаб УЛЬЗУТУЕВ.

Манай айлшан

БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ ХАРИЛСААН

Монголой Буддын шажан-танай түбэй түлөөлэгшэ Хай-жамц Бүрэнжаргал гэбшэ лама Буряад руу ерээдээр табан нара үлүгтэй боложо байна. Урдань тус түбей түлөөлэгшэ байсан Батнасан лама нутагаа хари-наар нилээд болоо. Орондонь эльгээгдэһэн шэнэ түлөөлэгшэ Х. Бүрэнжаргалтай дээдэ Он-гостойдо оршодог Хамбын хү-резндэ хөөрэлдэһэн байнабди.

- Танай Буряадта байгаа гол зорилго тухайгаа хэлээг үгыт? - Буряадай буддын шажан-танай сангха Монголой Буддын шажантанай түбтэй тон нягта холбоо харилсаатай гэшэ ааб даа. Тэрэнэй гэршэ - хоорондоо тусхай хэлсээ баталанхай. Миний эндэ байгаа гол зорилго болбол энэ хэлсээ бэлүүлхэ хэрэгые ажаглан хинаха, хубилаалта оруулые дурадхаха гэхэ мэтэ болоо.

- Тус хэлсээн соо юун тухай хэлэгдэнэб? - Нэн түрүүн холбоо харил-саагаа улам хүгжөөхэ тухай.

Жэшээлбэл, энэ талаар эндэхи хубарагууд Монголодо эрдэм мэдэсээ дээшлүүлхэ аргатай. Тийхэдэ Монголойшье хубара-гууд Буряадта нуража болоо.

- Та бурханай ном шудалхые хэзээ шийдээ нэмтэ?

- Би 13-тайдаа Ганданхидтэхи шажанай дунда хургуулида нурахые ороо нэм. Тэндэ 3 жэл нураһанай удаа Даша-Чоймпил дасанда хуугааб. Нүүдэ Монго-лой Буддын шажантанай дээдэ хургуулида 7 жэл нуража гараад, тусгаар дамжаа барижа, гэбшэ болоһон байнаб.

- Буряадта ерэхээр танай хэһэн ажал ябуулганууд.

- Монголой Консульстводо үнгэргэгдэдэг монголшуудай Са-галганда хабаадааб, Буряадай

эрдэм ухаанай түбтэ хүдэлдэг эрдэмтэдтэй уулзажа, ажал хэрэгүүдтэйнь танилсааб. Тездэ тусбүүд үшөө олон...

- Бурханда шүтэхэ гэшые хүн бүхэн өөрынхээрээ ойлгодог. «Мухар нүзэг» тухай танай ханамжа.

- Найн алта яагаад шалгадаг бэ? Үржэ үзэдэг, хайлуулжа, угаажа туршадаг. Тэрээн шэнги бурханай ном шудалжа мэдээд, шүтэхэ хэрэгтэй бшуу. Будда бурханай хэлэхээр, танидаггүй бурханһаа танидагын дээрэ. Үшөө тийхэдэ нүзэглэхэнэй дараа шудалжа болоо. Хүн бүхэн бур-хан багшадаа мургэжэ, зобо-лонһоо абархые гуйна гэшэ. Муу сэдхэл арилгаад байбал, зоболонһоо гарахат гээд, бурхан багша зааһан байдаг.

Түгсэхэдэнь нэгэ өөрынгөө дурадхал оруулха ханаатайб. «Бу-ряад үнэн» сониндо бурханай «Ганжуур», «Данжуур», «Юм» гэхэ мэтэ номуудай тайлбари хэб-лэжэ, буряад арадтаа мэдүүлбэл, буян болохо нэн ха гэжэ хананаб.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА,
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ
фото-зураг.

Республиканский центр народного творчества Министерства культуры и массовых коммуникаций, Лауреат Государственной премии Республики Бурятия пригласает Вас на юбилейные мероприятия, посвященные 75-летию своего образования.

ПРОГРАММА

17 АПРЕЛЯ, ПОНЕДЕЛЬНИК
9.00 - 13.00 Встреча гостей.

14.00 - 19.00 Выезд в Селенгинский район:
- Ритуал встречи гостей;
- Знакомство с деятельностью учреждений куль-туры района;
- Концерт художественных коллективов Селе-нинского района

19.00 - 21.00 Возвращение в Улан-Удэ

18 АПРЕЛЯ, ВТОРНИК

9.00 - 10.00 Открытие и пленарное заседание научно-практической конференции «Культурно-досуговая деятельность и народное художествен-ное творчество: парадигмы XXI века»
Национальная библиотека Республики Бурятия

10.00 - 10.30 Телемост участников конферен-ции с администрациями муниципальных образо-ваний — Национальная библиотека Республики Бурятия

11.00 - 13.00 Работа секций научно-практичес-кой конференции

14.00 - 16.00 Продолжение работы научно-практической конференции

14.00 - 16.00 Посещение Республиканского центра народного творчества (для гостей)

16.00 - 20.00 Выезд в Тарбагатайский район:
- Ритуал встречи гостей;

- Посещение старообрядческой церкви;
- Посещение музея Центра культуры семейских Забайкалья;
- Концерт семейских художественных коллекти-вов;

20.00 - 21.00 Возвращение в Улан-Удэ

19 АПРЕЛЯ, СРЕДА

9.00 - 13.00 Посещение Иволгинского дацана и поклонение нетленному телу хамбо-ламы Итигэ-лова

15.00 - 16.30 Открытие выставки «Республикан-ский центр народного творчества: история, совре-менность, перспективы развития»
Художественный музей им. Ц.Сампилова

17.00 - 19.30 Праздничный концерт, посвящен-ный 75-летию Республиканского центра народно-го творчества «Хранители древа народного твор-чества» — Бурятский Государственный академичес-кий театр оперы и балета

20 АПРЕЛЯ, ЧЕТВЕРГ

9.00 Выезд на оз. Байкал
12.00 - 16.00 Пребывание на оз. Байкал
16.00 Выезд в г. Улан-Удэ

21 АПРЕЛЯ, ПЯТНИЦА

Отъезд гостей

БАЯР ХҮРГЭНЭБДИ

Гүрэнэй Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай коллективтэ, Буряад Республикын Соёлой болон нийтэ харилсаануудай министрствэдэ, Агын Буряадай автономито тойрогой Буряад Республикадахи түлөөлэгшэ зургаанда, Агын Буряадай автономито тойрогой соёлой департаментда, хүүхэдэй «Үльгэр» театрай залуу актёрнуудта, Зүүн-Сибирийн Гүрэнэй соёлой болон искусствын Академин багшанарта, Агын тойрогой «Шулуута» тосхоной нутагай захиргаанда, хургуулида, академида суг нураһан нүхэдтэнь, нутагайхидтаа, түрэл хамаатадтаа хайрата наһанай нүхэр, эсэгэ, дүү болохо Дондоков Доржи Батомункуевиче Улаан-Удэ хотоһоо нүүлшын замда үдэшэжэ, нутагтань хүдөө табилгада сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэхэндэнь гүн сэдхэлэйнгээ баяр баясхалан мэдүүлнэбди.

ДОНДОВТОНОЙ бүлэ.

Буряад Республикын
Үндэһэн сангай байгуулагдаһаар 125 жэлэй ойдо

УНШАЛТЫН ЖЭЛЫЕ УРМАТАЙГААР ДЭМЖЭЕ

2006 оной апрелин 17-до Буряад Республикын Үндэһэн сангай конференц-зал соо республикымнай Үндэһэн сангай Попечительскэ (тэд-хэмжын) соведэй II зүблөөн эмхидхэгдэхэнь.

Буряад Республикын Пре-зидент-Правительствын Тү-рүүлэгшэ А.В.Потаповай хүтэл-бэри доро тус соведэй зүблөөн үнгэргэгдэхэ юм. Зүблөөнэй үедэ республикымнай Үндэһэн сан-гай Тэдхэмжын соведэй баһал түрүүлэгшын үүргэ бэлүүлдэг Россин Федерациин соёлой болон олондо мэдээсэл тараалгын ми-нистр А.С.Соколовтой, Россин Федерациин Федеральна зүблөө-нэй Федерациин Соведэй гэшүүн В.Б.Малкинтай теле-мостын дамжуулга эмхидхэгдэхэ байна.

Тэдхэмжын соведэй зүблөөн дээрэ «О ходе подготовки к юби-лейным мероприятиям, посвя-щенным 125-летию Национальной библиотеки Республики Буря-тия», «Об укреплении мате-риально-технической базы Национальной библиотеки Республики Бурятия и выделе-нии финансовых средств на прове-дение юбилейных мероприятий», «О реконструкции здания На-циональной библиотеки Рес-публики Бурятия» гэхэн асуу-далууд хараалагдаха, Уншалгын

жэл гэжэ нэрлэгдэһэн энэ жэлдэ 400 гаран хэмжээ ябуулганууд эмхидхэгдэхэ.

Эндэ республикымнай бүхы министрствэнүүд, албан зургаа-нууд, Уран зохиолшодой хол-боон, мэдээсэл тараадаг эмхинүүд эдэбхитэй хабаадана, «Книга в пути» гэхэн литературно-теат-ральна марафон аймагуудад эмхидхэгдэхэнь.

2006 оной июниин 26-һаа июлиин 2 хүрэтэр республи-кымнай Үндэһэн сан 125 жэ-лэйнгээ ойн баяр тэмдэглэхэнь. Нёдондо эмхидхэгдэһэн «Куль-турное разнообразие в инфор-мационном обществе» гэхэн Байгалай уласхоорондын мэдээсэлэй-соёлой форумой ду-радхалуудые бэлүүлхэ зуураа эдэ үдэрнүүдтэ «Проблемы сохра-нения природного и культурного многообразия в Байкальском ре-гионе» гэхэн эрдэмэй-прак-тически конференци үнгэргэг-дэхөөр хараалагдаханай.

Хэгдэхэ ажал ехэ, шийдхэг-дэггүй асуудалууд олон. Тий-мэхээ эдэ асуудалууд Тэдхэм-жын Соведэй зүблөөн дээрэ, республикын Арадай Хуралай сессинүүд дээрэ хараалагдаха байха.

Рыгзема БАТОМУНКУЕВА,
Бэлнгма ОРБООЕВА
хэлбэлдэ бэлдэбэ.

УХИБҮҮД ЮУ УНШАНАБ?

«Номой сан ба залуушуул: ерээдүйдэ номтойгоо» гэхэн дүхэриг шэрээ Д.Батожабайн нэрэмжэтэ библиотекэдэ эмхидхэгдэбэ.

Дүхэриг шэрээ гурбан бүлэг боложо хубаагданхай байгаа. Тус тустаа өөр өөрын бэрхэшээлнүүдые зүбшэн хэлсээ. Буряадай лесопромышленна колледжын библиотекые даалһа А.В. Старцевагай тэмдэглэхээр, оюутад ехэнхи ушарта дунда хургуулида программын ёһоор үзэхэн зохиолуудые мэднэ, колледжын оюутад 50 процент хубинь аз номой санда хууна.

Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгдэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэ И.Д. Федоровагай хэлэхээр, үнэгүй детектив болон романууд тон ехэ эрилттэй болонхой. Ухибүүдэй дуратай герой харин герой - Гарри Поттер болоо. 20 жэлэй туршада уншагшын эрилтэ тад хубилаа.

Эдэ болон бусад шийдхэгдэшгүй мүнөөдэрэй бэрхэшээлнүүд зүбшэгдэбэ.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА,
Р.-Н. БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

Хайрата хүбүүн, эсэгэ, радио-холбооной I шатын инженер, техническэ эрдэмэй кандидат байһан

НАМОГУРҮЕВ

Борис Батоочировичай

сарһаа урид наһа бараһан ушараар эхэдэнь - Улаан-Удын 49-дэхи хургуулиин буряад хэлэнэй багша Клавдия Нимаевнада, түрэлхидтэнь, гэр бүлэдэнь «Тоонто» гэхэн фольклорно ансамблин гэшүүд гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор

А.А.АНГАРХАЕВ.

Редактор Г.Х. ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, С.Г.ЕФИМОВ, В.Б.ПРОКОПЬЕВ, И.Б.ДАГБАЕВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, (Буряад Республикын Правительство), Ф.П.БОТОВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Т.В.САМБЯЛОВА (генеральна директорэй 1-дэхи орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), Т.Б.ГЫРГЕНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В.БАДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Хэлбэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмный - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутдай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламы - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерини - 21-23-67.

Редакцида ороһон материал-нууд шүүмжлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтай бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нутагай нэрмүүдэй бэшлэгые халагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай Редакциин ханамжа автарайнтай адил бшэ байжа магад.